

POUČEVANJE KULTURNE DEDIŠČINE

Priročnik za učitelje

2. VZGOJNO- IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE

Zrinka Mileusnić
Nataša Ūlen
Petra Primc Marko

Šola prenove za nove generacije
in dediščino 21. stoletja

S preteklostjo bogatimo sedanjost.

Naslov	Poučevanje kulturne dediščine Priročnik za učitelje 2. vzgojno-izobraževalno obdobje spletna izdaja
Projekt	Šola prenove za nove generacije in dediščino 21. stoletja
Avtorice	Zrinka Mileusnić Nataša Ülen Petra Primc Marko
Recenzenti	Irena Lazar Neža Čebrov Lipovec Učitelji OŠ Ivana Groharja: Janez Beguš, Darja Čadež, Ivanka Dolenc, Jerneja Eržen, Maja Hudolin, Špela Jazbar, Tatjana Jeram, Barbara Juvančič, Janja Bračko Mesec, Bernarda Pohleven, Andreja Šifrer, Majda Šubic, Jera Šuštar, Jerneja Tolar, Barbara Trdina, Mirjam Urbas, Valentina Žagar
Lektoriranje	Simona Škrlec
Oblikovanje	Lesnavesna, Eva Štrukelj Nataša Ülen
Fotografije	Miran Kambič: naslovnica, stran 4, 8, 13, 29, 33, 37, 40, 41, 50, 51, 52, 59 spodaj, 60, 61, 69, 77, 85 spodaj, 86, 87, 88 spodaj, 93, 94 Petra Primc Marko: stran 12, 14, 17, 21, 23, 28, 38, 39, 57, 58, 59 zgoraj, 62, 65, 67, 68, 72, 75, 79 zgoraj, 80, 85 zgoraj, 88 zgoraj Nejc Vurnik: stran 42, 48, 49 UP FHŠ, arhiv Inštituta za arheologijo in dediščino: stran 78, 79 spodaj Zavod za turizem in šport Kamnik: stran 70 ZVKDS OE Kranj: stran 71 Vse pravice pridržane.
Založnik	Združenje zgodovinskih mest Slovenije, Mestni trg 15, Škofja Loka zanj Mateja Hafner Dolenc
Spletni naslov Format	https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/gradiva-za-ucitelje/ pdf
	Škofja Loka, 2024

Projekt Šola prenove za nove generacije in dediščino 21. stoletja sofinancira Norveška s sredstvi Norveškega finančnega mehanizma v višini 478.000 evrov. Namen projekta je vzpostaviti medinstitucionalno okolje in učne prakse za bolj načrtno izobraževanje novih generacij v osnovni šoli o kulturni dediščini in prenovi kot pomembnih kompetencah in vrednotah za življenje in delo v 21. stoletju.

Ta priročnik je nastal s finančno podporo Norveškega finančnega mehanizma. Za vsebino tega dokumenta je odgovoren izključno glavni partner Združenje zgodovinskih mest Slovenije in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališča Nosilca programa Izobraževanje – krepitev človeških virov.

.....

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 194198275
ISBN 978-961-94608-9-4 (PDF)

.....

Kazalo

Uvod	5
Kulturna dediščina	6
Interpretacija dediščine	7
Poučevanje o kulturni dediščini	10
Pomen poučevanja o kulturni dediščini	10
Ohranjanje kulturne dediščine: pomen za otroke različnih starostnih skupin	11
Pedagoške metode	15
Pripomočki za izvajanje poučevanja o kulturni dediščini	20
Didaktični kovček za poučevanje o kulturni dediščini	20
Navodila za uporabo didaktičnega kovčka	21
Digitalni pripomočki za poučevanje o kulturni dediščini	24
Virtualne razstave	24
Virtualne knjige	25
Interaktivne virtualne knjige	26
Interaktivne igre	28
Kulturna dediščina v učnih načrtih	30
Potreba povezovanja z vsebinami učnih načrtov	30
Analiza učnih načrtov	31
Izvedba učnih ur na področju kulturne dediščine	36
Veščine pri poučevanju kulturne dediščine	36
Demonstracijsko-didaktični kotiček za dediščino	38
Učni laboratorij za učitelje	39
Primeri učnih priprav za 2. vzgojno-izobraževalno obdobje	40
O kulturni dediščini: značilni gospodarski objekti na kmetiji	40
Četrti razred, prva priprava: likovna umetnost	43
O kulturni dediščini: načrtovanje in obnova dediščine	50
Četrti razred, druga priprava: naravoslovje in tehnika	53
O kulturni dediščini: obeležja v prostoru	60
Peti razred, prva priprava: likovna umetnost	63
O kulturni dediščini: značilno krašenje tekstila in pohištva	70
Peti razred, druga priprava: gospodinjstvo	73
O kulturni dediščini: rimski mozaiki	78
Šesti razred, prva priprava: likovna umetnost	81
O kulturni dediščini: dediščina v prostoru in času	86
Šesti razred, druga priprava: zgodovina	89
Zaključek	94
Uporabljena terminologija	95
Koristne povezave	96
Literatura in viri	96

Spoštovane učiteljice in učitelji! Dobrodošli!

Pred vami je priročnik, ki smo ga pripravili v pomoč pri vključevanju učencev različnih starostnih skupin v raziskovanje kulturne dediščine. Želimo vam pomagati pri snovanju, organizaciji in izvedbi učnih ur, zato smo v ta namen pripravili zbrana gradiva. Na ta način boste v svoje delo lažje vključili vsebine kulturne dediščine, ki vključuje vrednote, varovanje in ohranjanje, s poudarkom na ohranjanju tradicionalnih veščin.

Upamo, da vam bo priročnik pomagal in boste z njegovo pomočjo uspeli učence navdušiti za raziskovanje naše bogate kulturne dediščine. Priročnik ponuja raznovrstne dejavnosti in smernice, kako izvajati učne ure na temo kulturne dediščine, da bodo vašim učencem skozi različne dejavnosti omogočile boljše razumevanje in pozitiven odnos do kulturne dediščine. Le tako bomo skupaj zagotovili, da bo naša dediščina živela naprej.

Pri vključevanju kulturne dediščine v izobraževanje so številne raziskave pokazale, da je pojem dediščine nadgrajen od prvotnega sklicevanja na umetniška dela, zgradbe in arheološke ostaline z vključevanjem predmetov, okolij in pojavov (snovna in nesnovna dediščina), ki so rezultat človekovega delovanja, in tako vključujejo umetnost, znanost, tehnologijo, ekonomijo ali družbo ter interakcijo ljudi z naravo. Izraz »dediščina« ne razlikuje med kulturnimi in naravnimi pojavi, vključuje pa tudi znanost in tehnologijo. Poleg tega raziskave kažejo, da poučevanje dediščine ni samo sebi namen, temveč bi ga bilo treba vključiti v kurikulum skupaj s splošnimi cilji državljanske vzgoje širše ter zlasti družbenih in eksperimentalnih ved. Pri tem je ključnega pomena povezovanje med učitelji in skrbniki dediščine, tako v njihovem začetnem usposabljanju kot njihovem strokovnem razvoju, kar je tudi eden od ciljev projekta ŠOLA PRENOVE ZA NOVE GENERACIJE IN DEDIŠČINO 21. STOLETJA: prepoznavanje in razumevanje lokalne kulturne dediščine in veščin prenove v osnovnošolskem pouku z uporabo novih metod poučevanja za nove generacije 21. stoletja in naprej. Glede na osnovno temo projekta smo večino predlogov usmerili v spoznavanje dediščine od predmetov prek arhitekture do okolja. Vključili smo tudi vsebine nesnovne dediščine in poudarili ohranjanje tradicionalnih obrti.

Priročnik služi kot vodnik za učitelje, ki so pomemben člen verige prenosa znanj o kulturni dediščini na mlajše generacije. Z vcepljanjem vrednot, spodbujanjem prizadevanj za ohranjanje in obujanjem tradicionalnih veščin, obrti in orodij prispevamo k ohranjanju naše raznolike dediščine za prihodnje generacije. S poglobljanjem v raznolike vidike kulturne dediščine priročnik učitelje opremlja z znanjem in orodji, da navdihnejo oziroma spodbudijo naslednje generacije, da cenijo, ohranjajo in aktivno sodelujejo pri ohranjanju naše skupne dediščine.

Zato vam sporočamo, da je vaša vloga ključna pri oblikovanju učnega okolja, ki spodbuja zavedanje o kulturni dediščini in medkulturnosti. S svojo predanostjo lahko obogatite učne izkušnje otrok ter prispevate k oblikovanju strpne, odprte in raznolike družbe.

Zahvaljujemo se vam za vaš trud in predanost izobraževanju otrok.

Posebna zahvala gre ravnatelju in kolektivu učiteljev ter ostalim strokovnim delavcem Osnovne šole Ivana Groharja iz Škofje Loke, ki so sodelovali pri projektu in prispevali svoje bogate izkušnje za njegovo izboljšavo.

Kulturna dediščina

Na začetku podajamo nekaj pomembnih iztočnic, s katerimi boste nekateri obnovili in utrdili svoje znanje o kulturni dediščini, nekateri pa se boste morda naučili kaj novega.

Kulturna dediščina je zelo širok pojem, ki zajema celoto predmetov, objektov, običajev, tradicij in znanj, podedovanih od preteklih generacij. Vključuje snovne elemente, kot so zgodovinske stavbe, spomeniki in predmeti, pa tudi nesnovne vidike, kot so jeziki, navade, obredi in folklor. Zakon o varstvu kulturne dediščine jo definira tako: »Dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, etnične pripadnosti, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Dediščina vključuje vidike okolja, ki izhajajo iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas.« (ZVKDS-1 2008)

Kulturna dediščina je celoten nabor duhovnih, materialnih, intelektualnih in čustvenih dosežkov, ki so se skozi zgodovino razvijali znotraj določene skupnosti, družbe ali celo človeštva kot celote. Ta dediščina zajema izrazito širok spekter, vključno z jezikom, umetnostjo, običaji, oblačili, arhitekturo, spomeniki, tradicijami, znanjem, izumom, ter vse, kar definira identiteto, vrednote in način življenja določenega skupnostnega ali družbenega okolja.

Kulturna dediščina ni le preteklost, temveč živa prisotnost, ki se neprestano prenaša iz generacije v generacijo. Ohranja se skozi ustno izročilo, zapisano besedo, materialne predmete/artefakte in druge oblike ter omogoča razumevanje korenin, identitete ter trajnostne povezanosti skupnosti s svojo preteklostjo. Kulturna dediščina je tako ključnega pomena za ohranjanje kulturne raznolikosti, spodbujanje razumevanja med ljudmi ter ohranjanje bogate dediščine za prihodnje generacije.

Ohranjanje kulturne dediščine je ključnega pomena za ohranjanje povezanosti s koreninami in zagotavljanje prenosa znanja na prihodnje generacije. Zaradi splošnega razvoja sodobne družbe in vedno vidnejših učinkov podnebni sprememb je proces ohranjanja dediščine dinamičen in se nikoli ne konča. Pri tem je izjemno pomembno stalno spremljanje stanja kulturne dediščine, pri katerem ima lahko veliko vlogo lokalno prebivalstvo iz krajev, kjer se dediščina nahaja. Lokalno prebivalstvo pa lahko sodeluje pri tem le, če se dediščine in njenega pomena tudi zaveda.

Zato je pomembno, da o njej ozaveščamo otroke, saj se skozi pogovor in različne dejavnosti lahko ustvari močna vez med otroki in dediščino, ki vzbuja tudi željo po njenem ohranjanju. Če ne krepimo odnosa otrok do dediščine, bomo v prostoru imeli spomenike, ki propadajo, in krajane, ki bodo hodili mimo njih in to nemo opazovali. Morda bodo opazili spremembe, a pričakovali, da nekdo prevzame odgovornost. Tega nikakor ne želimo! Ustvariti želimo skupnost, ki se bo zavedala, da lahko pri ohranjanju dediščine aktivno sodeluje in bo tako tudi delovala.

Pri tem pa ne želimo samo ohranjati »stare stvari«, želimo tudi ustvariti skupnost, ki zna v sedanosti prepoznati svoje posebnosti, vrednote, jih opredeliti in zagotoviti, da jih ohranimo za prihodnost. Tako ohranjamo tudi spomin na svoje skupnosti, njihovo identiteto in njihovo mesto v zgodovini, ne glede na to, kako majhne so.

Izzivi pri ohranjanju dediščine so številni in obsegajo različne vidike, od naravnih nesreč do urbanizacije. Mnoga mesta imajo zaradi okoljskih dejavnikov, vpliva turizma, širjenja mest in drugih razlogov težave z ohranjanjem. Strategije za boj proti tem izzivom poudarjajo pomen vključevanja skupnosti v ohranjanje kulturne dediščine, načrtovanje turizma, ki bo zagotavljal trajnostne pristope in uporabo naprednih tehnologij v podporo ohranjanju dediščine.

Interpretacija dediščine

Interpretacija dediščine je oblikovanje razmerja med elementi dediščine na eni strani ter pomenom in vrednostnim okvirom obiskovalcev na drugi strani. Ustvarjajo se kognitivne in čustvene povezave med obiskovalci in tem, kar lahko odkrijejo v naravnem parku, zgodovinskem mestu ali muzeju. Razkriva globlje pomene, odnose in spoznanja iz prve roke in s pomočjo ilustrativnih medijev, ne pa s preprostim sporočanjem stvarnih informacij. Interpretacija dediščine vsebuje tudi strukturni element učenja.

Posebne značilnosti interpretacije so:

- Interpretacije ne bi smeli dojemati kot izobraževalno dejavnost, temveč kot zanimiv in prijeten dogodek, ki izboljša izkušnjo dediščine. Kljub temu je interpretacija dediščine »strukturiran pristop za olajšanje učnih procesov«, ki se kvalificira kot izobraževalna dejavnost.
- Interpretacija deluje od posebnosti mesta ali zbirke proti bolj univerzalnim idejam, torej se osredotoča na pojave in dejstva, značilna za območje, ter razkriva širše in globlje pomene z vključitvijo posebnosti v smiselne kontekste.
- Interpretacija je namenjena tudi motivaciji izključenih ciljnih skupin z obravnavanjem njihovih potreb, z dvigovanjem pričakovanj in njihovim izpolnjevanjem.
- Interpretacija skuša tudi dejavno vključiti občinstvo s povezovanjem vsebine z njihovim osebnim znanjem, interesi, občutki in vrednotami ter s spodbujanjem odkrivanja, vključevanja čutov in razmišljanja.

Tradicionalna obrt se nanaša na ročno izdelane izdelke ali storitve, ki so prenesene iz generacije v generacijo in izhajajo iz dolge zgodovinske tradicije. Ti izdelki ali storitve so običajno rezultat uporabe tradicionalnih tehnik, znanja in spretnosti, ki so se skozi čas prenašali in ohranjali znotraj določene skupnosti, kulture ali regije.

Primeri tradicionalnih obrti vključujejo lončarstvo, pletenje, kovaštvo, tkanje, izdelavo keramike, rezbarstvo in druge dejavnosti, ki so se ohranjale skozi generacije in so pomembne za ohranjanje kulturne dediščine.

Značilnosti tradicionalne obrti vključujejo:

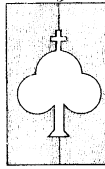
1. **Ročna izdelava:** izdelki so narejeni ročno, pri čemer se uporabljajo tradicionalne tehnike in orodja.
2. **Lokalna identiteta:** obrti so pogosto povezane z lokalno identiteto in tradicijo določene skupnosti ali regije.
3. **Uporaba naravnih materialov:** pogosto se uporabljajo naravni materiali, ki so lokalno dostopni in tradicionalno povezani z določenim področjem.
4. **Prenos in ohranjanje znanja:** prenos znanja iz izkušenj, ki se prenaša iz roda v rod, pogosto prek učenja od starejših mojstrov.
5. **Unikatnost in avtentičnost:** izdelki so unikatni ali izdelani v omejenih serijah, kar poudarja avtentičnost in individualnost vsakega izdelka.

Nesnovna dediščina, imenovana tudi nematerialna dediščina, se nanaša na kulturne izraze, prakse, znanja, veščine in tradicije, ki se prenašajo iz generacije v generacijo v skupnostih in so pomembne za identiteto, povezanost, kreativnost ter trajnostno družbeno življenje. Nasprotno od snovne ali materialne dediščine, ki vključuje fizične objekte, kot so zgradbe, spomeniki in umetniška dela, nesnovna dediščina obstaja v obliki nematerialnih elementov, ki so lahko živi izrazi kulture.

Nesnovna dediščina vključuje različne vidike:

1. **Umetniški izrazi:** glasba, ples, gledališče, literatura in drugi ustvarjalni izrazi, ki so del kulturne identitete skupnosti.
2. **Jezikovna dediščina:** jeziki, narečja, pregovori in jezikovne prakse, ki so pomembni za izražanje identitete in kulture.
3. **Prakse in običaji:** tradicionalne prakse, obredi, verski dogodki, praznovanja in druge običajne dejavnosti.
4. **Znanje in veščine:** posebna znanja, veščine in tehnike, povezane z ročnimi deli, obrtjo, medicino, kmetovanjem in drugimi področji.
5. **Socialni rituali in družabne prakse:** družabne aktivnosti, kot so druženje, gostoljubje, zgodbe in igre, ki so del vsakodnevnega življenja skupnosti.
6. **Znanje o naravi in okolju:** tradicionalno znanje o okolju, rastlinah, živalih ter trajnostnem ravnanju z naravnimi viri.

Pomen nesnovne dediščine izhaja iz njene vloge pri oblikovanju skupnostne identitete, ohranjanju kulturne raznolikosti, spodbujanju ustvarjalnosti in razumevanju med ljudmi. UNESCO je oblikoval in objavil Konvencijo o nesnovni dediščini, ki spodbuja ohranjanje in spoštovanje te vrste dediščine na svetovni ravni.

Ohranjanje kulturne dediščine je ključno iz več razlogov, ki segajo od osebnega do družbenega in globalnega vidika. Spodaj so navedeni nekateri najpomembnejši razlogi za ohranjanje dediščine.

1. Identiteta in pripadnost

Kulturna dediščina je neposredno povezana z identiteto ljudi. Njeno ohranjanje pomaga ohranjati zgodovinske, jezikovne, verske in kulturne elemente, ki so temelj za razumevanje lastne identitete in pripadnosti.

2. Spoštovanje raznolikosti

Kulturna dediščina predstavlja bogastvo raznolikosti na svetu. Ohranjanje različnih kulturnih izrazov spodbuja spoštovanje do različnih kultur, tradicij in načinov življenja.

3. Kontinuiteta in povezanost

Kulturna dediščina je most med preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo. Ohranjena dediščina omogoča kontinuiteto znanja, tradicij in izkušenj ter krepi povezanost med generacijami.

4. Turizem in gospodarstvo

Kulturna dediščina je privlačna za turiste in prispeva k razvoju turistične panoge in gospodarstva. Ohranjene zgodovinske zgradbe, muzeji, tradicionalne obrti in dogodki lahko pozitivno vplivajo na lokalno gospodarstvo.

5. Izobraževanje in raziskovanje

Kulturna dediščina je vir znanja in učenja. Ohranjene zgodovinske dokumente, predmete in tradicije lahko uporabljamo za izobraževalne namene ter spodbujamo raziskovanje in razvoj novih idej.

6. Trajnost in varstvo okolja

Ohranjanje tradicionalnih načinov življenja, znanj o okolju in trajnostnih praks lahko prispeva k boljšemu razumevanju ekoloških vprašanj in spodbuja trajnostni razvoj.

7. Kulturna diplomacija

Kulturna dediščina je pomemben dejavnik v mednarodnih odnosih. Skupna kulturna dediščina lahko prispeva k razumevanju med narodi in podpira medkulturni dialog.

8. Estetska in duhovna vrednost

Ohranjena kulturna dediščina prispeva k estetskemu doživetju in duhovni vrednosti. Ustvarja okolje, v katerem ljudje cenijo lepoto in pomen preteklih in sedanjih izrazov človeške ustvarjalnosti.

Skupno ohranjanje kulturne dediščine prispeva k bogastvu človeške izkušnje ter podpira trajnostni razvoj družbe in sveta.

Poučevanje o kulturni dediščini

Kulturna dediščina obsega snovne in nesnovne vidike preteklosti, ki so pomembni za razumevanje in ohranjanje identitete skupnosti. V osnovnih šolah je poučevanje o njej ključno za razvijanje razumevanja in spoštovanja lastne kulture ter kultur drugih. Zgodovinsko gledano je bil poudarek poučevanja kulturne dediščine v osnovnih šolah na klasičnih metodah, kot so predavanja in branje. S časom in spremembami v kurikulumih pa se je poudarek premaknil na bolj interaktivne in učencem prilagojene pristope.

Tradicionalne metode, kot so predavanja, ostajajo osnova, vendar so dopolnjene z inovativnimi pristopi, kot so projektno delo, ekskurzije in uporaba digitalnih tehnologij. Primeri dobrih praks vključujejo obiske muzejev, uprizoritve zgodovinskih dogodkov in delavnice o tradicionalnih obrteh. Poučevanje kulturne dediščine ima močan vpliv na razvoj kulturne zavesti med učenci. Pomaga jim razvijati kritično mišljenje, kreativnost in razumevanje kompleksnosti sodobnih družbenih vprašanj.

Sodobni izzivi vključujejo integracijo tehnologije v poučevanje in odzivanje na vplive globalizacije. Prihodnje smeri in možnosti zajemajo nadaljnje prilagajanje kurikulumov in integracijo medkulturnega izobraževanja. Poučevanje kulturne dediščine v osnovnih šolah je ključnega pomena za ohranjanje in razumevanje kulturne identitete. Neprekinjen razvoj metod in pristopov je bistven za uspešno vključevanje tega področja v izobraževalni sistem.

Pomen poučevanja o kulturni dediščini

Danes se spoprijemamo s številnimi izzivi in spremembami v družbi, zato je izjemnega pomena, da se pri pouku posvetimo poučevanju kulturne dediščine in medkulturnosti. Obe področji prinašata izjemne prednosti za celovit razvoj otrok in oblikovanje odprtega, spoštljivega in raznolikega okolja v učilnicah. Navajamo nekaj razlogov, zakaj je vključevanje kulturne dediščine in medkulturnosti pomembno pri pouku za otroke vseh starostnih skupin in pri vseh predmetih.

1. Razumevanje identitete in pripadnosti

Kulturna dediščina igra ključno vlogo pri oblikovanju osebne identitete posameznika. Vključevanje kulturne dediščine v pouk omogoča otrokom, da razumejo svoje korenine, tradicije in zgodovino. Učencem omogoča, da se poistovetijo s svojo kulturo in razumejo svojo vlogo v širšem kontekstu. Hkrati spodbuja občutek pripadnosti in spoštovanje do lastne in drugih kultur.

2. Spodbujanje tolerance in raznolikosti

Medkulturnost pomaga razvijati odprtost do drugačnosti in spodbuja spoštovanje raznolikosti. Poučevanje o različnih kulturah in običajih omogoča otrokom, da razvijajo strpnost, sprejemanje drugačnosti ter se učijo sodelovati z ljudmi iz različnih kulturnih okolij. Spodbuja spoštovanje do različnih kultur in tradicij, kar gradi temelje za strpno in raznoliko družbo.

3. Celostni razvoj učencev

Vključevanje kulturne dediščine in medkulturnosti omogoča celosten razvoj otrok. Spodbuja razvoj kognitivnih, socialnih, čustvenih in estetskih sposobnosti, ki so ključne za njihovo uspešno vključevanje v družbo.

4. Izobraževanje skozi doživljanje

Omogoča praktično izobraževanje skozi izkušnje, kar otrokom zagotavlja boljše razumevanje abstraktnih konceptov.

5. Razvijanje medpredmetnih povezav

Kulturna dediščina ni omejena na en predmet. Lahko se poveže z jezikom, umetnostjo, zgodovino, geografijo in drugimi predmeti. Poučevanje preko meja posameznih predmetov omogoča holističen pristop k učenju.

6. Globalna povezanost

V današnjem globaliziranem svetu sta razumevanje različnih kultur in medkulturnost ključna za uspešno vključevanje v globalno skupnost. Pouk, ki vključuje medkulturne elemente, pripravlja otroke na soočanje z izzivi globalnega družbenega okolja.

7. Razvoj empatije in komunikacijskih sposobnosti

Medkulturnost spodbuja razvoj empatije in komunikacijskih veščin. Otroci se učijo stopati v čevlje drugih, razumejo različne perspektive ter razvijajo sposobnosti učinkovitega komuniciranja.

8. Ohranjanje kulturne dediščine za prihodnje generacije

Učenje o kulturni dediščini ne le ohranja bogastvo preteklosti, temveč ga prenaša tudi na prihodnje generacije. S tem se zagotavlja trajnostna povezanost z dediščino ter spodbuja odgovorno ravnanje do kulturne in naravne dediščine. Na ta način poučevanje o kulturni dediščini pomaga ohranjati edinstvene značilnosti skupnosti, ki bi jih sicer ogrožale globalizacija in spremembe.

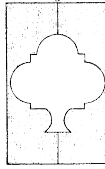
Ohranjanje kulturne dediščine: pomen za otroke različnih starostnih skupin

Ohranjanje kulturne dediščine je pomemben del vzgoje, ki otrokom omogoča, da se povežejo s svojim okoljem, razumejo svojo identiteto in cenijo bogato dediščino svoje skupnosti. V tej povezavi je ključno, da otroke že v zgodnjem otroštvu ozaveščamo o pomenu ohranjanja kulturne dediščine. V nadaljevanju so razloženi pomembni vidiki ohranjanja kulturne dediščine glede na starostne skupine otrok.

Vključevanje vsebin kulturne dediščine v poučevanje majhnih otrok na ravni predšolske vzgoje lahko vključuje številne interaktivne dejavnosti, kot so izdelava tradicionalnih mask, seznanjanje z ljudskimi pravljicami in raziskovanje dediščine z vizualnimi pripomočki.

Na ravni osnovnošolskega izobraževanja se nam ponujajo različne možnosti za vključevanje kulturne dediščine v sedanji sistem. Seveda je treba oblikovati učne načrte in dejavnosti, ki so v skladu z obstoječimi kurikulumi, kar je tudi cilj projekta, v sklopu katerega smo oblikovali različne priročnike. Da bi otroci pridobili čim boljše izkušnje in se o dediščini učili tudi manj formalno, spodbujamo izlete, obiske muzejev in drugih institucij ali obrtniških delavnic za omogočanje čim boljšega stika z dediščino z interaktivno izkušnjo. Izvajanje interaktivnih projektov, kot sta oblikovanje družabnih iger na temo kulturne dediščine ali organizacija intervjujev z lokalnimi rokodelci, lahko pritegne zanimanje osnovnošolcev.

Učenci in dijaki lahko izvajajo tudi manjše raziskovalne projekte, na primer o arhitekturni ali umetnostni dediščini v lokalnem okolju, ali celo dokumentirajo lokalne dialekte. Z uporabo digitalnih tehnologij in pripomočkov pa lahko rezultate predstavijo na svetovnem spletu in tako prispevajo k dvigu prepoznavnosti dediščine svojega lokalnega okolja.

Osnovna šola, 1. vzgojno-izobraževalno obdobje

Mlajši učenci so radovedni in se predvsem učijo skozi igro. Za njih je pomembno, da se začnejo zavedati lokalne okolice in preprostih tradicij. Učitelji lahko k temu prispevajo na več načinov.

Igranje iger – učitelji vključijo igre, ki odražajo lokalne običaje, ali tradicionalne pesmi in spodbujajo radovednost in povezovanje z okoljem.

Preprosti rokodelski projekti – učitelji učencem omogočijo ustvarjanje preprostih izdelkov, ki odražajo lokalne obrti ali tradicionalne vzorce. To spodbuja občutek ponosa in ustvarjalnosti.

Osnovna šola, 2. vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenci 2. vzgojno-izobraževalnega obdobja so že bolj zmožni razumevanja kompleksnosti kulturne dediščine. Učitelji lahko k temu prispevajo z organizacijo različnih dejavnosti.

Organizacija terenskih obiskov – obisk muzeja, zgodovinskega kraja ali lokalnih umetniških razstav, da otroci vidijo in doživijo bogato dediščino.

Organizacija raziskovalnega projekta – spodbujanje raziskovanja lokalnih znamenitosti ali dogodkov; učenci lahko predstavijo ugotovitve s pomočjo plakatov, predstavitev ali pisnih nalog.

Osnovna šola, 3. vzgojno-izobraževalno obdobje

Najstniki so lahko že samostojni raziskovalci. Učitelji lahko v poučevanje in dejavnosti vključijo različne pristope.

Povezovanje zgodovine s sodobnostjo – poudarjanje povezav med zgodovinskimi dogodki in sodobnimi izzivi v družbi. To spodbuja kritično razmišljanje in razumevanje kontinuitete kulturne dediščine.

Organizacija projektov aktivnega ohranjanja dediščine – vključevanje najstnikov v projekte aktivnega ohranjanja, kot so čiščenje lokalnih spomenikov ali sodelovanje pri obnovi dediščinskih zgradb. Med takšne projekte sodi tudi dokumentiranje objektov, snemanje in zapisovanje obrtniških procesov, lokalnih narečij, spominov lokalnih prebivalcev, uporabe starih orodij in naprav, priprava tradicionalnih jedi.

KULTURNA DEDIŠČINA V ŠOLI.

KULTURNA DEDIŠČINA V ŠOLI.

KULTURNA DEDIŠČINA V ŠOLI.

Pedagoške metode

V tem poglavju navajamo sodobne pristope poučevanja in učenja, ki so ustrezni za poučevanje dediščinskih vsebin in poudarjajo razvoj učenčevih spretnosti in ne le prenašanje informacij. Te aktivne metodologije od učencev zahtevajo, da nekaj storijo, so aktivni, in vključujejo razvoj miselnih spretnosti, vrednot in odnosov višjega reda. Te metodologije so naštetje v nadaljevanju.

Sodelovalno učenje (ang. collaborative learning) je izobraževalni pristop, pri katerem učenci sodelujejo v majhnih skupinah za skupni cilj (rešiti problem, dokončati nalogo ali ustvariti izdelek). Temelji na razvoju novih znanj skozi interakcijo s člani tima/skupine. Pri tem pristopu k poučevanju in učenju imajo učenci priložnost komunicirati z vrstniki ter predstaviti in zagovarjati svoje ideje, zato začnejo ustvarjati lastne edinstvene konceptualne okvire in se ne zanašajo le na okvir strokovnjaka ali besedila.

Uporaba te metodologije spodbuja razvoj kompetenc, kot so fleksibilnost, zaupanje, strpnost in samozavedanje. Omogoča implementacijo koncepta deljene odgovornosti. Učenci prevzemajo odgovornost ne samo za svoje učenje, ampak tudi za učenje drugih. Njena uporaba v delovnih okoljih lahko izboljša produktivnost in izboljša vzdušje na delovnem mestu. Je zelo primerna metodologija za dediščinske projekte glede na njeno transverzalno naravo v multidisciplinarnih skupinah.

Obrnjeno učenje (ang. flipped learning) je model poučevanja, ki prehaja iz učilnice, osredotočene na učitelja, na pristop, osredotočen na učence. V tem primeru se vsebina in gradivo pouka podajata predvsem izven učilnice, medtem ko se čas pri pouku uporablja za udejanjanje miselnih veščin višjega reda, kot so reševanje problemov, razprava ali predlagane razprave o naprednih konceptih ali vključitev v sodelovalno učenje. Učitelji poučujejo tako, da snemajo delo, ki ga opravljajo na svojih računalnikih, ustvarjajo videoposnetke svojega poučevanja ali uporabljajo različne tiskane ali elektronske dokumente iz zaupanja vrednih virov. Obrnjeno učenje lahko opredelimo kot »pedagoški pristop, pri katerem se neposredno poučevanje premakne iz skupinskega učnega prostora v individualni učni prostor, nastali skupinski prostor pa se spremeni v dinamično, interaktivno učno okolje, v katerem učitelj usmerja učence, medtem ko uporabljajo koncepte in se kreativno vključujejo v snov«.

Raziskave so pokazale nekaj pozitivnih učinkov tega modela, ki povečuje motivacijo in vključenost učencev, izboljšuje uspešnost, prispeva k boljšemu razvoju kompetenc in spretnosti ter pozitivno vpliva na učenčevo dožemanje lastne učne izkušnje. Takšno poučevanje velja za uspešno alternativo običajnemu poučevanju v učilnicah, saj ponuja okvir za integracijo spletnih učnih tehnologij z aktivnim in sodelovalnim učenjem.

Igrifikacija (ang. gamification) lahko definiramo kot »uporabo elementov oblikovanja iger v kontekstih, ki niso igre«. Ta izraz je povezan s podobnimi koncepti, kot so resne igre (uporaba celotnih iger za nezabavne namene), igriva interakcija in tehnologije, ki temeljijo na igrar. Igrifikacija je izraz, ki izvira iz industrije digitalnih medijev.

Uporaba te metodologije poučevanja pomaga pritegniti pozornost učencev, ustvariti privlačnejšo vsebino in izboljšati uspešnost. Poleg tega dinamika igre spodbuja in motivira tako tekmovalnost kot sodelovanje med igralci.

Koncept igrifikacije temelji na naravnem zanimanju, ki ga igra sama vzbuja v splošni populaciji. Dinamika igre v okoljih, v katerih ni uporabljena, služi stimulaciji uporabnikov in omogoča neposredno interakcijo z okoljem. Kot je bilo prikazano v različnih študijah, je igrifikacija še posebej uporabna za izboljšanje kognitivnih, čustvenih in socialnih vidikov.

Uporabe in možnosti metodologije so številne in raznolike ter pokrivajo različna področja. Igrifikacija, ki se uporablja za kulturno dediščino, je v zadnjih letih postala vse bolj pomembna za promocijo kulturnih prostorov in muzejev. Postala je strateško orodje za digitalno trženje, ki dodaja svojo tradicionalno funkcijo omogočanja učenja skozi igro (»učenje z igro«).

Medvrstniško tutorstvo/mentorstvo (ang. peer tutoring) zahteva delo v majhnih skupinah ali parih učencev z namenom medsebojne didaktične podpore. Udeleženci prevzamejo posebne vloge, kot mentorji, da razvijejo vsebino učnega načrta in uporabijo uveljavljene postopke interakcije, v katerih morajo biti deležni posebnega usposabljanja. Učenci višje starosti, sposobnosti ali izkušeni postanejo mentorji za sistematično poučevanje drugih. Posebnost te metode je, da učenci prevzemajo odgovornost tako za učni proces kot njegovo evalvacijo. Naloga učitelja je namenjena zagotavljanju povratnih informacij vsakemu učencu glede njegove uspešnosti in ima lahko različne oblike, kot je utrjevanje učenja ali odpravljanje nesporazumov. Načrtovanje je bistvenega pomena za razvoj te vrste prakse.

Problemsko učenje (ang. problem-based learning) je večdimenzionalen proces, v katerem sodelujejo kognitivni, čustveni, kulturni in socialni vidiki, kjer vaje nadomestijo predpostavke in resnični problemi, ki so interdisciplinarni, strokovne narave, z več rešitvami in/ali različnimi strategijami reševanja. Situacija, naloga ali izziv se šteje za problem, ki je vir učenja.

Uporaba problemskega učenja prispeva k razvoju veščin in kompetenc, potrebnih za intelektualno rast. Cilj poučevanja, ki temelji na tej strategiji, je poudarjanje dejavnosti, ki predstavljajo situacije, katerih razrešitev zahteva analizo, odkrivanje, izdelavo hipotez, soočenje, refleksijo, argumentacijo in sporočanje idej za doseganje učenja učencev.

Projektno učenje (ang. project-based learning) je pedagoška metodologija, ki »postavlja učenca v središče pozornosti kot graditelja lastnega učenja, ki je sposoben samostojno reševati specifične probleme ali izzive«. Razumemo ga lahko kot široko kategorijo, ki ima lahko več oblik, kot so:

- oblikovanje ali ustvarjanje oprijemljivega izdelka, predstave ali dogodka,
- reševanje problema iz resničnega sveta,
- raziskovanje teme ali vprašanja za razvoj odgovora na odprto vprašanje.

Prednosti te metodologije so, da jo je zlahka mogoče uporabiti za kateri koli predmet ali vsebino; spodbuja avtonomno učenje, izboljšuje odločanje in povečuje odgovornost ter je motivirajoče in veselo ter postavlja izzive, ki vzbujajo radovednost.

Metoda je sestavljena iz izvedbe projekta določenega obsega, običajno v skupini. Učitelj mora zagotoviti, da ima učenec vse potrebne elemente za analizo. Njegova vloga je, da učenca usmerja v razvoj veščin, ki jih je treba pridobiti med procesom. Med postopkom so povratne informacije drugih v skupini bistvenega pomena.

Projekti storitvenega učenja (ang. service-learning projects) združujejo teoretično učenje in praktično uporabo ter zagotavljajo dodatno vrednost v okviru družbene odgovornosti. Metoda integrira delo v skupnosti v organiziran kurikulum, ki vključuje redne priložnosti za osebno refleksijo. Značilnosti so:

- mlade spodbujamo, da prevzamejo vodstvo,
- pri odgovarjanju na resnične potrebe skupnosti,
- prek storitve, ki je integrirana v premišljeno organiziran kurikulum,
- spremljajo ga stalne priložnosti za osebno refleksijo.

Virtualno učno okolje (ang. virtual learning environment) je »dosleden model integracije nabora orodij (forumov, kvizov) in podatkov (študentov, vsebine) znotraj konteksta predmeta ali modula«. Jasen primer tega v odprtokodnih različicah so e-učilnice. Je bistven element pri oblikovanju današnjega izobraževanja, bodisi osebne, spletnega ali hibridnega.

Delavnica (ang. workshop) je metodologija poučevanja in učenja, za katero so značilni raziskovanje, odkrivanje in skupinsko delo. Cilj je razvoj oprijemljivega izdelka in zahteva zbiranje specializiranega gradiva v zvezi s temo, ki jo je treba obravnavati. Ta model se osredotoča na reševanje problemov in zahteva aktivno sodelovanje učencev.

Delavnice ne obravnavajo le teoretične vsebine predmeta, ampak se osredotočajo tudi na znanje, torej na razvoj praktičnega prikaza dejavnosti. Bistveni vidik zasnove delavnice je interdisciplinarni in globalizirajoči pristop. Vloga učitelja je vloga tehničnega sodelavca, ki pomaga pri učenju. Učenci pridobivajo znanje s prakso. Delavnice so lahko organizirane kot individualno delo, v parih ali v manjših skupinah. V vsakem primeru mora dejavnost, ki se izvaja, preseči zgolj teoretično znanje in voditi k celovitemu učenju, ki vključuje prakso.

Vsaka od teh pedagoških metod omogoča vključitev več disciplin in spodbuja različne vidike učenja, od umetnosti in jezika do družboslovja in matematike. Interdisciplinarni pristop omogoča celovito razumevanje kulturne dediščine in povezavo z različnimi področji znanja.

Poučevanje otrok o kulturni dediščini je lahko učinkovito, če se uporabljajo različne pedagoške metode, ki ustrezajo njihovi starosti. Navajamo nekatere pedagoške metode za poučevanje otrok različnih starosti o kulturni dediščini in navodila za njihovo uporabo.

Osnovna šola, 1. vzgojno-izobraževalno obdobje

1. Učenje skozi igre

Uporaba iger, ki vključujejo tradicionalne pesmi, ples in obrti, da se otrokom omogoči doživetje kulturne dediščine skozi igro.

Skupino otrok pripravite za igranje tradicionalne igre iz njihovega kulturnega okolja (na primer skakanje po krogu, petje pesmi ali igra s tradicionalnimi igračkami). Otroci naj se naučijo igre in jo predstavijo drugim.

Medpredmetne povezave:

Jezik: pesmi ali rime, ki se uporabljajo v igri.

Gibanje: fizična dejavnost, ki je del igre.

Splošno: razumevanje pomena tradicionalnih iger v njihovi kulturi.

2. Zgodbe in pripovedovanje

Pripovedovanje preprostih zgodb ali pravljic, ki odražajo lokalno kulturno dediščino, s poudarkom na likih, ki jih otroci lahko razumejo.

Otroci naj izberejo dogodek iz lokalne zgodovine ali tradicije in napišejo zgodbo. Nato jo predstavijo razredu in razložijo, zakaj ta dogodek ali tradicija predstavlja kulturno dediščino.

Medpredmetne povezave:

Jezik: pisanje in pripovedovanje zgodbe.

Umetnost: ilustracije ali likovne upodobitve zgodbe.

Družboslovje: razumevanje konteksta lokalne zgodovine.

3. Umetniške dejavnosti

Slikanje, risanje ali ustvarjanje z materiali, ki odražajo lokalne motive, vzorce ali tradicionalne simbole in značilne materiale.

Osnovna šola, 2. vzgojno-izobraževalno obdobje

1. Terenski ogledi

Organizacija terenskih obiskov muzejev, zgodovinskih krajev ali lokalnih skupnosti, da otroci doživijo kulturno dediščino v živo.

Organizirajte ogled lokalnega muzeja, zgodovinskega kraja ali umetniške razstave. Otroci naj pripravijo poročilo o svojih opazovanjih, vključno s tem, kaj so se naučili o kulturni dediščini.

Medpredmetno povezovanje:

Jezik: pisanje poročila.

Umetnost: ocenjevanje umetniških del ali eksponatov.

Zgodovina: razumevanje zgodovinskih kontekstov.

2. Projektno delo

Izvajanje projektov, v katerih otroci raziskujejo lokalno kulturno dediščino, s poudarkom na specifičnih vidikih, kot so zgodovinske zgradbe, tradicionalne obrti ali pomembni dogodki.

Otroci naj izberejo lokalno kulturno znamenitost ali tradicijo in pripravijo projekt, ki vključuje plakate, predstavitev ali modele. Svoj projekt naj predstavijo razredu.

Medpredmetno povezovanje:

Umetnost: ustvarjanje vizualnih elementov projekta.

Matematika: merjenje in modeliranje.

Družboslovje: raziskovanje kulturne dediščine.

3. Pouk z interaktivnimi pripomočki

Uporaba digitalnih orodij, interaktivnih predstavitev ali spletnih virov, ki otrokom omogočajo aktivno sodelovanje pri raziskovanju kulturne dediščine.

Osnovna šola, 3. vzgojno-izobraževalno obdobje

1. Debata in raziskovanje

Izvedba razprav o pomenih kulturne dediščine, v katerih najstniki raziskujejo različne vidike in argumente. Otroci naj izberejo kontroveržno vprašanje, povezano s kulturno dediščino (na primer ohranjanje spomenikov), in izvedejo debato. Nato naj napišejo eseje o svojih stališčih.

Medpredmetno povezovanje:

Jezik: debata in pisanje esejev.

Družboslovje: raziskovanje kulturnih vprašanj.

Umetnost: uporaba umetniških del kot dokazov.

2. Sodelovalno učenje

Skupinsko delo, pri katerem najstniki sodelujejo pri ustvarjanju projektov, raziskav ali razstav, povezanih s kulturno dediščino.

3. Samostojno raziskovanje

Spodbujanje samostojnega raziskovanja, v katerem najstniki izberejo temo, ki jih zanima, in samostojno raziskujejo s pomočjo literature, intervjujev ali terenskih raziskav.

Splošne metode za vse starostne skupine

1. Povezovanje z lokalno skupnostjo

Vključevanje lokalnih strokovnjakov, kulturnih ustanov ali staršev, ki lahko delijo svoje znanje in izkušnje z otroki.

2. Učenje skozi doživljanje

Organizacija dejavnosti, pri kateri otroci lahko dejansko doživijo kulturno dediščino, na primer obisk tradicionalnega festivala ali sodelovanje pri rokodelskih delavnicah.

3. Uporaba tehnologije

Pametna uporaba tehnologije, vključno z virtualnimi ogledi, spletnimi platformami in interaktivnimi aplikacijami, ki lahko izboljšajo in obogatijo poučevanje o kulturni dediščini.

Pripomočki za izvajanje poučevanja o kulturni dediščini

Didaktični kovček za poučevanje o kulturni dediščini

Uporaba didaktičnega kovčka omogoča prilagajanje dejavnosti na podlagi starostne skupine otrok in spodbuja njihovo raziskovanje in razumevanje lokalne kulturne dediščine na ustvarjalen način. Ob tem omogoča lažje razumevanje vrednot kulturne dediščine ter posledično pomaga pri oblikovanju etičnega razmišljanja in medsebojnega spoštovanja.

Didaktični kovček lahko sestavite sami, lahko pa nastaja sproti in skupaj z učenci med raziskovanjem kulturne dediščine. Za lažjo organizacijo smo pripravili nekaj izhodišč kot možnosti za njegovo vsebino.

Vsebina didaktičnega kovčka

1. Igralne karte s kulturno dediščino: fotografije in opisi spomenikov ali tradicionalnih obrti se nalepijo na eno stran, na drugi strani so ime, lokacija in kratek opis spomenika. Karte se lahko uporabijo tudi na sprehodu za prepoznavanje spomenikov v lokalnem okolju.
2. Pripomočki za ustvarjalno pisanje: barvice, flomastri, papir in dnevniki za risanje in pisanje zgodb ali razmišljanj o kulturni dediščini.
3. Sestavljanke z motivom zemljevida lokalnega okolja: zemljevid v obliki sestavljanke, ki vključuje pomembne kulturne spomenike in lokacije.
4. Kartice z vrednotami: ilustrirane kartice z vrednotami, povezanimi s kulturno dediščino (na primer spoštovanje, sodelovanje, ohranjanje).
5. Sestavljanke s citati: sestavljanke, ki vključujejo citate znanih osebnosti o pomenu kulturne dediščine in njenih vrednotah.
6. Majhna skrinja s predmeti: majhna skrinja s simboličnimi predmeti (na primer manjši predmeti), povezanimi z vrednotami dediščine. Če je mogoče, uporabite replike. V lokalnem muzeju lahko prosite, da vam podarijo replike predmetov za vaš projekt. Lahko pa skupaj obiščete muzej, si ga ogledate in z otroki izdelate replike videnih predmetov. Te kasneje uporabite tudi za druge skupine.
7. Makete ali miniaturre tradicionalnih obrti: miniaturre delavnic, orodij, predmetov ali makete, ki prikazujejo postopek tradicionalne obrti v lokalnem okolju.
8. Knjige o kulturni dediščini: knjige, primerne za različne starostne skupine, ki raziskujejo (lokalno) kulturno dediščino. Knjige, ki obravnavajo kulturno dediščino, spoštovanje in druge vrednote v kontekstu kulturne dediščine. To so lahko tudi promocijski materiali lokalnega turističnega združenja, ki praviloma vključujejo tudi podatke o kulturni dediščini in so brezplačni.
9. Digitalna kamera ali pametni telefon: za dokumentiranje dejavnosti in ustvarjanje digitalnih vsebin.
10. Navodila za dejavnosti: podrobna navodila za izvedbo dejavnosti za otroke različnih starostnih skupin.

Navodila za uporabo didaktičnega kovčka

V nadaljevanju smo zapisali nekaj predlogov za različne dejavnosti z uporabo didaktičnega kovčka.

Osnovna šola, 1. vzgojno-izobraževalno obdobje

1. Risanje in barvanje

Otrokom na kratko predstavite nekaj primerov kulturne dediščine. Pokažite jim slike, na kratko razložite, kaj je na sliki in zakaj je pomembno. Otroci naj izberejo en primer in ga narišejo in pobarvajo. Dovolite jim, da sami interpretirajo pomen skozi risbo.

2. Zgodbe s slikami

Pripravite kratek opis enote kulturne dediščine iz lokalnega okolja, sestavite ga v obliki zgodbe. Uporabite resnične podatke (na primer iz registra, literature in podobnih virov) in sestavite kratko zgodbo o lokalni dediščini, iz katere bodo otroci razumeli njen pomen. Nato pa naj otroci z risbami ilustrirajo vašo zgodbo. Tako boste tudi preverili, ali so prepoznali dediščino in kako so razumeli njen pomen.

3. Raziskovanje zvokov

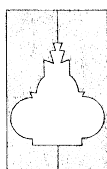
Učitelj sam ali z otroki posname zvoke okolice (na primer zvok trga, cerkvenih zvonov). Otrokom predvajajte zvoke, poskušajo naj jih prepoznati in locirati v okolju ter povezati z virom (na primer cerkveni zvon, središče mesta, zvonik). Dejavnost lahko nadgradite na sprehodu in v prostoru skupaj odkrivajte vire različnih zvokov v okolju. Če s tem korakom začnete raziskovanje zvokov v okolju, lahko s to skupino otrok gostujete v drugi skupini in otroke, ki niso sodelovali pri snemanju, skupaj »testirate«.

4. Risanje in barvanje vrednot

Za začetek se z otroki pogovorite o vrednotah. Lahko preberete zgodbo. Otroci naj izberejo kartico z opisom neke vrednote, jo narišejo ali pobarvajo ter nato delijo svoje izdelke s skupino. Pojasnijo naj, zakaj so izbrali določeno vrednoto in kakšen pomen ima za njih osebno ali za njihovo družino. Na ta način se bodo naučili razmišljati o različnih vrednotah in lažje razumeli pomen kulturne dediščine za lokalno skupnost ali širše.

5. Sestavljanje s citati

Skupinsko sestavljanje puzlov s citati, ki poudarjajo pomen kulturne dediščine, in pogovor o pomenu vsakega citata.

Osnovna šola, 2. vzgojno-izobraževalno obdobje

1. Zemljevid z ugankami

Otroci sestavljajo sestavljanko z motivom zemljevida in nato skupaj naredijo in zapišejo uganke, ki razkrivajo lokacije kulturne dediščine na zemljevidu in v njihovem okolju ali širše (v Sloveniji ali Evropi ...), uganke s skritimi kulturnimi točkami. Ni nujno, da iz zemljevida naredite sestavljanko. Uporabite lahko navaden zemljevid, na katerem otroci poiščejo lokacijo kulturne dediščine. To lahko naredijo v razredu s pomočjo različnih virov ali na sprehodu po mestu, kjer vnašajo lokacije na zemljevid. To dejavnost lahko nadgradite tudi s spletnimi aplikacijami, kot je Teach Out, in povabite še druge učence k iskanju kulturne dediščine z reševanjem uganek in iskanjem fizičnih lokacij v prostoru.

2. Ustvarjalno pisanje

Otrokom predstavite pomembne dogodke, mesta in osebe iz lokalnega okolja. Nato otroke prosite, naj napišejo kratko zgodbo ali pesem o pomembnih dogodkih iz zgodovine lokalne skupnosti. Nalogo lahko nadgradite tako, da jih prosite, naj si predstavljajo, da so živeli v času pomembnega dogodka in poznali pomembno osebnost, lahko pa si zamislijo, da so oni ta pomembna oseba, in zapišejo zgodbico skozi svoje oči. Tako si bodo lažje zapomnili podatke, vi pa boste preverili, kako so dojeli in razumeli pomen dogodka, spomenika ali osebe.

3. Maketa tradicionalne obrti

Uporabite različne materiale iz didaktičnega kovčka za izdelavo makete, ki prikazuje postopek tradicionalne obrti (na primer lončarstvo, tkanje) ali delavnico in značilna orodja. Kot uvod v to dejavnost lahko otrokom pokažete slike ali filme obrtnikov, delavnic in končnih izdelkov. Nato se pogovorite o sami obrti, ali jo poznajo, ali še obstaja, katere spretnosti in znanja so imeli obrtniki, s katerimi materiali so delali, kje so te materiale pridobili. Na koncu pa iz različnih materialov, ki jih imate na razpolago, skupaj izdelajte maketo obrtniške delavnice ali maketo, ki prikazuje različne korake, od pridobivanja materialov do izdelave končnega izdelka in njegove uporabe. Na primer: nabiranje gline, priprava in oblikovanje gline, izdelava posode, žganje posode, prodaja, uporaba posode.

4. Pisanje dnevnika

Otroci naj v dnevnik zapišejo, kako se vrednote kulturne dediščine odražajo v njihovem vsakdanjem življenju. Pisanje dnevnika lahko traja en teden ali dlje. Pomembno je, da pred začetkom pisanja določite temo, ki ji bodo posvetili pozornost in jo spremljali v vsakdanjem življenju, na primer raba jezika v domačem okolju ali tradicionalna kulinarika. Lahko pišejo o pomenu, ki ga ima kulturna dediščina v njihovi skupnosti. Vsak teden se pogovorite o njihovih opažanjih.

5. Izdelava »osebne« dediščinske skrinje

Vsak otrok naj premisli, kaj bi lahko predstavljalo njegovo osebno ali družinsko dediščino. Zapiše naj svoje misli in poudari, zakaj je neki predmet, zgodba, družinski član pomemben za njega ali njegovo družino. Nato naj izdelava svojo »majhno skrinjo« s predmeti, ki predstavljajo njegove različne vrednote. Ni nujno, da otrok v skrinjo shrani predmete. Uporabi lahko nadomestne pripomočke, kot so zemljevidi, in na njih označi pomembne lokacije v mestu ali izdelava kartice in na eni strani zapiše ali nariše predmet, dogodek, besedo ali ime osebe, na drugi pa razloži, zakaj je to njegova ali družinska dediščina.

Osnovna šola, 3. vzgojno-izobraževalno obdobje

1. Fotografski projekt

Uporabite fotoaparata ali kamero (danes lahko tudi mobilni telefon) za fotografiranje in snemanje kulturne dediščine in ustvarjanje fotografskega projekta. Za uvod v dejavnost se pogovorite o značilni kulturni dediščini lokalnega okolja. Ni nujno, da gre za snovno dediščino. Lahko se pogovorite o značilnosti lokalnega narečja, o starih ali posebnih besedah, ki se uporabljajo v lokalnem okolju. Kot temo lahko izberete tudi lokalne pravljice ali morda delo znanega lokalnega pisatelja. Lahko se usmerite v lokalno kulinariko. V vsakem primeru izberite dejavnost, ki je izvedljiva v vašem lokalnem okolju ali za katero ni treba zapustiti šole. Če boste raziskovali jezik in njegove značilnosti nekoč in danes ali pravljice, ki jih poznajo otroci, ali lokalne pregovore, boste lahko vse posneli s kamero ali fotoaparatom. Če boste le fotografirali, lahko naredite posterje, zapišete vsebino in zraven prilepite sliko pripovedovalca oziroma otroka, ki je bil vir zapisanih besed. V nekaterih primerih in v določenih okoljih boste na ta način zabeležili tudi obstoj multikulturnega elementa v razredu, kar je dobro izhodišče za nadgradnjo dejavnosti na temo medsebojnega spoštovanja in tudi pozitivnega odnosa do svoje in tuje dediščine.

2. Digitalno pisanje dnevnika – bloga

Pisanje spletnega bloga, ki dokumentira raziskovanje kulturne dediščine, in deljenje na družbenih omrežjih. Na podlagi vsebine didaktičnega kovčka, kot so slike in knjige, razvijete zanimanje otrok za raziskovanje lokalne kulturne dediščine. Delo lahko poteka v skupinah. Otroci se v skupini pogovorijo o kulturni dediščini, ugotovijo, kakšen je njen pomen, kaj se iz nje naučijo, in skupaj pripravijo tekst, ki ga objavijo v spletnem blogu. Na ta način se bodo naučili tudi pisati strnjeno besedilo, ga urediti in objaviti na spletu.

3. Interaktivne predstavitve

Ustvarjanje interaktivnih predstavitev o pomembnih vidikih kulturne dediščine v obliki diapozitivov, videov ali virtualnih izletov, ki jih objavite na spletni strani šole.

Digitalni pripomočki za poučevanje o kulturni dediščini

Digitalne tehnologije ponujajo nove priložnosti za ohranjanje kulturnih vsebin in večjo dostopnost kulturne dediščine javnosti. Muzeji in kulturne organizacije, ki sprejemajo tehnologijo, lahko ponudijo inovativne izkušnje obiskovalcem, hkrati pa omogočijo javnosti dostop do razstav na daljavo in ogled gradiva, ki sicer ni na ogled. Podobne dejavnosti se lahko izvajajo tudi v okviru izvedbe dnevov dejavnosti v osnovni šoli. V nadaljevanju v nekaj sklopih predstavljamo digitalne pripomočke oziroma platforme za tovrstne dejavnosti, ki ponujajo priložnosti za kreativno izražanje, pripovedovanje zgodb in razvoj digitalne pismenosti. Preden izberete platformo, upoštevajte starostno skupino, kompleksnost projekta in posebne značilnosti, ki jih zahteva projekt. Vedno se prepričajte, da je izbrano orodje v skladu s standardi zasebnosti in varnosti otrok na spletu.

V nadaljevanju navajamo nekaj platform, primernih za različne starostne skupine.

Virtualne razstave

Ustvarjanje virtualnih razstav je lahko zanimiva in poučna dejavnost. Več spletnih orodij otrokom omogoča, da svoje delo predstavijo na vizualno privlačen in interaktiven način.

1. Google Diapozitivi

<https://www.google.com/intl/sl/slides/about>

Starostna skupina: vse starosti, zlasti 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: vmesnik za prosojnice, enostaven za uporabo. Integracija besedila, slik in multimedije. Funkcije sodelovanja za skupinske projekte. Lahko se deli z drugimi za spletni ogled.

2. Canva

https://www.canva.com/sl_si

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: vmesnik za oblikovanje povleci in spusti. Predloge za predstavitve, plakate in infografike. Dostop do knjižnice slik in grafik. Funkcije sodelovanja za skupinske projekte.

3. Padlet

<https://padlet.com>

Starostna skupina: vse starosti.

Lastnosti: virtualni zid, na katerega lahko učenci dodajajo vsebino. Podpira besedilo, slike, videe in povezave. Funkcije sodelovanja za skupinske projekte. Uporabniku prijazen in dostopen vmesnik.

4. Genially

<https://app.genial.ly>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: interaktivne multimedijske predstavitve. Predloge za različne namene, vključno z razstavami. Vdelava videoposnetkov, kvizov in drugih interaktivnih elementov. Funkcije sodelovanja za skupinske projekte.

5. Buncee

<https://app.edu.buncee.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: platforma za ustvarjanje večpredstavnosti. Vmesnik povleci in spusti za dodajanje elementov. Predloge za ustvarjanje interaktivnih predstavitev. Funkcije sodelovanja za skupinske projekte.

6. Sway

<https://sway.cloud.microsoft/education/?omkt=en-GB>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: predstavitvena platforma s sodobnim dizajnom. Enostavna integracija besedila, slik in multimedije.

Funkcije sodelovanja za skupinske projekte. Lahko se deli na spletu za ogled.

7. ThingLink

<https://www.thinglink.com>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: interaktivne slike z vročimi točkami, ki jih je mogoče klikniti. Podpira dodajanje povezav, videoposnetkov in druge večpredstavnosti. Primerno za ustvarjanje interaktivnih eksponatov ali ogledov.

Lahko se vgradi na spletna mesta ali deli v spletu.

8. Storyboard That

<https://www.storyboardthat.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: orodje za ustvarjanje snemalne knjige. Predloge za vizualno pripovedovanje zgodb. Vmesnik povleci in spusti s prilagodljivimi liki in prizori. Primerno za ustvarjanje pripovedi znotraj razstave.

Virtualne knjige

Ustvarjanje virtualnih knjig je lahko zabavna in poučna dejavnost za otroke. Več spletnih orodij ponuja uporabniku prijazne platforme za oblikovanje in skupno rabo virtualnih knjig.

1. Book Creator

<https://bookcreator.com>

Starostna skupina: vse starosti.

Lastnosti: preprost vmesnik povleci in spusti. Podpira besedilo, slike, zvok in video. Ponuja široko paleto možnosti prilaganja. Omogoča objavo in skupno rabo na spletu.

2. StoryJumper

<https://www.storyjumper.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: enostavna platforma za ustvarjanje knjig. Zagotavlja knjižnico slik ali omogoča uporabnikom, da naložijo svoje. Omogoča spletno skupno rabo in možnosti tiskanja. Podpira skupno ustvarjanje knjig.

3. Storybird

<https://storybird.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: platforma za sodelovalno pripovedovanje zgodb. Ponuja vodeno umetniško delo za ilustracije. Uporabniki lahko ustvarjajo lastne zgodbe ali sodelujejo v izzivih. Omogoča spletno objavo in skupno rabo.

4. Tikatok

<https://edshelf.com/tool/tikatok>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: preprosto orodje za ustvarjanje knjig. Zagotavlja različna ozadja in like. Omogoča skupne projekte. Knjige je mogoče deliti na spletu ali natisniti.

5. Scrivener (Scrivener za otroke)

<https://www.literatureandlatte.com/scrivener/overview>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: obsežno orodje za pisanje in urejanje. Primerno za daljše in kompleksnejše zgodbe. Ponuja organizacijske pripomočke za strukturiranje procesa pisanja. Omogoča izvoz v različne formate.

6. StoryMaker

<https://www.abcya.com/games/storymaker>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: platforma, ki temelji na aplikaciji za ustvarjanje zgodb. Preprost vmesnik povleci in spusti. Omogoča dodajanje besedila, slik in glasovnih posnetkov. Primerno za ustvarjanje interaktivnih pripovedi.

7. WriteReader

<https://www.writereader.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: osredotoča se na pomoč otrokom pri učenju branja in pisanja. Podpira ustvarjanje preprostih knjig. Ponuja orodja za izgovarjavo in ustvarjanje besedišča. Omogoča spletno deljenje.

8. StoryKit

<https://storykit.io>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje

Lastnosti: aplikacija za ustvarjanje elektronskih snemalnih knjig. Omogoča dodajanje besedila, slik in risb. Podpira zvočno snemanje za pripovedovanje. Knjige je mogoče deliti na spletu.

Interaktivne virtualne knjige

Ustvarjanje interaktivnih knjig je lahko privlačen način, da se otroci vključijo v digitalno pripovedovanje zgodb. Tukaj je nekaj spletnih orodij, ki otrokom omogočajo izdelavo interaktivnih knjig.

1. Book Creator

<https://bookcreator.com>

Starostna skupina: vse starosti.

Lastnosti: uporabniku prijazna platforma za ustvarjanje interaktivnih knjig. Podpira multimedijske elemente, kot so besedilo, slike, zvok in video. Omogoča dodajanje hiperpovezav in interaktivnih gumbov. Primerno za različne izobraževalne projekte in kreativno pripovedovanje.

2. Knjižnica TumbleBook

<https://www.tumblebooklibrary.com>

Starostna skupina: 1. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: knjižnica animiranih, govorečih slikanic. Interaktivni kvizi in igre, povezane s knjigami. Podpira razvoj pismenosti s funkcijami za branje. Idealno za zgodnje bralce.

3. StoryJumper

<https://www.storyjumper.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje

Lastnosti: uporabniku prijazna platforma za ustvarjanje in objavljanje interaktivnih knjig. Omogoča dodajanje interaktivnih elementov, kot so povezave, ki jih je mogoče klikniti. Podpira skupinsko ustvarjanje knjig. Knjige je mogoče brati na spletu z interaktivnimi funkcijami.

4. Buncee

<https://app.edu.buncee.com>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: multimedijška platforma za ustvarjanje interaktivnih predstavitev. Podpira oblikovanje povleci in spusti s slikami, videoposnetki in besedilom. Omogoča dodajanje hiperpovezav in interaktivnih elementov. Primerno za ustvarjanje vizualno privlačnih in interaktivnih projektov.

5. Genially

<https://app.genial.ly>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: platforma za ustvarjanje interaktivnih predstavitev, infografik in še več. Podpira multimedijske elemente, animacije in interaktivnost. Idealna za ustvarjanje vizualno privlačnih in interaktivnih vsebin. Primerno za različne izobraževalne projekte.

6. Scratch (ScratchJr za mlajše otroke)

<https://scratch.mit.edu>

<https://www.scratchjr.org>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: vizualni programski jezik za ustvarjanje interaktivnih zgodb, iger in animacij. Otrokom omogoča dodajanje interaktivnih elementov s kodirnimi bloki. Podpira ustvarjalnost in sposobnost reševanja problemov. Ponuja preprostejšo različico, imenovano ScratchJr, za mlajše otroke.

7. Sway

<https://sway.cloud.microsoft>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje

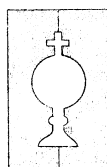
Lastnosti: predstavitvena platforma s sodobnim dizajnom. Omogoča ustvarjanje interaktivnih in vizualno privlačnih predstavitev. Podpira vdelavo multimedijskih elementov in hiperpovezav. Lahko se deli na spletu za interaktivni ogled.

8. ThingLink

<https://www.thinglink.com>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: platforma za ustvarjanje interaktivnih slik z vročimi točkami, ki jih je mogoče klikniti. Podpira dodajanje povezav, videoposnetkov in drugih multimedijskih elementov. Idealno za ustvarjanje interaktivnih eksponatov ali zgodb. Lahko se vgradi na spletna mesta za skupno rabo.

Interaktivne igre

Ustvarjanje interaktivnih iger je lahko dober način, da se otroci spoznajo s tehnologijo ter povečajo svojo ustvarjalnost in sposobnost reševanja problemov.

1. Scratch

<https://scratch.mit.edu>

<https://www.scratchjr.org>

Starostna skupina: 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: vizualni programski jezik za ustvarjanje iger, animacij in interaktivnih zgodb. Kodirni bloki povleci in spusti olajšajo delo začetnikom. Spletna skupnost za skupno rabo in ustvarjanje projektov. Spodbuja logično razmišljanje in ustvarjalnost.

2. Kodu Game Lab

<http://www.kodugamelab.com>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: vizualni programski jezik, zasnovan za razvoj iger. Tridimenzionalno igralno okolje s preprostim vmesnikom. Idealno za ustvarjanje interaktivnih iger z liki, pokrajinami in cilji. Primerno za uvajanje osnovnih konceptov programiranja.

3. GameSalad

<https://gamesalad.com>

Starostna skupina: 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje.

Lastnosti: platforma za razvoj iger povleci in spusti. Omogoča ustvarjanje 2D- in preprostih 3D-iger. Za osnovni razvoj igre niso potrebne veščine kodiranja. Podpira objavlanje iger za različne platforme.

Kulturna dediščina v učnih načrtih

Potreba po povezovanju z vsebinami učnih načrtov

Zaradi izgubljanja lokalne identitete, ki se kaže predvsem v grajenem urbanem prostoru (nepremična dediščina naglo izginja, nadomeščajo jo neznačilno oblikovane novogradnje, tipologija se izgublja), krajinskem prostoru (izginjanje vrtov, zelenih površin v mestih, degradacija naravnih okolij) in tudi v izginjanju tradicionalnih znanj, veščin in spretnosti (izginjanje nesnovne dediščine), je izjemnega pomena privzgojitev pozitivnega odnosa do kulturne dediščine tudi skozi obvezne učne vsebine zdajšnjih učnih načrtov posameznih predmetov v osnovnih šolah. Z analizami učnih načrtov in dnevov dejavnosti smo pokazali, da se osnovnošolski predmeti lahko izjemno uspešno povezujejo prav na področju kulturne dediščine, saj ta povezuje tako naravoslovno-tehnična znanja, vezana na vsebine iz matematike, naravoslovja, tehnike in tehnologije ter drugih, kakor tudi vsebine iz družboslovnih predmetov, predvsem likovne in glasbene umetnosti, zgodovine, geografije, gospodinjstva, slovenščine in tujih jezikov. Učenci se posredno, a na inovativen način naučijo prepoznavanja, razumevanja in spoštovanja ter uporabe kulturne dediščine. Ob tem velja omeniti podoben projekt dobre prakse s področja ekologije, ki je bil izveden pred leti. To je projekt učenja recikliranja, pri katerem so učitelji prejeli smernice in navodila, usposabljanja, priročnike, predloge ipd., s pomočjo katerih so nato učence poučevali o pravilnem ravnanju z odpadki. Rezultat je bil vsekakor veliko bolj spoštljiv odnos do okolja, razumevanje trajnostnega razvoja in prenos teh privzgojenih znanj na širšo družino otrok ter njihovo okolico. Podobno želimo aplicirati za kulturno dediščino.

Na podlagi opravljenih analiz je prikazano, da je kulturna dediščina že prisotna v osnovnošolskem kurikulumu, vendar kot omejena vsebina, vezana na obdobje preteklosti, brez poudarka na uporabnosti tudi v sedanjosti. Obenem kurikulum ne spodbuja načrtno potrebnih znanj za prenovo, kar dolgoročno lahko privede do izgube interesa za obnavljanje in nezanimanja za specializirane tehnične poklice. Kljub omejitvam poseganja in težavam pri posodabljanju učnih načrtov obstajajo številne možnosti za vključevanje dediščine na različnih ravneh, kar dokazujemo z izdelanim gradivom: predvsem kot podporno področje za obvezne vsebine zdajšnjega kurikulumu (kar kot prvo podajajo izdelani priročniki po vzgojno-izobraževalnih obdobjih), oblikovanje dnevov dejavnosti (v četrtem priročniku), opisani didaktični pripomočki za vključitev v zdajšnje učne načrte in dodatne dejavnosti v okviru interesnih dejavnosti kot nadgradnja predlaganih učnih sklopov.

Izvedena je bila podrobna analiza vsebin in ur veljavnih učnih načrtov v osnovni šoli in eventualno novo nastajajočih učnih načrtov (oziroma načrtov v prenovi) najmanj naslednjih predmetov: likovna umetnost, slovenščina, družba, spoznavanje okolja, geografija, zgodovina, tehnika in tehnologija, državljanska in domovinska vzgoja ter etika, gospodinjstvo, glasbena umetnost in izbirni predmet etnologija – kulturna dediščina. Glede na široko zastavljene vsebine, ki sodijo med kulturno dediščino in odražajo človekovo življenje v vseh njegovih aspektih in vseh časih, smo se odločili preveriti možnosti za vključevanje vsebin kulturne dediščine tudi pri predmetih, ki se praviloma z njo ne povezujejo, na primer fiziki, matematiki in športu. Posvetovalna skupina je predlagala še razširitev na tuji jezik – angleščino.

Pregledan je bil »predmetnik za osnovne šole«, ki predstavlja strateški del načrtovanja poučevanja v osnovni šoli ter izvedbene dokumente »učnih načrtov« navedenih predmetov; navedeni dokumenti so javno objavljeni na spletni strani Ministrstva za vzgojo in izobraževanje.

Cilji analize učnih načrtov so bili usmerjeni na:

- obvezne učne predmete,
- medpredmetno povezovanje tako horizontalno kot vertikalno,
- celostni pregled in usmeritev vsebin po vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih,

- dostopnost v učilnici in izven ter na daljavo,
- obstoječe dobre prakse: prilagoditev in nadgradnja,
- preveritev morebitnih posodobitev učnih načrtov ter vsebine novih usmeritev,
- digitalizacija (možnost poučevanja v učilnici in na daljavo).

Način dela je obsegal:

- pregled obveznih vsebin učnih načrtov posameznih predmetov in ciljev (v omenjenem dokumentu),
- izbiro ustreznih vsebin za implementacijo na področje kulturne dediščine,
- možnosti medpredmetnega povezovanja,
- določitev obstoječih metod poučevanja in možnosti nadgradnje ter preučitev didaktičnih priporočil.

Cilj analize je bil podrobno pregledati predvsem izbrane obvezne učne predmete in njihove vsebine, predvsem zaradi ustreznosti sistemskim zahtevam in doseganja poenotene implementacije kulturne dediščine za vso Slovenijo na enak način. Analiza s preglednico sestavin posameznih sklopov nudi vpogled v smiselno stopnjevanje in nadgradnjo.

Ustrezne vsebine smo izbrali na podlagi primernih sklopov vsebin, terminov, ki se lahko povezujejo ali se celo direktno nanašajo na področje kulturne dediščine, in jih predstavili kot opisan tabelarični pripomoček pri izdelavi učnih priprav v nadaljevanju. Analizo smo razdelili v sklope po treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih; tako so izdelane tudi učne priprave v nadaljevanju. Pregledali smo obstoječe učne metode in predlagali nadgradnjo, predvsem s poudarkom na multidisciplinarnosti oziroma medpredmetnosti brez podvajanja, fleksibilnosti in interpretaciji na različnih področjih, z namenom podpore celostnega razvoja učenca (pridobivanja znanja in izkušenj, tudi s pomočjo igrifikacije, razvijanja tradicionalnih veščin in spretnosti, oblikovanja kritičnega mišljenja ter pozitivnega odnosa, spoštovanja do dediščine). Pregledali smo tudi didaktična priporočila v posameznih učnih načrtih in izhodišča za prenovu učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji. Na teh temeljih smo pripravili osnovni obrazec za učno pripravo pri likovni umetnosti, ki je zaradi načina poučevanja, kompleksnosti priprave in izvedbe pouka eden najbolj specifičnih predmetov in zaradi časovne zahtevnosti izvedbe učne ure dlje trajajoč.

Analiza učnih načrtov

Učni načrti, ki jih pripravlja Strokovni svet Republike Slovenije za izobraževanje, obsegajo napotke in navodila za izvajanje pouka posameznih predmetov v vseh devetih razredih osnovne šole. Poleg snovi, ki jo morajo v posameznem razredu usvojiti učenci, predlagajo tudi najrazličnejše oblike poučevanja, ki naredijo pouk bolj raznolik in zanimiv. Poseben poudarek je na eksperimentalnem in problemskem učenju v višjih razredih osnovne šole.

Učni načrti so razdeljeni po posameznih predmetih, s specifičnimi vsebinami in določenimi specifičnimi cilji (kognitivni, afektivni in tudi psihomotorični). V analizi smo dali poudarek nekaterim (splošnim) skupnim ciljem, izraženih pri več analiziranih predmetih, predvsem kognitivnim in afektivnim, na primer: razumevanje, zavedanje, poznavanje, razvijanje družbene komunikacijske in raziskovalne spretnosti ter samih sposobnosti in veščin, razvijanje stališč in vrednot, strategije vseživljenjskega učenja, kulturne zavesti in izražanja ter skladno s svojimi zmožnostmi razvijanje sposobnosti opazovanja, prostorske predstavljalnosti in vizualizacije, privzganje spoštljivega, pozitivnega in odgovornega odnosa do okolja in narave, razvijanje pripadnosti, identitete, pridobivanje zavesti o neločljivi povezanosti posameznika, družbe in okolja, razvijanje kritičnega razmišljanja, zavedanja o soodgovornosti, sposobnosti za prepoznavanje in razumevanje okoljske (dediščinske) problematike, aktivno sodelovanje pri razreševanju in trajnostnem oziroma sonaravnem razvoju. Na podlagi pregledanih učnih predmetov se določeni izbrani predmeti izvajajo celotno osnovnošolsko izobraževanje

(likovna umetnost, glasbena umetnost in šport, slovenščina, matematika, angleščina), večina pa le v dveh (spoznavanje družbe, fizika, gospodinjstvo, etnologija, državljska in domovinska vzgoja in etika, naravoslovje in tehnika) ali treh (tehnika in etnologija, spoznavanje okolja) zaporednih razredih. V štirih zaporednih letih se učenci srečajo z zgodovino in geografijo. Poudarek je na predmetih, ki se jih v zdajšnjih učnih načrtih že povezuje s kulturno dediščino neposredno (glede na določene obvezne vsebine) ali posredno (prek posebnih vsebin, tematskih, na primer Plečnikovo leto pri zgodovini, natečaji, kot je Po Fabianijevih poteh, pri likovni umetnosti ...). Analiza vsebin učnih načrtov izbranih osnovnošolskih predmetov je pokazala, da je največ pojmov, ki so povezljivi s kulturno dediščino, pri predmetu likovna umetnost, ki poteka celotno osnovnošolsko izobraževanje. Likovna umetnost v vseh razredih in na vseh likovnih področjih (risanje, slikanje, kiparstvo, grafika in arhitektura) obravnava vsebine, povezane z dediščino, zato je obenem najprimernejša za interpretiranje tega področja. Vsebine se smiselno nadgrajujejo in prenašajo iz prejšnjega razreda v naslednjega, zato je mogoče učne priprave nadgrajevati ali z minimalnimi spremembami prenašati na drugo likovno področje. Likovna umetnost se največkrat medpredmetno povezuje, saj nemalokrat služi kot orodje za interpretacijo manj nazornih vsebin drugih predmetov (na primer risanje za potrebe matematičnih operacij ipd.). Predmet je zelo primeren za razlago o vseh zvrsteh kulturne dediščine.

Kulturna dediščina je zelo povezljiva tudi z vsebinami učnega načrta matematike. Ta obravnava podobne pojme/termine kot likovna umetnost; učenci se spoznavajo z dvodimenzionalnim prostorom, liki, ploščinami, površinami, nato s tridimenzionalnostjo in telesi, plašči, prostorninami, vzorci, zrcaljenjem, razmerji, deli celote, simetrijo/asimetrijo ... torej pojmi, ki jih pozna tudi kulturna dediščina. Enako velja za predmet fizika, ki ga učenci spoznavajo v zadnjih dveh razredih osnovne šole. Matematika je zelo primerna za razlago o stavbni dediščini, arheoloških najdiščih in naselbinski dediščini, predmet fizika pa glede na obravnavane sklope za stavbno dediščino.

Predmeti spoznavanje okolja, družba in geografija si sledijo in nadgradijo prejšnje vsebine s kompleksnejšimi. Zato so v tabeli združeni, saj se smiselno povezujejo, čeprav posamezni predmet traja le dve ali tri zaporedna leta. Pri teh predmetih učenci spoznavajo značilnosti naravnega in grajenega okolja, pokrajinske značilnosti, gradiva, orodja, materiale, ljudi v prostoru, učijo se prostorske orientacije, branja in izdelovanja kart ter načrtov, spoznavajo lokalno in svetovno dediščino. Predmeti so zelo primerni za razlago o naselbinski dediščini in kulturni krajini.

Predmet zgodovina učenci spoznajo šele v zadnjih štirih razredih; tesno je povezana z razlago o zgodovinskih obdobjih, ki se lahko nadgradijo z umetnostnozgodovinskimi ter značilnostmi bivanja in gradnje. Zgodovina je primerna za medpredmetno povezavo – predvsem z likovno umetnostjo, etnologijo, geografijo – in za razlago s področjem vseh zvrsti kulturne dediščine, tako materialne, nepremične in premične (med do sedaj izpostavljenimi je ta primeren za povezovanje s področjem memorialne in tehnične dediščine) kot nesnovne dediščine.

V nadaljevanju so navedeni grobi povzetki učnih načrtov referenčnih in dodatnih predmetov; za lažje razumevanje vsebin posameznega predmeta je treba ob tem spremljati tabelarični prikaz analize učnih vsebin referenčnih in dodatnih predmetov. Tabelarični prikaz je obenem tudi predlog izbora predmetov, ki skozi predpisane vsebine dosega pretežno vse tri nacionalno začrtane cilje (kognitivne, afektivne in psihomotorične). V posameznem stolpcu je tako mogoče najti termine oziroma posamezne učne vsebine, ki se bolj ali manj ponovijo oziroma se jih lahko medpredmetno poveže. Poglejmo primer za 5. razred, v katerem je v veljavnem učnem načrtu določen termin »simetrija/asimetrija« oziroma »ravnovesja/neravnovesja«. Kot je razvidno, se ob obravnavi tega termina medpredmetno lahko povezuje naslednje predmete: likovno umetnost (na več likovnih področjih), naravoslovje in tehniko, matematiko, šport in glasbeno umetnost. Pojem se lahko enostavno interpretira na področje kulturne dediščine – predvsem stavbno dediščino: umeščanje arhitekturnih elementov, oblike likov, razmerja, oblikovanje fasad, tlorisov objektov, grajenih prostorskih ureditev (deli naselja, mesta ...), krajinskih ureditev itd.

Izbrani obravnavani predmeti v posameznem letniku

Likovna umetnost (LUM)

	4. r	5. r	6. r
risanje	gosto/redko nizanje linij - raster,	simetrija/asimetrija, vrste simetriji,	likovne spremenljivke (velikost, položaj,
slikanje	razporejanje šrafranih ploskev,	barvni spekter, tole/hladne barve, toplo-	smer, teža, število, gostota, tekstura),
grafika	barvno nasprotje -kontrast,	hladni kontrast, barvni odtenek, sorodne	ravnovesje/neravnovesje, barvni krog,
	stopnjevanje svetlosti barv,	barve, ritem	komplementarni kontrast, barvni odtenek,
	enakomerno razporejanje oblik		kolaž, ornament, visoki tisk, proces
			abstrahiranja, žanr, logotip
kiparstvo	prostor, prostostoječi kip, celota in deli kipa, visoki/nizki relief, kalup, vlivanje	kiparski prostor, prostornina/površina kipa, barva kipa, ugreznjen relief, keramika	polna/votla plastika, velika/monumentalna plastika, spomenik, industrijsko oblikovanje/ domača obrt
arhitektura	naravni/umetni prostor, notranji/zunanji prostor, oblike prostorov, deli prostora, scenski prostor	arhitekturni prostor, povezave med prostori, simetrija/asimetrija v arhitekturi	materiali v arhitekturi, tekstura, barva, oprema notranji/zunanji prostora, fasada

Družba (DR)

	4. r	5. r	6. r
čas	ljudje v prostoru: orientacija od domačega kraja, pokrajine, Slovenija,	prostorska orientacija in kartografija, sestavine zemljevida, naravne enote slo in družbene značilnosti, slovenske značilnosti/tipičnosti, posebnosti,	življenjske razmere ob morju/na celinah/ na otoku, orientacija in izdelava karte v svojem prostoru, obisk naravnogeografske enote v prostoru-interdisciplinarna
prostor	Evropa in svet, karte, delovanje trajnostnega razvoja	pozitiven odnos do tradicije, značilnosti trajnega razvoja, temeljna zgodovinska obdobja, pokrajinski muzej	ekskurzija, prostorska predstava, ljubezen in spoštovanje do naravne in kulturne dediščine
snovi			
živa bitja			
okolje			
gibanje			

Zgodovina (ZGO)

	4. r	5. r	6. r
			ostanki preteklosti: zgodovinska obdobja, zgodovinski viri, muzeji, knjižnice, arhivi, pomen arheologije,
			človek razmišlja, ustvarja, gradi: pregled gradnje bivališč skozi zgodovinska obdobja, vrste gradbenega materiala
			začetki umetnosti: značilnosti kulturno-zgodovinskih spomenikov prvih visokih kultur
			načini življenja: na podeželju/v mestu nekoč in danes
			kulturna dediščina: naravna in kulturna dediščina, pomen ohranjanja, šege/navade, domača obrt, prehrana nekoč in danes

Tehnika in tehnologija (TIT)

	4. r	5. r	6. r
			načrt, tehnična risba, osnovni liki in črte, skiciranje, nosilna konstrukcija (iz papirja); raba lesa, spajanje lesa mozničenje, lepljenje, postopki obdelave lesa

Naravoslovje in tehnika (NIT)

	4. r	5. r	6. r
	razvrščanje snovi: gnetljivost, stisljivost, trdota, gostota; uporaba snovi; značilnosti snovi; spreminjanje snovi: mešanje in ločevanje snovi v naravi, odpadki, reciklaža, graditi modele zgradb na podlagi skice, makete, branje načrtov; sile: lastnosti površin; lastnosti zemlje: svetloba, senca, prisojna/osojna lega; tekočine: načini ogrevanja, oskrba z vodo; rast in razvoj: spreminjanje načinov življenja	shranjevanje: prostor, prostornina; snovi v naravi: prst, voda, zrak; naprave in stroji: ravnovesje, vzvod, model; vreme: vplivi sonca, vetra, temperatura, toplota; posegi v okolje, trajnostni razvoj, obdelovalne površine, vpliv človeka na naravo	

Izbrani obravnavani predmeti v posameznem letniku

Matematika (MAT)

4. r	5. r	6. r
<ul style="list-style-type: none"> daljica, premica, poltrak, dolžina in skladnost daljic, krožnica, krog, polmer, središče; kvader in kocka, pravokotnik in kvadrat; simetrija; dolžina (mm, cm, dm, cm, km), masa (g, dkg, kg, t), prostornina (dl, l, hl), čas (s, min, h, dan, teden, mesec, leto), računanje s količinami; naravna števila nad 10 000, soda in liha števila, večkratnik, delitelj; množenje in deljenje do 10 000; deli celote; množica in podmnožica, puščični prikaz; zapisovanje štetja; vzorci 	<ul style="list-style-type: none"> ravnina, odnosi med točko-premico- daljico-poltrakom; odnosi med premico- krožnico-krogom; mreža kocke in kvadra, trikotnik, štirikotnik, večkotnik; simetrija, vzorci; dolžina (mm, cm, dm, cm, km), masa (g, dkg, kg, t), prostornina (dl, l, hl), čas (s, min, h, dan, teden, mesec, leto), računanje s količinami; naravna števila nad 1000 000, predstavitev števil na premici, soda in liha števila; množenje in deljenje do 1000 000, potence; deli celote; množica in podmnožica, puščični prikaz; zapisovanje štetja, podatki v preglednicah; vzorci 	<ul style="list-style-type: none"> vzporedni in pravokotni premici, razdalja, kot in merjenje; površina in prostornina kocke/kvadra, obseg, ploščina, krožnica in njeni deli, krog, krožni izsek, odnos med krožnico, krogom, premico; vzorci (premiki, vrteži, zrcaljenje); ploščinske enote (a, ha, km²), prostorninske enote (m³, dm³, cm³, mm³, ml), kotne enote (1°, 1'); naravna števila in večkratniki ter delitelji; deljenje količine v razmerju; deli celote - ulomki; zapis štetja in meritev, predstavitev podatkov v preglednicah in s prikazi; vzorci in zaporedja

Slovenščina (SLO)

4. r	5. r	6. r
<ul style="list-style-type: none"> ljudsko književno besedilo, zvočno slikanje, ljudska pravljica, gledališče; dogajalni/književni prostor, dogajalni/književni čas, verz, ljudska in klasična avtorska pravljica, dejanje, prizor, režiser, scena, kostumi 		

Šport (ŠPO)

4. r	5. r	6. r
<ul style="list-style-type: none"> ravnotežje, skladnost, natančnost, ritem, merjenje, ljudski plesi slovenskih pokrajin, naravovarstvo ozaveščanje, razumejo pomen naravne in kulturne dediščine 		

Gospodinjstvo (GOS)

4. r	5. r	6. r
	<ul style="list-style-type: none"> dom, obdelava tkanin (tradicionalna), obutve, ohranjanje okolja, prehrana 	

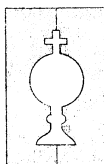
Angleški jezik (ANGL)

4. r	5. r	6. r
<ul style="list-style-type: none"> prostor, dejavnosti, poklici, ulica, vas, mesto, naravni pojavi, moja država: geografske, zgodovinske, kulturne in etnografske značilnosti, kulturna dediščina 		

Glasbena umetnost (GUM)

4. r	5. r	6. r
<ul style="list-style-type: none"> dobre medpredmetne povezave: likovna umetnost (črte, prostori, lestvica, ritem, nizek – visok, sorodne – različne barve, svetlo, temno, harmonija, disharmonija, prostor, kulturna dediščina, celota, deli celote, prostor, gledališče, oder, scena, ponavljanje, simetrija, nesimetrija) 		

Preglednica prikazuje nekatere najbolj povezljive termine iz veljavnih učnih načrtov obravnavanih predmetov za interpretacijo na področju kulturne dediščine in možnosti medpredmetnega povezovanja.

Izvedba učnih ur na področju kulturne dediščine

Predstavljenih je šest osnutkov učnih priprav, ki pomenijo možna izhodišča in z njimi povezane scenarije izvedbe učnih ur za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje. Učne priprave so zasnovane fleksibilno in so zgolj možna izhodišča poučevanja; zamišljene so kot odprte priprave, dosegljive prav tako v odprti obliki na spletnem naslovu projekta, vključno s pripadajočimi didaktičnimi pripomočki, grafičnimi predstavitvami ter nekaterimi nadgradnjami z e-kvizi, prav z namenom, da se učitelje spodbuja k prilagoditvi z lastnimi primeri iz lokalnega okolja, v katerem poučujejo (individualizacija), nadgradnji med uporabo (po vertikali in horizontali), spreminjanju (likovnih) področij izvedbe (multidisciplinarnost), aktualiziranju s tematsko obarvanimi leti (na primer Plečnikovo leto) ali nadgradnji v druge oblike dejavnosti (dan dejavnosti, interesne dejavnosti – krožki, jutranje varstvo, projekti, kot so Dnevi evropske kulturne dediščine, nekateri natečaji ipd.).

Veščine pri poučevanju kulturne dediščine

Kulturna dediščina združuje številne poklice in strokovnjake za posamezna ožja področja, ki se ukvarjajo z ohranjanjem, prenovo, interpretacijo dediščine, zato je tudi poučevanje te kompleksno. Ob izdelanih učnih pripravah, podpornih gradivih in možnostih stalnega usposabljanja v učnem laboratoriju v Škofji Loki je zagotovljena celostna podpora učiteljem, ki so motivirani in se zavedajo pomembnosti kulturne dediščine pri poučevanju mlajših generacij v okviru šolskega sistema in tudi zunaj njega.

Pri gradnji oziroma obnovi nekega objekta sodeluje več kot 25 različnih poklicev, je dejala priznana konservatorica-restavratorka in arhitektka Mateja Kavčič na enem od usposabljanj za učitelje. Prav zaradi kompleksnosti lahko dediščino interpretiramo na več področij in predmetov ter jih medsebojno povezujemo. S tem so obravnavani termini, učne vsebine lažje razumljive in bolj plastično ponazorjene, učenci pa se lahko bolj celostno razvijajo. Pri pouku v osnovni šoli je dediščino najlažje interpretirati pri likovni umetnosti zaradi možnosti uporabe več likovnih področij in specifičnosti empiričnega načina poučevanja z uporabo različnih materialov na področju dediščine. Podobno je pri predmetih tehnika in gospodinjstvo; pri preostalih je uporabljen pretežno frontalni način poučevanja, obenem je manj eksperimentalnega dela. Zato so bili za te predmete izdelani nekateri didaktični pripomočki, ki spodbujajo ustvarjalnost in večjo plastičnost obravnavane teme. Učenci se torej ne srečajo le z vizualno (grafično) podobo, temveč tudi skozi druga čutila. Pri posamezni pripravi so izpostavljene potrebne veščine poučevanja, kakor tudi poudarjena potrebna znanja in veščine za prenovo kulturne dediščine.

To lahko ponazorimo na primeru »vzorcev« pri predmetu matematika, pri katerem učenci hkrati spoznajo termine »simetrija«, »asimetrija«, »zrcaljenje« ipd. Ob izdelavi takega vzorca črpajo učno vsebino iz kulturne dediščine in značilne obdelave fasad objektov, pa tudi notranji prostor, pohištvo, motive značilnih kovanih elementov, značilne motive v lesu in tudi kamnu, vse kot ustrezne primere dobre prakse. Izdelek pri predmetu matematika nato lahko uporabijo pri predmetu likovna umetnost, kjer izdelane vzorce na likovnem področju grafike odtiskujejo kot šablonski tisk in spoznavajo naravne pigmente ter staro slikopleskarsko tehniko. Izdelek je lahko didaktičen pripomoček za izvedbo učne snovi pri predmetu gospodinjstvo ob obravnavi vrste obdelav (tradicionalno značilnih) tkanin. Interpretira se ga lahko tudi kot izdelava značilno poslikanega lesenega pohištva pri predmetu tehnika. Da bi se učitelji naučili teh preprostih, a v večini pozabljenih tehnik in veščin iz kulturne dediščine, so bili izdelani prilagojene učne priprave in didaktični pripomočki, dosegljivi v t. i. skrinji dediščine in na spletu; v nadaljevanju pa bodo razpisana posebna usposabljanja strokovnjakov s področja dediščine. Posamezne veščine potrebne za poučevanje kulturne dediščine bodo na usposabljenih tudi predstavljene. Učitelji, ki bodo opolnomočeni z naštetim, bodo zmožni ustrezno in dovolj poglobljeno poučevati vsebine kulturne dediščine na učencem najbolj razumljiv način.

DE MEXICO
1800-1850

Demonstracijsko-didaktični kotiček za dediščino

V osnovni šoli Ivana Groharja je v projektu nastal demonstracijsko-didaktični kotiček, namenjen predstavitvi in seznanjanju učencev z lokalno dediščino, kot pilotni primer možne postavitve kotičkov tudi na drugih osnovnih šolah. Namen kotička za dediščino je spodbujanje pozitivnega odnosa učencev do kulturne dediščine in prenove. Tema kotička asociira na podobe dediščine iz lokalnega in obenem neposredno šolskega okolja (na primer kmečka izba, kulturna krajina, historično mestno jedro, elementi krajinske ureditve ...).

Izbrani prostor je del razširjenega hodnika v prizidku osnovne šole Ivana Groharja, ki ni imel posebne funkcije, predvsem zaradi slabe osvetljenosti in pomanjkanja opreme. Zasnovali smo ga skupaj z učenci, kar ima posebno dodano vrednost in globlje doživetje. Kotiček smo poimenovali »Galerija pod Homanovo lipo«, saj je ideja, da poustvari podobo starega mestnega jedra Škofje Loke, obenem pa služi kot galerija, učilnica ali prostor druženja v objemu kulturne dediščine. Nosilni steber hodnika se je spremenil v interpretacijo Homanove lipe s klopjo – vrtnim elementom, leseni kvadri pa simbolno predstavljajo Homanovo hišo. Fasade oziroma obrisi hiš so postali table in razstavni panoji za izdelke učencev. Vse skupaj v celoto zaokroži živahni stenski kolaž značilnih arhitekturnih elementov iz starega mestnega jedra.

Prostor bo služil vsem predmetom, ki bodo obravnavali kulturno dediščino, v njem pa se bo lahko izvajala tudi bolj sproščena oblika dela pouka ali dodatnih dejavnosti. Kotiček lahko gostičasne razstave, sestavljene tudi iz zanimivih kosov značilnega pohištva ali njihovih replik, starinskega orodja, značilnih materialov za gradnjo, didaktičnih iger za prostočasne dejavnosti otrok med odmori, kot so klasične igre s kartami, dominami, delovnimi listi ... vse na temo dediščine.

Učni laboratorij za učitelje

Kulturna dediščina je v slovenskem šolskem sistemu razmeroma slabo prisotna, je pa zelo dobro vpeta v občolske projekte, predvsem Dneve evropske kulturne dediščine. V sklopu projekta podajamo možnosti vključevanja kulturne dediščine v zdajšnje učne načrte, brez vsebinskega poseganja. Kompetence prenove in z njo povezanih obrtnih znanj ter tehniških strok bodo v naslednjih desetletjih ene najbolj iskanih veščin na globalnem trgu dela. Ključni izziv je razviti prave in sodobne didaktične pristope, ki bodo ozavestili in spodbujali mlade tudi za tovrstne poklice prihodnosti in za kakovostno prenovo lastnega doma in širšega lokalnega prostora. Kulturna dediščina je izjemno razsežno področje, zato njeno poučevanje ni enostavno; učitelji med vzroki za opuščanje te teme navajajo pomanjkanje kompetenc, zahtevnost interpretacije ter odsotnost prilagojenih (sodobnih) metod in didaktičnih pripomočkov.

Za potrebe dolgoročnega upravljanja Šole prenove za nove generacije je bil v okviru projekta v Škofji Loki v okolju zgodovinskega mestnega jedra vzpostavljen in opremljen učni laboratorij, v katerem je mogoče izvajati praktično usposabljanje učiteljev in tudi gostiti manjše skupine učencev slovenskih šol ob izvajanju njihovega terenskega učenja ali dneva dejavnosti, posvečenega kulturni dediščini. Podobna izkušnja kot pri neformalnem izobraževanju v okviru Dnevov evropske kulturne dediščine je pri izobraževanju odraslih v okviru Šole prenove, kjer sodeluje strokovni kader s področja nepremične kulturne dediščine, specializirani izvajalci, ki ob soglasju lastnika varovanega objekta usposabljaajo zainteresirano javnost za veščine prenove dediščine. Navedeno smo v projektu aplicirali specifično na poučevanje učiteljev, v učnem laboratoriju, kjer se tako ustvarja medinstitucionalno sodelovanje z več področij, ki se združijo na področju kulturne dediščine. V laboratoriju so razstavljeni značilni materiali, orodja in vzorci za izvedbo prenove objektov kot sredstva za potrebe poučnih delavnic, povezanih z vsebino veljavnih učnih načrtov ter aktualnimi tematikami s področja dediščine, kjer sodelujejo restavradorji in konservatorji ter preostali mojstri za demonstracijo veščin.

Primeri učnih priprav za 2. vzgojno-izobraževalno obdobje

O kulturni dediščini: značilni gospodarski objekti na kmetiji

Kmetije s svojimi številnimi objekti so pomemben gradnik tako širše kulturne pokrajine kakor tudi urbanega dela naselja, zato s svojo umeščenostjo, oblikovanostjo in ne nazadnje tudi urejenostjo pomembno prispevajo k prepoznavnosti. Predvsem zaradi spremembe tehnologije obdelovanja in pridelave (velika mehanizacija, avtomatizacija) se spreminjajo tudi objekti, saj so stroji zamenjali človeško merilo. Včasih so bila vrata lope velika le za širino in višino naloženega voza, danes je odprtina povečana za več kot dvakrat v obe smeri, pa tudi vrat je številčno več. Dimenzije kmetijske mehanizacije in procesov v objektih narekujejo večje dimenzije objektov. Tako dobivamo neznačilne in mnogo predimenzionirane objekte. Nemalokrat so tudi na neprimernih lokacijah sredi obdelovalnih površin namesto na robovih kmetij ali obdelovalnih površin. Obenem so se razvile posebne konstrukcije za premoščanje potrebne širine; lesene konstrukcije so izginile, povečini jih je nadomestil beton. Les ostaja le mestoma kot polnilo ali samo na glavni fasadi, preostale fasade pa ostajajo v glavnem nedodelane, v golih zidakih ali vidnem betonu. Glavna fasada se verjetno zaradi želje po izboljšanju videza objekta opleska z neznačilnim izborom barve, reklamnimi napisi ali drugimi materiali, elementi. Ponovno zaradi obsežnosti objekta je posledično potrebne več kritine; zato se posega po pločevinastih panelih za hitro gradnjo. Streha je pravzaprav peta fasada objekta, saj predstavlja veliko površino. Njen videz se je bistveno spremenil: nakloni so položnejši, napušči so skoraj izginili, drobne strukture kritine ni več, barva je postala velikokrat kar odsevna pločevinasta. Lesena okna in vrata je zamenjalo plastično stavbno pohištvo. Podoba tako urejene kmetije je spremenila celo podobo krajine, saj te najpogosteje stojijo na robovih naselij ali (nekoč lično umeščene) sredi polj.

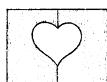
Iz zgoraj naštetega je razvidna problematika izgube identitete podeželja, zato pri urejanju in prenavljanju kmetij ne smemo spregledati človeškega merila. Še pred vsemi posegi je treba prepoznati kakovosti in značilnosti okolja ter jih upoštevati pri načrtovanju morebitnih novih objektov ob kmetijah, pri starih pa skušati ohranjati ne le njihovo obliko, temveč tudi funkcijo. V primeru opustitve kmetijske dejavnosti morajo biti še zmeraj vsi objekti oblikovani v takem merilu, da se jim z lahkoto da morebitno novo namembnost. Veliko kmetij se usmeri v kmečki turizem, nekaterim starejšim objektom se spremeni namembnost iz gospodarske v stanovanjsko in začne oddajati sobe. Težko si predstavljamo, kaj se bo zgodilo, tudi s predimenzioniranimi hlevi za govedo, in v kaj se bodo (na kmetijskih zemljiščih) lahko spremenili. Zato je prenova obstoječih objektov pomembna, da se poleg namembnosti ohranja predvsem zunanja podoba. Pri prenovi velja omeniti uporabo starih tehnik (tesanja lesa, gradnje z apnom, uporabe značilne kritine in stavbnega pohištva itd.) in morebiti novejša materiale, ki morajo biti kompatibilni s prvotnimi, sicer osnovni nosilni konstrukciji lahko škodijo oziroma ji dolgoročno zagotovo ali jo oslabijo. Pomembno je poudariti, da se v okolje obenem vnaša tudi veliko »tipskih« objektov, šotorov, predizdelanih lop, rastlinjakov, ki na celotno podobo naselja in krajine vplivajo enako negativno, zato se jim je treba izogibati in posegati po značilnih za posamezno pokrajino oziroma kar samo naselje.

Za izvedbo učne ure se predlaga obisk večje značilne kmetije v neposredni bližini šole oziroma ogled slikovnega gradiva na obravnavano temo, kamor lahko povabimo tudi konservatorja ZVKDS ali kustosa iz muzeja. Del učne ure lahko opravijo učenci sami doma tako, da prinesejo spletne fotografije s pomočjo pregledovalnika GisKD za kraj ali občino po izboru učitelja. Ogled se lahko izvede tudi pri športni vzgoji ali v okviru kulturnega ali športnega dneva. Učenci naj s koraki premerijo velikosti objektov in ocenijo tudi njihove višine (s postavo človeka) ter material, iz česa so zgrajeni. Material si zapišejo in narišejo, kako so imeli oblikovane odprtine: okna in vrata, zračne line, izhode za živali. Pozorni naj bodo tudi na obdelave in barve fasad, način polaganja lesenih desk na fasadi in v zatrepu, na oblikovanje napušča, dimnikov, žlebov. Kasneje se skozi diskusijo pomerijo v spominu – izdelajo spominske karte z risbico in vprašanjem s terena. Karte dopolnijo z manjkajočimi podatki – dodajo znake in v prostem času uporabljajo za igro remija, osla ipd.

Četrty razred, prva priprava

Predmet	Likovna umetnost
Razred	Četrty razred
Število ur	2 zaporedni uri
Področje (učna celota)	Arhitektura
Tehnika	Oblikovanje in arhitektura: lepljenje, sestavljanje, zgibanje, prepletanje, prepogibanje
Naloga (učna enota)	Prostor: naravni/umetni, notranji/zunanji, oblike prostorov, deli prostora
Materiali	Trši bel papir kot šeleshamer, razrezan na trakove širine 3 in 5 mm, do formata A3; lesene palčke (kot za sladoleadne lučke) ali nabodala, lepilo za papir in les, škarje, »olfa« noži.
Orodja, podlage	Mehka glina, oblikovana v pravokotnike, velikosti največ 10 x 20 cm ali kapa plošča debeline 5 mm, primerno za zabadanje palčk. Zaščita miz.
Motiv	Domovanje živali
Obravnava kulturne dediščine	Značilni gospodarski objekti na kmetiji (svinjak, hlev ...)
Didaktični pripomočki in učna sredstva	PPT-predstavitev in igra kart s podobami značilnih gospodarskih objektov v t. i. skrinji dediščine oziroma tudi v e-obliki na spletni strani https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/ V skrinji so tudi vzorci različnih vrst lesa.
Metode dela	– predhodno raziskovanje – pogovor in razlaga – prikazovanje, demonstracija s kartami
Oblike dela	– frontalna – individualno delo
Učni cilji	– Prepoznavanje prostora (LUM) – Delitve na naravni/umetni prostor, značilnosti (LUM) – Delitve na notranji/zunanji prostor, značilnosti (LUM) – Oblike prostorov, deli prostora in njegovi gradniki (LUM) – Značilni materiali za gradnjo (LUM)

Prilagoditev za izvedbo v učilnici	<ul style="list-style-type: none"> – PPT-predstavitev – projektor in računalnik – priprava miz in materiala
Prilagoditev za izvedbo na daljavo	– Posredovanje učne priprave, PPT-predstavitve, eventualno e-didaktičnega pripomočka (karte)
Prilagoditev za izvedbo v učilnici na prostem	Prestavitev ustvarjanja na prosto na mize in klopi: <ul style="list-style-type: none"> – podlaga, natisnjen PPT na plastificirane predloge – tablice za delo v manjših skupinah – prilagoditev tehnike za razmere za delo na prostem – igranje kart na prostem in »storytelling«
Predlagana vrsta učne ure	<ul style="list-style-type: none"> – Izvedba v razredu s predhodnim ogledom na vasi – Teoretična in praktična
Prilagoditev: Učenci z učno pomočjo	Izdelajo eno polje kozolca, zgolj iz ravnih črt, pomagajo si s predlogo s spletne strani. Izdelajo samo risbo črt; jih ne razrežejo in ne sestavljajo v rezanko.
Nadarjeni učenci	Izdelajo zahtevnejšo fasado kozolca, in sicer čelno.
Medpredmetna povezava	<ul style="list-style-type: none"> – Prostor in pokrajine, orientacija (DR) – Deli celote, masa, liki in telesa, simetrija (MAT) – Ljudski prostor (SLO) – Prostor, celota, deli celote, (a)simetrija (GUM) – Ravnotežje, skladnost, ritem, merjenje (ŠPO)
Predlog predhodne dejavnosti – aktiviranja predznanja	Učenci za domačo nalogo v časopisu poiščejo fotografijo objektov, namenjenih živalim.
Dodatna dejavnost učencev povezana z obravnavano temo v okviru učnih ur obravnavanega sklopa	<ul style="list-style-type: none"> – Možnost ogleda in fotografiranja tradicionalnih kmetij in pripadajočih objektov (SPO) – Obisk kmetije in preizkus opravil (SPO, ŠPO) – Obisk tesarja, s prikazom izdelave tesanega lesa ipd. (SPO, LUM)
Predlog nadgradnje (pri interesnih dejavnostih, v dan dejavnosti ipd.)	Posamezne hiške lahko nadalje uporabimo za spust gregorčkov. Pogovorimo se o tradiciji tega slovenskega običaja (medpredmetna povezava s predmetom spoznavanje okolja, družba ...) in ga predhodno raziščemo, intervjujamo sorodnike, naredimo lahko tudi medrazredno razstavo v šoli v kotičku ali javni ustanovi (na primer dom starejših).

1. uvodni del

Legenda

U – učitelji

O – otroci

U: Dobro jutro vsem. Danes bomo govorili o tem, kar nas obdaja, o besedi PROSTOR. Delimo ga na naravnega in umetnega. Naravnega je oblikovala narava, torej brez nas, ljudi. Umetnega ali grajenega pa smo zgradili mi, ljudje. In danes bomo govorili o GRAJENEM PROSTORU.

U: Ali mogoče veste, kaj arhitekt dela v službi?

O: Riše hiše, stavbe ...

U: Ja, tako je. In z eno besedo vse te različne stavbe in hiše imenujemo ARHITEKTURA.

U: Kakšne stavbe so to? Kdo tam živi? Čigav DOM je to? Kaj vse še delamo v stavbah?

O: Velike, majhne ... ljudje, živali, rastline ... delamo, se učimo, ko zbolimo, za avtomobile, traktorje, muzeje ...

U: Kaj je stavba – kaj vse ima stavba?

O: Okna, stene, streho, tla, strop, stopnice, vrata ...

U: Vsem tem naštetim elementom pravimo ELEMENTI STAVBE. Prostor pa je ravnina neke določene oblike (na primer neki liki, kot smo jih spoznali pri matematiki), ki ga obdajajo vsaj stene in streha. To imenujemo PROSTOR.

U: Kje smo mi sedaj – smo V prostoru ali ZUNAJ njega?

Torej poznamo NOTRANJI PROSTOR in ZUNANJI PROSTOR.

In še en izziv, malo za šalo, malo zares: Kaj pa če stojimo zunaj pred hišo, pod nadstreškom? Stojimo torej nekje vmes – ja, temu se reče MEDPROSTOR ali PREDPROSTOR. Tudi to poznamo. Odvisno, na kateri strani zidu smo.

U: Ali se spomnite, katere like smo spoznavali pri matematiki?

O: Pravokotnik, kvadrat, krog, elipsa ...

U: Ja, tako je. Kaj pa če tem likom dodamo stene po njihovem obodu, kaj dobimo?

U: No, kakšne oblike teles poznate? Kako smo jih poimenovali?

O: Krogla, kvader, kocka, valj, stožec, piramida ...

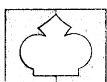
U: Pokažem geometrijska telesa v prostoru.

U: Kaj pa če bi tako povečali ta telesa, da bi lahko naredili ODPRTINE (OKNA IN VRATA) in sami vstopili vanje. Kaj bi dobili – dobili bi prostore različnih oblik. Pred njimi bi bil zunanji prostor, v njih pa notranji prostor.

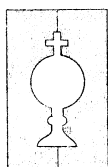
- 1. uvodni del**
- U: Notranje prostore lahko tudi razdelimo – celoto delimo na več manjših delov. Pri tem lahko uporabimo STENE ali STEBRE. Če pa delimo prostor po višini, uporabimo STROP (ki je po navadi sestavljen iz lesenih tramov in desk) in dobimo prostor, ki ima več NADSTROPIJ (oziroma rečemo tudi, da ima več ETAŽ), recimo hiša, blok ... in tudi naša šola.
 - U: S čim oziroma s katerimi materiali pa bi lahko ogradili neko ravnino, da bi nastal prostor?
 - O: Z lesom, kamnom, opeko ...
 - U: Kako pa lahko vse zlagamo? Na različne načine: nalagamo kot kamen – temu rečemo, da delamo SUHOZID; prepletamo veje ali šibe – tako je narejen pleteni PLOT; lahko je tudi iz desk, ki so postavljena pokonci, kot je lesen SVINJAK in HLEV. Vsi ti objekti služijo za naše domače živali; v enih živali živijo ali bivajo, v drugih pa običajno hranimo hrano zanje.
 - U: Ali imate sorodnike izven našega kraja, drugod po Sloveniji, torej ne samo na Gorenjskem, v drugih regijah? Sorodnike, ki živijo na vasi, kjer so drugačne hiše kot v Škofji Loki? Recimo Prekmurje? Primorska? Dolenjska?
 - U: Ali imajo domače živali in kje te živali bivajo? Kje hranijo hrano za te živali? Ste mogoče že slišali za KORUZNIJAK? Pa ograjen pašnik za ovčke, zgrajen z ZIDOM IZ KAMNA? Pa KOZOLEC? Tega poznamo tudi na Gorenjskem, kajne?

- 2. osrednji del**
- U: Danes bomo ustvarili našo razredno vas z različnimi stavbami za NAŠE ŽIVALI, lahko prave ali namišljene – torej prostore, ki so zgrajeni iz različnih materialov, velikosti in mase. Naloga mora imeti tako notranji kot zunanji prostor. Če se spomnite, smo govorili tudi o PREDPROSTORU. Prostore lahko tudi pregrajujete in jih delite na manjše. Torej CELOTO LAHKO RAZDELITE na več delov, kot smo se učili pri matematiki.
 - Kriteriji, ki jih morate upoštevati:
 - Vsak vzame eno mehko podlago.
 - Iz belega kartona šelesamerja, ki je že nekoliko razrezan na manjše kose, boste oblikovali stavbo po želji – stavbo za vašo žival. Kot ste jih spoznali v prvem delu, na predstavitvi.
 - Vsak bo naredil eno stavbo.
 - Zgradite stavbo v obliki poljubnega geometrijskega telesa, ki ga poznate iz svojega okolja.
 - Stavbi lahko dodate streho – zgradite svinjak, kokošnjak, koruznjak, hlev za krave ali naredite prostor brez strehe, kot ste videli pri suhozidu, plotu ... ki so lahko na primer ograda za ovce.
 - Uporabite eno od predstavljenih tehnik – lahko sestavite suhozid, spležete plot ali izdelate posnetek lesenega plota ...

- – Naredite notranji in zunanji prostor – prostor lahko razdelite na več delov.
- – Naredite odprtine – okna in vrata za prehod. Fasad ne bomo barvali, temveč jih bomo pustili v osnovnem materialu. Odprtine lahko izrežete s škarjami ali z »olfa« noži, vendar zelo previdno.
- – Nato bomo vse stavbe sestavili v celoto – malo vas ali veliko mesto za živali.
- Z AČNEMO DELATI.

- 3. zaključni del**
- Z učenci pospravimo učilnico, postavimo zaključno inštalacijo, se zberemo okoli nje in se pogovorimo:
 - – o notranjem in zunanjem prostoru ter pred- in medprostoru,
 - – o elementih stavb, ki so jih uporabili: stene, streho, stebre, strop, okna, vrata ...,
 - – kako smo prostore delili iz celote na manjše dele,
 - – poimenujejo tradicionalne stavbe za živali v svoji okolici in
 - – sestavimo prostorsko kompozicijo – veliko kmetijo z veliko objekti za različne živali.
 - PREGLED IZDELKOV IN VREDNOTENJE
 - – Pogovorimo se o zadanih kriterijih vrednotenja in ugotovimo uspešnost nastalih kompozicij.
 - – Učenci vrednotijo izdelke drug drugemu.
 - – Nato vrednotijo tudi svojega – ugotovijo, kaj so upoštevali in česa niso upoštevali pri zadanih kriterijih.
 - – Izvedemo razstavo v učilnici, hodniku, kotičku.

O kulturni dediščini: načrtovanje in obnova dediščine

Načrtovanje gradnje objekta je zahteven in dolgotrajen proces. Pri prenovah objektov je ta skrajšan, saj nam ni treba iskati zazidljive parcele (kar lahko traja tudi nekaj let) in pridobivati gradbenega dovoljenja za novogradnjo. Pri obnovi to ni potrebno, če se seveda ne spremenijo lokacijski podatki tega objekta: višina, površina, odmiki od meja ter nosilna konstrukcija, torej dokler mu ne prizidamo ali spreminjamo njegove namembnosti. Ta razmislek je ob odločanju za vrsto gradnje (ali novogradnjo ali obnovo obstoječega) nujno potreben. Veščine za dobro (novo)gradnjo so potrebne pri obeh, a pri obnovi moramo zmeraj upoštevati, kakšen objekt imamo in kaj je dobro zanj, in ne toliko, kaj je »moderno«, kaj pohitri kakšno vgradnjo ipd. Prenove objektov se moramo zato zmeraj lotevati z znanjem o obstoječem objektu.

Objekti kulturne dediščine so bili premišljeno umeščeni, torej na izbrane lokacije, ki so dovolj sončne, varne, z zaledjem, z najlepšimi vedutami in na njih ter ob strateških lokacijah (transportnih poteh, naravnih virih ipd.). Niso bili postavljeni na poplavna območja, niti ne na osojne lege. Domačija je imela strog red: sledili so si bivalna hiša ob cesti, dvorišče in v globino parcele ostali gospodarski objekti, na koncu velikokrat polja in pašniki, travniki; manj ugodni deli, kot je gnojišče, so bili zmeraj najbolj odmaknjeni od bivalnega dela. Organizacijska struktura je bila zelo jasna in berljiva pri vsaki domačiji. Objekti so bili grajeni iz materiala, ki se je ohranjal v neposredni bližini in ga je bilo v izobilju: v kraškem svetu kamen, na Dolenjskem les, opeka itd. Danes bi strokovno lahko rekli, da so gradili po bioklimatskih načelih, sonaravno, trajnostno in še kaj. Bivalni deli so bili orientirani na jug, posebej dvorišče, na katerem so prebili večino dneva in opravljali kmečka opravila. Okna so bil majhna, da so bile pozimi manjše izgube, poleti pa so se prostori skozi odprtine manj ogreli in ostajali prijetno hladni. Velikost je bila nesporno povezana tudi s ceno stekla. Za uravnavanje sonca so skrbeli ravno prav široki napušči, ki so praviloma dopuščali dostop v notranjost nizkemu zimskemu soncu, poletnega pa so preprečevali. Pod značilno oblikovanim napuščem sta bila stavbno pohišstvo in fasada varnejša pred padavinami. Delitev prostorov je bila preprosta – ti so se redko delili na več sob, kljub številčnejšim stanovalcem kot danes. V vsakem zgodovinskem obdobju je imel premožnejši sloj bolj bogato zasnovana, grajena in tudi opremljena bivališča, zato je vsak objekt treba najprej pogledati, v katerem času je nastal, in temu prilagoditi tudi način obnove.

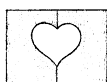

Ko se začne postopek obnove objekta, ki je registriran kot nepremična kulturna dediščina ali spomenik, se zmeraj najprej poišče arhivska dokumentacija – načrt za gradnjo. Z njim se pokaže, kako je najverjetneje bil zgrajen, in je osnova za izdelavo stavbnega razvoja tega objekta. Sočasno arhitekt izdelava t. i. posnetek stanja obstoječega objekta – izmeri ali s skeniranjem posname vse zidovje, odprtine in podatke o ostalih stavbnih členih in jih izriše: izdelava tlorisa vseh etaž, tudi morebitne kleti, prereze ter vse fasade, streho in strešno konstrukcijo. Prikaže posnetke stavbnega pohištva in druge posebnosti. Restavrator medtem sondira sloje ometov na zunanji in notranji strani zidov do same gradbene strukture. Pri tem odkriva, kolikokrat so objektu dodali novo plast ometov, kakšne poslikave so naredili, kje so zazidali stare odprtine in naredili, povečali nove. Tako se sestavi celovita zgodba objekta, ki se jo lahko nadgradi tudi z raziskovanjem lastniške strukture. Ko so vsi podatki zbrani, statik oceni stabilnost posameznih nosilnih sklopov in poda svoje načrte za morebitna ojačenja nosilne konstrukcije. Ta mora biti kompatibilna in prilagojena arhitekturi in izvornim materialom. Zatem se začnejo posamezna obrtniška in zaključna dela; upoštevati moramo, da je najbolje, če se zamenjuje le najbolj dotrajano, medtem ko večino dobro vzdrževanega objekta lahko praviloma le obnovimo s kompatibilnimi materiali in elementi. To mora biti vodilo pri obnovi objektov, da ne bi imeli kasnejših težav pri uporabi.

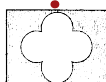
Za izvedbo učne ure se predlaga obisk značilnega objekta (registrirane dediščine), po možnosti pravilno prenovljenega in v neposredni bližini šole, oziroma ogled slikovnega gradiva na obravnavano temo. K sodelovanju se lahko povabi tudi konservatorja ZVKDS, da predstavi primeren objekt. Del učne ure lahko opravijo učenci sami doma: prinesejo spletne fotografije prenovljenih objektov s pomočjo pregledovalnika GiskD za svoj kraj ali občino po izboru učitelja. Ogled se lahko izvede tudi pri športni vzgoji ali v sklopu kulturnega ali športnega dneva. S pomočjo igre kart »pred in po« spoznavajo dobre primere prenov in si privzgamajo občutek pravičnega postopanja pri obnavljanju in gradnji.

Četrty razred, druga priprava

Predmet	Naravoslovje in tehnika
Razred	Četrty razred
Število ur	2 zaporedni uri
Področje (učna celota)	Razvrščanje in spreminjanje snovi
Tehnika	Risanje, lepljenje, sestavljanje, zgibanje, prepletanje, prepogibanje (eventualno slikanje s svetlitvijo barv)
Naloga (učna enota)	Graditi modele zgradb na podlagi skice , izdelava skice za objekt, sestava objekta, deli objekta, sestava objektov v mesto
Materiali	Trši bel karton kot šelesamer ali tudi papir A3 z natisnjeno mrežo, svinčnik, ravnilo, naravni pigmenti v prahu (stopnjevanje svetlosti barv), vnaprej dodeljena fasada enega objekta v starem delu mesta v formatu A3 ter en karton/list formata A3 z mrežo na učenca. Na karton bo delal načrt tlorisne projekcije enega objekta v starem jedru (oštevilčene hiše). Fotografije/načrti fasad različnih objektov, predlagamo toliko, kot je učencev; sicer se lahko objekti tudi ponovijo. Za učence, ki bodo delali tudi fasado, se predvidi še en karton A3 z mrežo.
Orodja, podlage	Zaščita miz, škarje, »olfa« nožki, podlage za rezanje z nožki.
Motiv	Kako se zgradi mesto
Obravnava kulturne dediščine	Načrtovanje in obnova dediščine : izdelava načrta, načrtovanje, tradicionalni gradbeni materiali in gradnja, značilne barve fasad
Didaktični pripomočki in učna sredstva	PPT-predstavitel in narisane predloge fasad objektov v starem jedru, primerna za več likovnih področij, dostopna v t. i. skrinji dediščine oziroma tudi v e-obliki na spletni strani https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/ V skrinji so tudi vzorci naravnih pigmentov, ki se dodajo apnu v določeni količini (tehtamo s tehtnico), in replika arhivskih načrtov.
Metode dela	– pogovor in razlaga – prikazovanje, demonstracija v živo – predhodno raziskovanje
Oblike dela	– frontalna – individualno delo

Učni cilji	<ul style="list-style-type: none"> – Graditi modele zgradb na podlagi skice (NIT) – Izdelovati makete (NIT) – Brati različne načrte (NIT)
Prilagoditev za izvedbo v učilnici	<ul style="list-style-type: none"> – PPT-predstavitev – projektor in računalnik – priprava miz in materiala
Prilagoditev za izvedbo na daljavo	– Posredovanje učne priprave, PPT-predstavitve, e-didaktičnega pripomočka
Prilagoditev za izvedbo v učilnici na prostem	Prestavitev ustvarjanja na prosto na mize in klopi: <ul style="list-style-type: none"> – podlaga, natisnjen PPT na plastificirane predloge – tablice za delo v manjših skupinah – prilagoditev tehnike za razmere za delo na prostem
Predlagana vrsta učne ure	<ul style="list-style-type: none"> – Izvedba v razredu s predhodnim ogledom v mestu, na vasi – Teoretična in praktična
Prilagoditev:	
Učenci z učno pomočjo	Izdelajo eno nalogo: ali tloris pritličja ali barvanje fasade z značilnimi barvami.
Nadarjeni učenci	Izdelajo obe nalogi: tloris pritličja ali tudi več nadstropij nad pritličjem (glede na razvidno etažnost iz fasade) in nato pripadajočo pobarvano fasado ter oblikujejo v prostorsko predstavitev.
Medpredmetna povezava	<ul style="list-style-type: none"> – Razporejanje ploskev (LUM) – Vzorci, pravokotnik, kvadrat, simetrija (MAT) – Ljudski prostor (SLO) – Prostor (GUM) – Ravnotežje, skladnost, ritem, merjenje (ŠPO)
Predlog predhodne dejavnosti – aktiviranja predznanja	Učenci obišejo mestno ali vaško jedro in fotografirajo »glavne« objekte v centru. Fotografije natisnejo in zalepijo v zvezek.
Dodatna dejavnost učencev povezana z obravnavano temo v okviru učnih ur obravnavanega sklopa	<ul style="list-style-type: none"> – Možnost ogleda in fotografiranja fasad v mestu in značilnih objektov – delov objekta (LUM, ŠPO) – Možnost obiska arhitekturnega biroja, spoznavanje poklicev v gradbeništvu (SPO)

Predlog nadgradnje (pri interesnih dejavnostih, v dan dejavnosti ipd.)

Učenci obišejo staro vaško ali mestno jedro ali delajo po natisnjeni predlogi in po fotografijah (en objekt na format A3). Vsaka dvojica ima en objekt, za katerega izdelata maketo: tloris in nato glavno fasado (ali celoten objekt s streho in preostalimi tremi fasadami, ki so lahko le nakazane, brez odprtin). Fasado pobarvajo z naravnimi pigmenti, raztopljenimi v vodi, kot je obstoječi objekt. Na koncu otroci zložijo maketo v hiše v nizu in ponazorijo mestno ulico ter prezentirajo staro mestno jedro v inštalaciji.

Od konservatorja ali muzealca ali turističnega vodnika izvedo več podatkov o posamezni hiši (ali s pomočjo pregledovalnika GisKD za registrirano nepremično dediščino) in pripovedujejo ob predstavitvi sošolcem.

1. uvodni del

Legenda

U – učitelji

O – otroci

U: Pozdravljeni. Danes bomo spoznavali, kako je nastala MESTNA ULICA v nekem mestu. Ulico sestavljajo posamezne stavbe, je tako? Torej moramo vedeti, kako sploh pridemo do stavbe. Za vsako stavbo je treba najprej izdelati NAČRT. Pred vsakim načrtom pa je kaj?

O: Ideja ... SKICA ...

U: Tako je – skica je potrebna. Na mizo boste dobili fotografijo oziroma narisano predlogo vašega objekta, vi pa si SKICIRAJTE V SVOJ ZVEZEK, kako naj bi bil videti tloris vaše hiše. En objekt bomo skicirali skupaj na tablo – prosila bi prostovoljca.

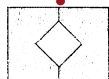
U: Kaj je TLORIS hiše?

O: Na tleh ... Če pogledamo izšlo iz vrha ...

U: Res je. Tloris je pravzaprav NAVPIČNA PROJEKCIJA OBJEKTA NA RAVNINO – tla. Najprej narišemo ulico. In fasada, ki gleda na ulico, je GLAVNA FASADA. Rečemo ji lahko tudi ULIČNA FASADA. Ker je bila ulična, je bila praviloma tudi najlepše urejena, pobarvana, okrašena, z okni in lepo izdelanimi vrati. Na njej je bila tudi hišna številka. Kaj je še lahko na fasadi?

O: Na fasadi so lahko tudi različne POSLIKAVE, IZVESKI, IZLOŽBE, KIPI ...

U: Res je. In ne le to – te odprtine imajo lahko POLKNA (to so lesena ali kovana senčila na zunanji strani), vrata imajo lahko poseben PORTAL IZ KAMNA, med spodnjim in nadstropjem nad njim (temu se reče med etažama) je lahko VENEC, ki optično zmanjša višino objekta, in še kaj najdemo na fasadah.

2. osrednji del

U: Torej, vemo, da naša stavba gleda na ulico – zato zarišem cesto ... Tako smo narisali ulico in na ulico gleda naša prva stena – zid. Vemo, da ima vsak objekt vsaj 4 zunanje stene, ki jim rečemo tudi obodne stene. Te so praviloma najdebelejše, saj so nosilne. Znotraj pa imamo poleg še kakšnih notranjih nosilnih sten tudi nenosilne, ki jih imenujemo predelne – njihov namen je pregraditi prostor, ga razdeliti na manjše enote – sobe. Sedaj smo izrisali osnovo – obodne stene. Predelne si bomo nekoliko izmislili, saj ne moremo pogledati vsakega objekta; temveč bomo ugibali iz fasade vsakega objekta.

U: Če pogledamo našo fotografijo, vidimo, da ima fasada odprtine. Katere?

O: Okna, vrata ... NIŠE.

U: Zarišemo vrata oziroma toliko vrat, kot jih je na vaši fotografiji. Vrata so lahko dvokrilna ali enokrilna – poglejte na svojo fotografijo. Sedaj zarišemo oznake v tloris tako, da bodo vsi za nami znali razbrati, da so to okna. Ker imajo okna DVE KRILL, jih zarišemo na ta način. Če pa imajo ENO KRILLO, jih prikažemo tako.

U: Sedaj zarišemo toliko oken, kot jih je na fotografiji/predlogi. Na zadnjo, t. i. dvoriščno stran pa v tlorisu označimo poljubno število oken. Vedeti moramo, da morajo biti za izhod na dvorišče vsaj ena vrata, ki praviloma niso tako bogata. Lahko jih je celo več, če je objekt širok.

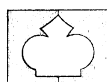
NAPOVED NALOGE:

U: Danes boste v svoj zvezek ustvarili skico. Odprite ga tako, da imate pregled nad obema praznima stranema. Na levo najprej nalepite fotografijo ali izbrano predlogo (z interneta) vašega objekta. Na desno pa izdelajte skico tlorisa. Zatem bomo tloris narisali z ravnilom na naš karton – na mrežo.

Kriteriji, ki jih morate upoštevati:

1. Vsak vzame en karton z mrežo in eno fotografijo.
2. Vsak bo naredil eno stavbo in zanjo vsaj tloris pritličja.
3. Tloris skicirate v zvezek, s svinčnikom.
4. Tloris nato prerišete s svinčnikom z uporabo ravnila na en karton z mrežo.
5. Vsak naj preriše s fotografije/predloge na drug karton tudi njeno glavno fasado.
6. Na fasado morate umestiti vse elemente, ki jih ima (enaka fotografiji).
7. Strehe ni treba risati in ne izdelovati kako drugače.
8. Fasado rahlo pobarvajte z naravnimi pigmenti v prahu. Redčite s čisto vodo.
9. Nato bomo vse stavbe sestavili v celoto – v mestno ulico.

ZAČNEMO DELATI.

3. zaključni del

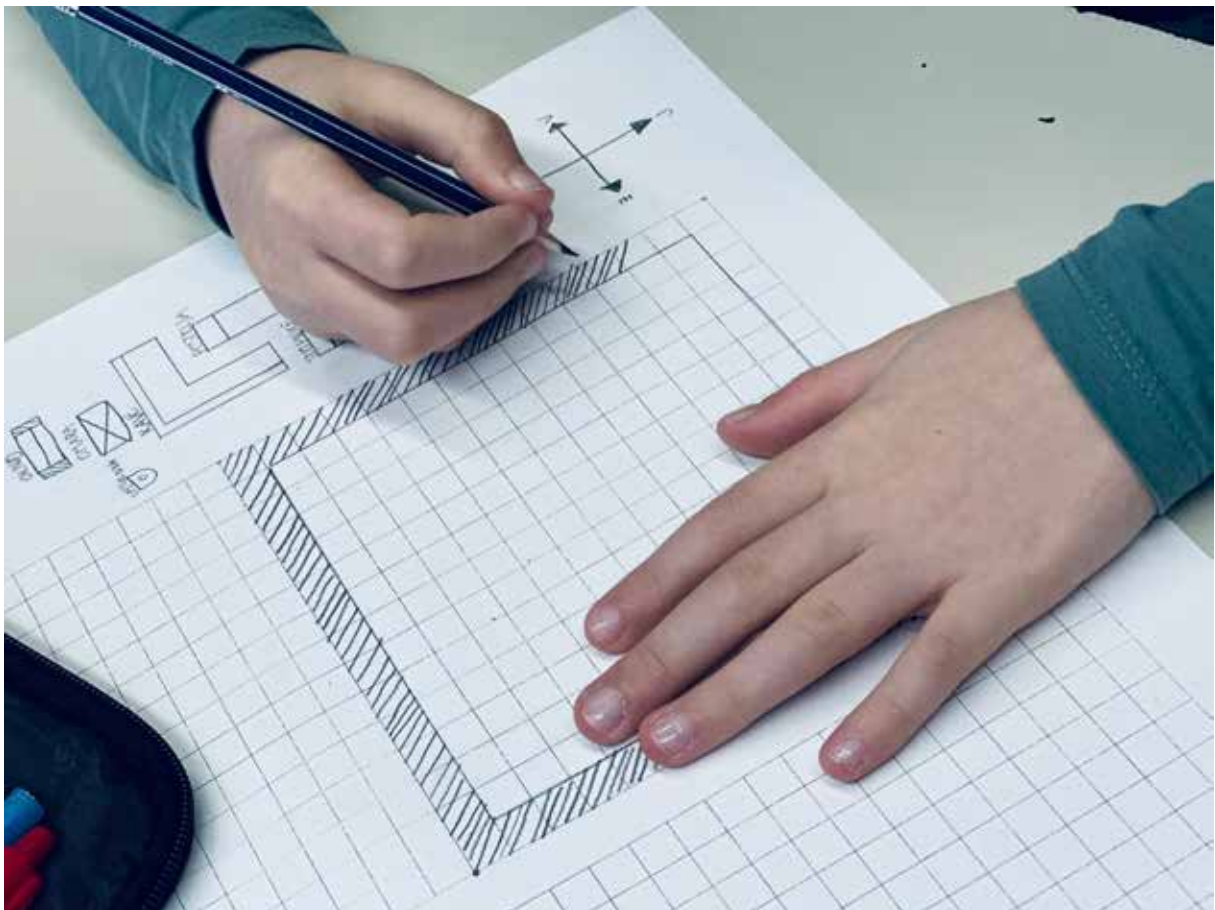
Z učenci pospravimo učilnico, postavimo zaključno inštalacijo, se zberemo okoli nje in se pogovorimo:

- o notranjem in zunanjem prostoru ter pred- in medprostoru,
- elementih stavb, ki so jih uporabili: stene, streho, stebre, strop, okna, vrata ...
- kako smo prostore delili iz celote na manjše dele
- poimenujejo tradicionalne stavbe za živali v svoji okolici in
- sestavimo prostorsko kompozicijo – vas za živali.

PREGLED IZDELKOV IN VREDNOTENJE

1. Pogovorimo se o zadanih kriterijih vrednotenja in ugotovimo uspešnost nastalih kompozicij.
2. Učenci vrednotijo izdelke drug drugemu.
3. Nato vrednotijo tudi svojega – ugotovijo, kaj so upoštevali in česa niso upoštevali pri zadanih kriterijih.
4. Izvedemo razstavo v učilnici, hodniku, kotičku.

O kulturni dediščini: obeležja v prostoru

V našem grajenem in tudi v naravnem prostoru najdemo veliko obeležij, ki so jih postavili zaradi počastitve znane in zaslužne osebnosti za dobrobit (običajno) slovenskega naroda, kot spomin na pomemben dogodek ali obeležje kraja oziroma kaj drugega. Veliko obeležij je danes registrirana nepremična kulturna dediščina in jih lahko najdemo tudi s pomočjo pregledovalnika GisKD, v katerem v Registru kulturne dediščine izberemo sklop prikazov memorialne dediščine. Za memorialno dediščino velja dodatni pravni režim varstva, ki predpisuje ohranjanje njenih varovanih vrednot, kot so avtentičnost njene lokacije, varovanje njene fizične pojavnosti objekta in vsebinski, simbolni in prostorski odnos med dediščino in okolico ter vedutami nanjo. Memorialna dediščina zaznamuje predvsem spomin na pomembnejše dogodke in osebnosti iz naše zgodovine, ki se jim postavi spominska obeležja, spominske plošče, grobove in nagrobnike ter določene prostore, druge arhitekturne strukture, stavbe, slavoloke ipd.

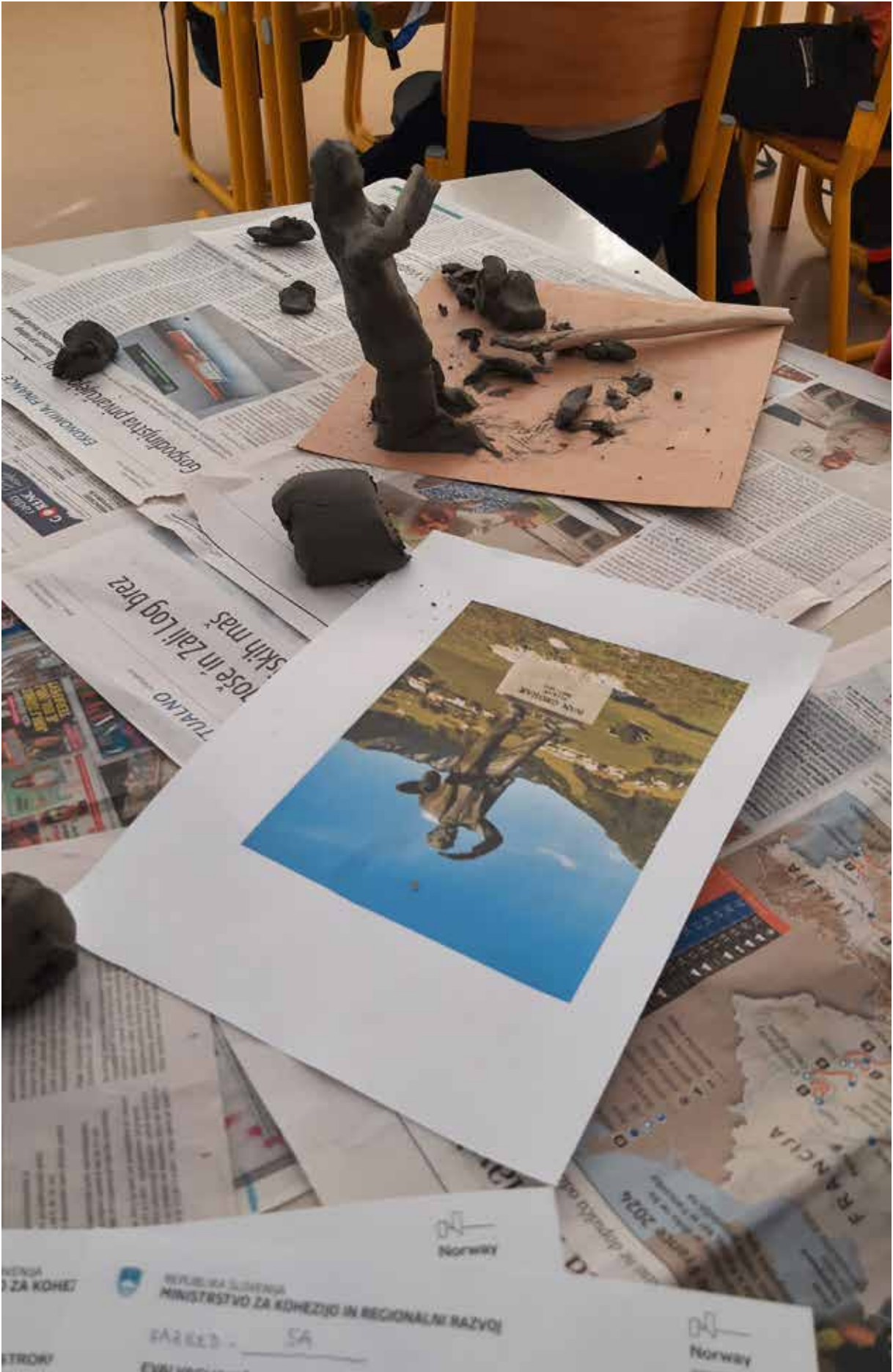
Obeležjem pogovorno velikokrat rečemo tudi »spomenik«, čeprav to ni pravilni izraz, saj se pri kulturni dediščini izraz »spomenik« nanaša na (najvišji) varstveni režim in ne vrsto obeležja. Zgrajena so iz trajnih in obstojnih materialov, kot je kamen, v sodobnem času tudi iz različnih kovin, mestoma tudi betona z različnimi dodatki, saj so namenjena temu, da bi spomin na določen dogodek ali zahvalo preživel čim več generacij. Grajena so kot stabilni elementi, da jih ni mogoče premikati ali odtujevati. Čeprav so obeležja velikokrat tudi predmet vandalizma – pogosto zaradi nestrinjanja z njihovim sporočilom ali namenom postavitve ali zgolj priložnosti same – je pomemben razmislek, zakaj in komu ali čemu jih postavljamo. Opremljena so lahko z napisi, imeni, posvetili, vzkliki, slogani ali daljšimi sestavki, kot so pesmi. Pomembno je razmisliti o upravičenosti postavitve, kaj naj obeležje sporoča, komu ali čemu naj bo posvečen, kje lahko stoji ter tudi kdo naj bo avtor oziroma kako do ustrezne rešitve brez morebitnega favoriziranja pobudnika.

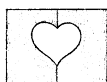
Med obeležja v prostoru lahko štejemo torej tudi objekte, kot so t. i. kužna znamenja ali stebri. Te so postavili večinoma v 17. stoletju v zahvalo za konec kuge. Ta bolezen je terjala številna življenja, zato so bili ti stebri nemalokrat postavljeni kot nagrobniki na gomilah – praviloma skupnih grobovih kužnih. Gomile so izven naselij in tudi zunaj običajnega mesta pokopov (pokopališč), zato so lahko pomemben element krajine. Znamenja so oblikovana kot ozki ali tudi široki stebri, zidani iz kamna ali iz enotnega klesanega kamna. Velikokrat imajo majhno streho, ki ščiti steber. Podobno oblikovani so razni votivni stebri, ki jih pogosto zamenjujemo s kužnimi znamenji. Votivni stebri so bili postavljeni v zahvalo ob prenehanju turških vpadov ali drugih nesreč, bolezni. Znamenja, ki stojijo na razpotjih poti, so bila velikokrat v srednjem veku postavljena kot opravičilo nekoga, ki je zagrešil najhujši zločin zoper človeka. Med pomembna obeležja v prostoru lahko štejemo tudi manjše kapelice, ki so prav tako lahko del krajinske ureditve na izpostavljenih mestih, vključno z zunanjo ureditvijo, čeprav so po zvrsti štete že med stavbno dediščino.

Kot omenjeno, so tudi krajinske ureditve lahko obeležja v prostoru, zato predlagamo, da učenci predhodno vsekakor raziščejo svoj kraj oziroma občino s pomočjo pregledovalnika GiskD, v katerem so našteje zvrsti dediščine in kratki opisi. Ohranjanje spomina na nekaj, nekoga je pomemben del naše družbene identitete, zato v učni pripravi predlagamo združitve z več predmeti, predvsem slovenščino in zgodovino, za celostno raziskavo in obravnavo tematike. Učenci lahko izdelajo plakate in referate, pri likovni vzgoji pa jim dajo še podobe. Tako lahko nastane tudi vodnik po »dediščini spomina«.

Peti razred, prva priprava

Predmet	Likovna umetnost
Razred	Peti razred
Število ur	2 uri v učilnici, 2 uri za predhodni ogled
Področje (učna celota)	Kiparstvo
Tehnika	Prostor, prostostoječi kip, doprsni kip, celota in deli kipa, visoki/nizki relief
Naloga (učna enota)	Obeležje: plastika, monument, poustvarjanje obstoječih obeležij v neposrednem prostoru
Materiali	Glina ali modelirna masa, fotografije različnih obeležij – lahko delo v manjših skupinah, če je teh obeležij v lokalnem prostoru bolj malo, fotografije vsaj petih obeležij.
Orodja, podlage	Zaščita miz, modelirke, palčke, posodice z vodo, krpice.
Motiv	Obeležja v prostoru
Obravnava kulturne dediščine	Pregled obeležij v našem prostoru , spominska obeležja, zgodovina, znane (zgodovinske) osebnosti in zgodovinski kraji, memorialna dediščina
Didaktični pripomočki in učna sredstva	PPT-predstavitev in fotografije obeležij iz neposrednega prostora: prostostoječa figura, doprsni kip, globoki in plitki relief, spominska plošča, (kužno) znamenje, kapelica. Predloge so dostopne v t. i. skrinji dediščine oziroma tudi kot e-kviz na spletni strani https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/
Metode dela	– predhodno raziskovanje, ogled v živo, pogovor in razlaga – prikazovanje, demonstracija
Oblike dela	– frontalna – individualno delo
Učni cilji	– Spoznavajo likovne pojme, povezane z oblikovanjem v tridimenzionalnem prostoru (LUM) – Spoznavajo različno izražanje, razvijajo občutek za razporejanje oblik, motorično spretnost in občutek pri delu (LUM) – Spoznajo pomembna likovnoumetniška dela z različnih oblikovalnih področij domače kulturne dediščine (LUM)

Prilagoditev za izvedbo v učilnici	<ul style="list-style-type: none"> – PPT-predstavitev – projektor in računalnik – priprava miz in materiala
Prilagoditev za izvedbo na daljavo	– posredovanje učne priprave, PPT-predstavitve, e-gradiv
Prilagoditev za izvedbo v učilnici na prostem	Prestavitev ustvarjanja na prosto na mize in klopi: <ul style="list-style-type: none"> – podlaga, natisnjen PPT na plastificirane predloge – prilagoditev tehnike za razmere za delo na prostem
Predlagana vrsta učne ure	<ul style="list-style-type: none"> – Izvedba v razredu s predhodnim ogledom različnih tipov obeležij – Teoretična in praktična
Prilagoditev:	
Učenci z učno pomočjo	Izdelajo en primer ploskovnega obeležja, na primer v obliki spominske table ali plitkega reliefa.
Nadarjeni učenci	Izdelajo obeležje kot objekt – kapelica ali kužno znamenje.
Medpredmetna povezava	<ul style="list-style-type: none"> – Pozitiven odnos do tradicije (DR) – Deli celote, simetrija (MAT) – Obdelovalne površine, materiali (NIT) – (A)simetrija (LUM) – Ravnotežje, skladnost (ŠPO)
Predlog predhodne dejavnosti – aktiviranja predznanja	Učenci za domačo nalogo v časopisu poiščejo fotografijo obeležij v občini. Lahko si pomagajo z raziskovanjem prikazovalnika GisKD https://geohub.gov.si/ za registrirano kulturno dediščino, kamor vpišejo ime kraja in iščejo oznake s trikotniki (za memorialno dediščino). O najdenem izpišejo kratek opis – komu je namenjeno obeležje, kdaj je bilo postavljeno in kdo ga je izdelal. Lahko se izvede skupni predhodni ogled s fotografiranjem obeležij. Pri delu so nato razvrščeni v skupine; vsaka izdelata plakati ali del plakata.
Dodatna dejavnost učencev povezana z obravnavano temo v okviru učnih ur obravnavanega sklopa	<ul style="list-style-type: none"> – Možnost ogleda in fotografiranja kužnih znamenj, kapelic v neposredni bližini, spominskih obeležij (ŠPO) – Pogovor/branje besedila (SLO), pesmi (GUM) na temo obeležij – Obisk muzeja, ZVKDS (kulturni dan) – Povezava z dogodki v kraju – zakaj so bila obeležja postavljena, prazniki (DR) – Učenje dela z internetom – raziskovanje prikazovalnika GisKD
Predlog nadgradnje (pri interesnih dejavnostih, v dan dejavnosti ipd.)	Učenci obišejo lokalne znamenitosti. Vsaka skupina z referatom predstavi po eno obeležje. Učenci na izdelanem skupinskem zemljevidu mesta ali celotne občine prikažejo njihovo lokacijo in postavijo nanj tudi instalacijo izdelanih kipov pri uri.

1. uvodni del

Legenda
U – učitelji
O – otroci

U: Pozdravljeni. Danes bomo govorili o SPOMINSKIH OBELEŽJIH. Ali kdo ve, kaj je OBELEŽJE?

O: Če nekaj obeležimo ... dogodek ... osebo ... kraj ...

U: Res je, po domače bi rekli, da je to »SPOMENIK« nekemu ali nečemu. Včasih pa rečemo tudi »ZNAMENJE« – ker zaznamuje neki dogodek ali kraj dogodka.

U: Najprej pogledjmo, kakšne spomenike imamo v Sloveniji, ki so širše najbolj poznani, koga predstavljajo, kdo jih je izdelal, ob kakšni priložnosti in kakšna je njihova okolica: Prešernov spomenik, spomenik padlim v Begunjah, Plečnikovo Marijino znamenje ...

Lahko jih delimo tudi na podlagi materialov, iz katerih so izdelani (vsi primeri naj bodo iz bližnje okolice):

Primer iz kamna

Primer iz kovine

Primer iz lesa

Primer prostorske ureditve

Primer figure

Primer doprsnega kipa

Primer spominske plošče

Primer plitkega reliefa

Primer globokega reliefa

2. osrednji del

U: Torej, kaj jim je skupno? Koga uprizarjajo?
Iz česa so narejeni? Njihova velikost?
Ali imajo vsi napise? Kaj piše na njih?
Ali je tudi avtor zapisan? Za kakšno priložnost so bili narejeni?
Kje stojijo? Imajo kakšno ureditev z zasaditvijo rastlin ali celo dreves?

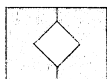
U: Razdelimo se v manjše skupine. Ena skupina dela obeležje po eni fotografiji. Vsak učenec v skupini pa izdelava svoje obeležje.

U: Danes bomo poustvarili eno obeležje iz našega prostora. Izdelovali ga bomo iz gline. Kakšen material je glina? Iz katerih materialov bi lahko še izdelovali našo nalogo v učilnici? To so plastelin, das masa, slano testo, glinamol, sneg, vosek, papir, karton, tkanine, cvetje, listje, veje, mavec, beton ... Torej iz mehkih, poltrdih, upogljivih in tudi trdih materialov. Katere pripomočke pa potrebujemo za izvedbo? Delali bomo z glino in jo na koncu tudi žgali v posebni peči pri temperaturi 700–900 stopinj Celzija. Vaši izdelki bodo pri tem spremenili barvo. Prvič, vsako obeležje ima običajno podstavek, na katerem kip stoji. Za kip moramo poskrbeti, da bo stabilen, torej veliko pozornosti posvetimo temu, da bo stal. Poskušamo ujeti tudi razmerja in glavne značilnosti kipa. Nekatera obeležja imajo celo krajinsko ureditev, ki je del njih, zato jo prikažite, če vam tudi čas dopušča.

Kriteriji, ki jih morate upoštevati:

1. Vsak vzame eno odmerjeno količino gline.
2. Vsaka skupina dela eno obeležje, vsak učenec pa svoj kip.
3. Vsak kiparski izdelek ima načeloma podstavek ali podlago, ki jo morate prav tako prikazati.
4. S tehniko dodajanja in odzemanja oblikujemo kip. Figura mora biti v pravem razmerju, telo ima težišče in je stabilno. Iz kipa mora biti razvidna prepoznavnost.
5. Kjer je zasaditev, morate prikazati tudi to. Vidne morajo biti podrobnosti na kipu (lasje, obraz ...). Na izdelku naj bo prepoznana tudi izvirnost.
6. Poustvarite kip v celoti – poglejte tudi, ali ima napis; njegovo mesto samo označite, vsebine ni treba prepisovati.

ZAČNEMO DELATI.

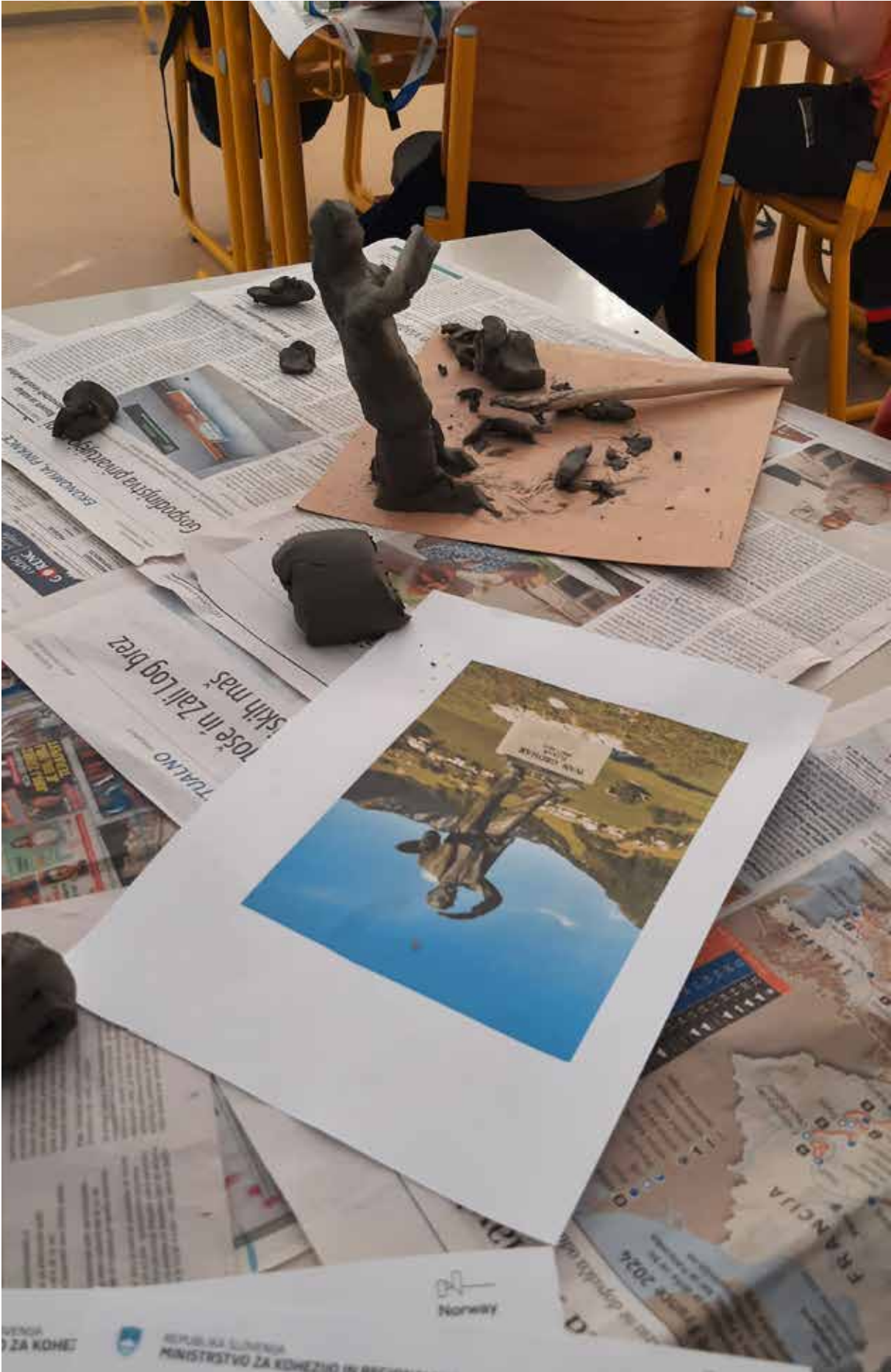
3. zaključni del

- Z učenci pospravimo učilnico, postavimo zaključno inštalacijo, se zberemo okoli nje in se pogovorimo:
- – o značilnostih kiparskih izdelkov,
- – elementih, ki so jih uporabili: stene, streho, stebre, strop, okna, vrata ...
- – katero vrsto plastike so izbrali – predstavijo lahko tudi plakate in domače raziskovanje (zalepijo v zvezek)
- – poimenujejo memorialno dediščino v svoji okolici in
- – sestavimo prostorsko kompozicijo.

• PREGLED IZDELKOV IN VREDNOTENJE

- – Pogovorimo se o zadanih kriterijih vrednotenja in ugotovimo uspešnost nastalih kompozicij.
- – Učenci vrednotijo izdelke drug drugemu.
- – Nato vrednotijo tudi svojega – ugotovijo, kaj so upoštevali in česa niso upoštevali pri zadanih kriterijih.
- – Izvedemo razstavo v učilnici, hodniku, kotičku.

O kulturni dediščini: značilno krašenje tekstila in pohištva

Človek je že od nekdaj krasil svoje bivališče in likovno ustvarjanje prenašal tudi na druge elemente ob objektu, v prostor, na notranjo opremo in celo tekstil. Ornamenti so postali del identitete objektov, pa tudi notranje opreme in oblačil. Šele ko jih res dobro poznamo in analiziramo, lahko presodimo, da je na primer določena noša značilna za Notranjsko, ženitovanjska skrinja za Gorenjsko, tretji ornament oziroma vzorec v linah lesenih desk v zatrepu hiše za Prekmurje itd.

Ornamente v slovenskem prostoru je raziskoval Jože Karlovšek. Analiziral je ornamente in njihove gradnike najdenih arheoloških izkopanin, posodje, rokopise, orodja, stavbarstvo, poslikane lesene stropce in stene, leseno pohištvo, značilne kovane izdelke (okenske rešetke ipd.), vezanine, mašne plašče, kmečke prtiče ... Definiral jih je kot gradnike estetike, kot zrcalo ljudske umetnosti, nosilce socialnega in posebnega svečanega pomena, kot umetniški izdelek in hudodelstvo, iz žlahtnih materialov, kot odraz gospodarstva in celo s posebnim učinkom na človekovo zdravje.

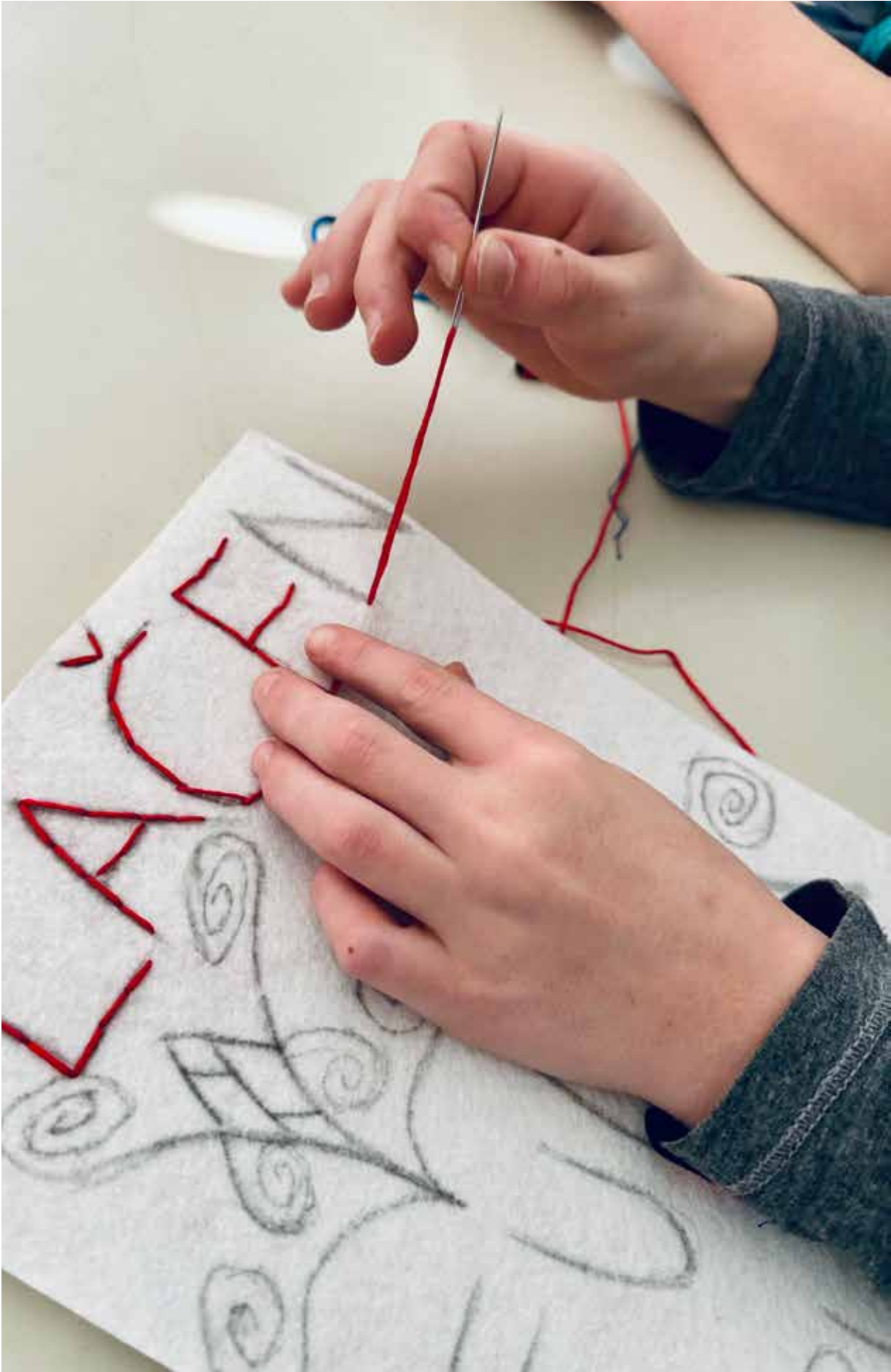
Pri raziskovanju in ustvarjanju nekega okraska moramo na začetku definirati, kaj želimo sporočiti, na kakšen način, skozi kateri material in za kakšno uporabo, nadalje se odločamo za njegovo obliko, simbolni pomen, barvo okraska in tudi podlage. Zato naj učenci predhodno raziščejo, kakšni vzorci so značilni za njihovo okolje, in temu prilagodijo svojo idejo o izdelku. Vzorce lahko črpajo iz značilnih kovanih okenskih rešetk, prezračevalnih lin v zatrepih objektov, starih šablonskih poslikav na sakralnih objektih ali tudi literature, ki obravnava slovenski prostor. Po tipih poznamo geometrični vzorec, ki je najpreprostejši, praviloma simetričen in se smiselno ponavlja; naturalističnega, za katerega je značilno, da ga sestavlja vse, kar je mogoče najti v naravi – rastlinstvo in poenostavljene podobe živali; predmetnega, ki je pogost za ljudske izdelke, kot so srce-ljubezen, krog-sonce, križ-vera; in umetnega z domišljjskimi motivi kot sestav vseh treh prej naštetih.

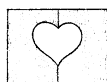
Učencem predstavimo tudi značilne tkanine pri nas; lanene tkanine so ene najstarejših na svetu. Lan so uporabljali še pred bombažem. Vanj so zavili celo pokojne faraone, ker naj bi bil simbol čistosti. Iz lana se izdelujejo številni tekstilni izdelki za potrebe gospodinjstva, med drugim celo slikarska platna, saj lan ni prožen in dobro obdrži obliko. Lan je enostaven za barvanje, zato ga je mogoče najti v številnih barvah ali okrašenega z vezenjem. Najprej so se vezenine pojavljale v cerkvenih tekstilijah in pri vladarjih, nato plemičih. Pri premožnejšem kmečkem sloju so vezenine uporabili od sredine 18. stoletja za izbrane kose. Na Gorenjskem so uporabljali tehniko križnega vboda po štetih nitih z različno izpeljanim motivom nageljna. Velikokrat so vezenino obogatili še s čipko. Najstarejši vezeni prt na Gorenjskem nosi letnico 1841 in je služil za pokrivanje velikonočnih dobrot. Vezeni prtíči so se pojavljali tudi pri hišnih oltarčkih in za okras mize. Številna vezenja najdemo tudi v ženskem pokrivalu, poimenovanem »avba«, pri katerem je bila uporabljena zlata nitka, ter bela »peča« z belo nitko.

Pri pripravi se zato orientiramo na raziskovanje vzorcev v tekstilnih izdelkih, kot so kmečki prtíči, in ga skušamo poustvariti tudi kot praktični izdelek. Spretnim učencem predlagamo izvedbo značilnega vezenja kratic, letnic, rekov, pregovorov ali celo pesmi v stenskih prtíh, ki so kot okrasek viseli v kuhinjah nad jedilnim kotom; ostali pa naredijo preproste vzorce po predhodno izdelani skici v zvezku in nato prerisu na izbran kos lanenega blaga.

Peti razred, druga priprava

Predmet	Gospodinjstvo
Razred	Peti razred
Število ur	2 zaporedni uri
Področje (učna celota)	Ohranjanje okolja
Tehnika	Šivanje tradicionalnih vzorcev na tkanine
Naloga (učna enota)	Obdelava tkanin, vzorci
Materiali	Blago – lan ali platno kot za stenske prte, filc, različni sukanci, svinčnik, radirka.
Orodja, podlage	Papir za skice, različne šivanke, škarje, zaščita za mize.
Motiv	Značilne vrste tekstila, izdelava oblačil, stare obrti
Obravnava kulturne dediščine	Značilno krašenje tekstila in pohištva
Didaktični pripomočki in učna sredstva	PPT-predstavitel in narisana predloga vzorcev s fotografijami izdelkov ter e-kviz, dostopen na spletni strani https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/ V skrinji je vzorec vezenja.
Metode dela	<ul style="list-style-type: none">– pogovor in razlaga– prikazovanje, demonstracija v živo– predhodno raziskovanje
Oblike dela	<ul style="list-style-type: none">– frontalna– individualno delo
Učni cilji	<ul style="list-style-type: none">– Razlikujejo med naravnimi in umetnimi vlakni (GOS)– Razvrščajo in poimenujejo vlakna in s preizkusi razlikujejo lastnosti vlaken (GOS)– Izdelajo praktičen izdelek – vezeni motiv (GOS)– Poznajo vrste blaga (GOS)– Razvrščajo tekstilne vzorce po namenu uporabe (GOS)– Spoznavanje tradicionalnih vzorcev, motivov in barv na tekstilu in pohištvu (LUM)– Urijo ročne spretnosti (GOS)

Prilagoditev za izvedbo v učilnici	<ul style="list-style-type: none"> – PPT-predstavitev – projektor in računalnik – priprava miz in materiala
Prilagoditev za izvedbo na daljavo	– Posredovanje učne priprave, PPT-predstavitve, e-kviza
Prilagoditev za izvedbo v učilnici na prostem	Prestavitev ustvarjanja na prosto na mize in klopi: <ul style="list-style-type: none"> – podlaga, natisnjen PPT na plastificirane predloge – tablice za delo v manjših skupinah – prilagoditev tehnike za razmere za delo na prostem
Predlagana vrsta učne ure	<ul style="list-style-type: none"> – Izvedba v razredu – Teoretična in praktična
Prilagoditev:	
Učenci z učno pomočjo	Izdelajo en primer vezenja robčka.
Nadarjeni učenci	Izdelajo en primer vezenja značilnega prtiča nad ognjiščem z napisom, posvetilom, pregovorom ...
Medpredmetna povezava	<ul style="list-style-type: none"> – Vzorci, simetrija, tople/hladne barve, kontrast, oprema notranjega prostora (LUM) – Deli celote, vzorci, simetrija (MAT) – Pozitiven odnos do okolja (DR) – Ljudski prostor (SLO) – Posegi v okolje, vpliv narave in človeka na naravo (NIT)
Predlog predhodne dejavnosti – aktiviranja predznanja	<ul style="list-style-type: none"> – Možnost ogleda značilnih obdelav tkanin ali drugih oblačilnih kosov v neposredni bližini (GOS, LUM) – Obisk muzeja in ogled narodnih noš, načina izdelave oblačil, na primer barvanja tekstila (GOS, ŠPO)
Dodatna dejavnost učencev povezana z obravnavano temo v okviru učnih ur obravnavanega sklopa	Učenci predhodno v knjižnici poiščejo primere poslikanega pohištva – lahko v slikanicah (zibke, skrinje ipd.). Predlogo prinesejo v šolo, da izdelajo vzorec vezenja.
Predlog nadgradnje (pri interesnih dejavnostih, v dan dejavnosti ipd.)	Učenci obišejo muzej v neposredni bližini ali izdelujejo po predlogah na fotografijah (z udeležbo kustosa iz muzeja). Izdelke se razdeli v več skupin: izdelava robčka, izdelava prta nad ognjiščem, izdelava okraska na avbi, izdelava vezenih voščilnic ipd. Inštalacija kotička kuhinje z orodjem in s tradicionalnimi izdelki iz blaga. Povezava z likovno umetnostjo – valjčki in tehnika poslikave sten, povezava s tehniko – poslikava pohištva.

1. uvodni del

Legenda

U – učitelji

O – otroci

V kompoziciji slovenskega motiva so že od nekdaj priljubljeni različni motivi s prevladujočim dekorativnim pomenom. Ornamente tako tvorijo posamezni motivi v svobodni sestavi, ki se ne ozirajo na pokritost celotne ploskve in sestavljenost (tehtoniko) predmeta, temveč zgolj na njegov umetniški izraz. Tako je slovenski ornament izraz lirično stiliziranih motivov in umetniške sestave.

U: Osrednja motiva v slovenski ornamentiki sta nagelj in srce. Prek njiju se zrcali slovenska liričnost in največkrat simbolično predstavljata ljubezen. Glavni motivi so podani v jasnejših in močnejših barvnih tonih (rdeče, modro, rumeno), stranski pa so izraženi v mirnejših, prehodnih tonih (zeleno, rjavo, oranžno). Pojavnost barv na motivih je prosta in se ne omejuje na barvo motiva v naravi. Njihova izbira je poljubna in tako ornamentu poda še dodaten umetniški izraz. Pojavnost slovenskega ornamenta je v večini zastopana med vezeninami, med katerimi so svoj slog najbolj izoblikovale belokranjske vezenine, in v ornamentiki čipk, ki najbolj zaznamuje Idrijo.

U: Preprosta ljudska umetnost pa pozna tudi krašenje pohištva. Največkrat so bogato okrasili skrinje, ki so jih neveste prinesle s svojo doto k hiši. Okrašeni so bili tudi zibke, omare, stoli ali mizice. Kot dekorativni element je ornamentika našla mesto tudi na poslikavah lesenih cerkvenih stropov in kot kovan del naoknic, ograj in kljuk, kot izžagan motiv na lesenih ograjah in manjših predmetih (žlice, pipe, glavniki). Glede na slovenske običaje je njihova pojavnost vidna tudi na poslikavah pisanic.

2. osrednji del

U: Danes se bomo posvetili vezenju, vendar kot vidite na primerih, je vezenje v motivih sorodno poslikavi pohištva ali kovanim ograjam/okenskim rešetkam, zato si lahko pomagata tudi z vzori od tukaj: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-ZOZRI4JL/d608a2ce-fec3-45dd-bba2-b1f5c776308e/PDF>

Po predlogah Jožeta Karlovška si bomo izbrali vzorec in izdelali en ornament na izbranem kosu blaga.

Kriteriji, ki jih morate upoštevati:

1. Vsak vzame en kos blaga.
2. Vsak izbere po možnosti svoj motiv, ki ga lahko nekoliko prilagodi po svoji ideji.
3. Najprej na blago s svinčnikom skiciramo želeni motiv.
4. Določite barve niti in vzemite svoje sukance. Napeljite iglo in po vzoru začnete vesti.
5. Preizkusiti morate vsaj 3 različne šive.
6. Motiv mora biti izvezen do konca.
7. Izberite razmeroma majhne motive, ki naj ne presegajo 10 cm v dolžino in 3 cm v višino.
8. Če je kdo zelo spreten, naj izveze kakšen rek, pregovor, moto ali slogan, ki je lahko tudi moderen.

ZAČNEMO DELATI.

3. zaključni del

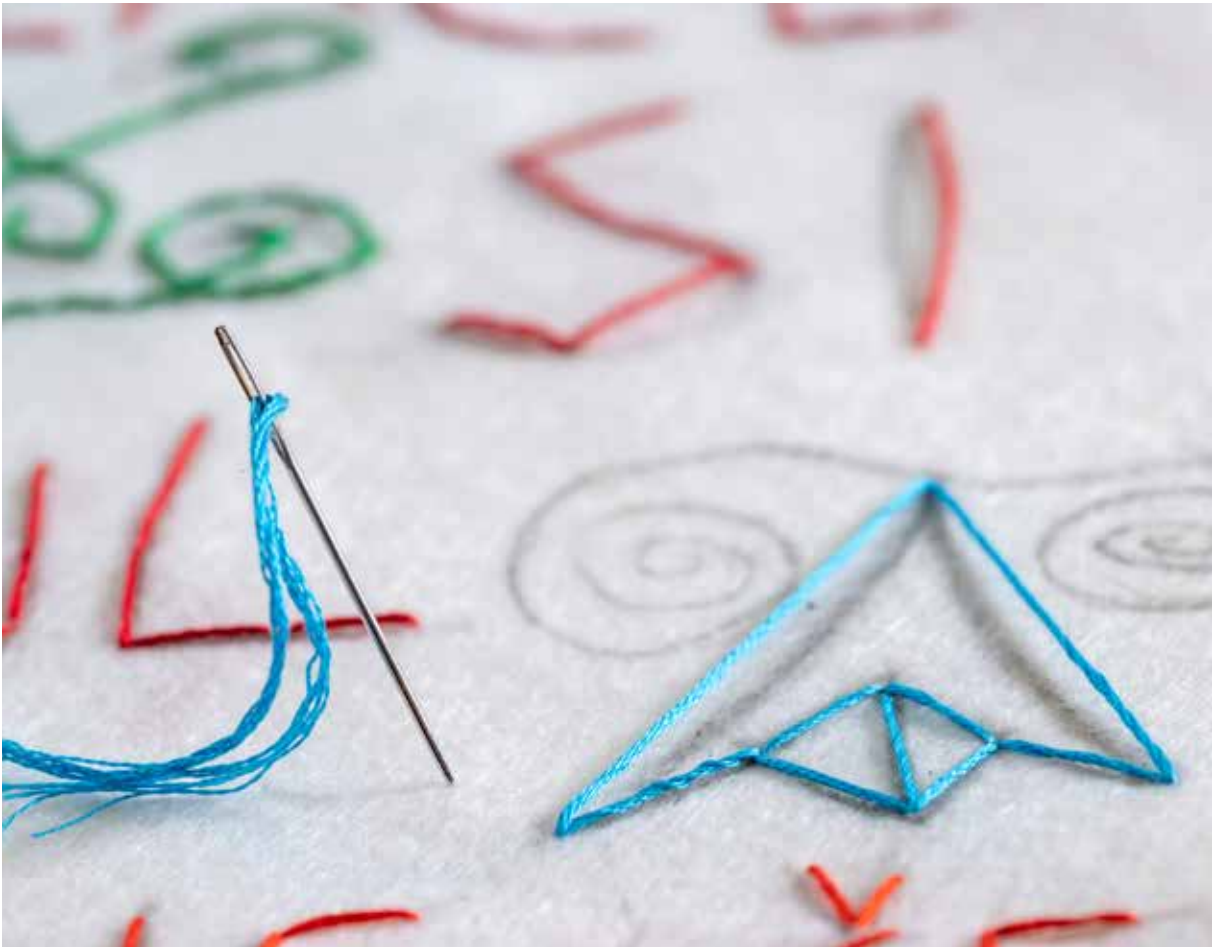
Z učenci pripravimo učilnico, postavimo zaključno inštalacijo, se zberemo okoli nje in se pogovorimo:

- o značilnostih tekstilnih vlaken, poudarek na lanu
- o elementih, ki so jih uporabili: značilni vzorci in napisi
- kateri ornament so izbrali – predstavijo lahko tudi plakate in domače raziskovanje (zalepijo v zvezek),
- sestavimo prostorsko kompozicijo.

PREGLED IZDELKOV IN VREDNOTENJE

- Pogovorimo se o zadanih kriterijih vrednotenja in ugotovimo uspešnost nastalih kompozicij.
- Učenci vrednotijo izdelke drug drugemu.
- Nato vrednotijo tudi svojega – ugotovijo, kaj so upoštevali in česa niso upoštevali pri zadanih kriterijih.
- Izvedemo razstavo v učilnici, hodniku, kotičku.

O kulturni dediščini: rimski mozaiki

Mozaiki so talni ali stenski okras, sestavljeni iz številnih majhnih delcev. Najpogosteje jih najdemo na tleh v javnih zgradbah, zasebnih domovih in prostorih, kot so trgi. Rimski mozaiki so nastali po vzoru starejših. V antičnem Rimu in v njegovih provincah so jih izdelovali od 2. stoletja pr. n. št. do konca 4. stoletja n. št.

Za izdelavo mozaikov so uporabljali različne materiale: kamne, steklo in keramiko. Materiale so oblikovali v manjše ali večje kocke, ki jim rečemo »tessera« (lat. tessera = kocka). Te so umetniki uporabili in z njimi ustvarili različne podobe. Motivi rimskih mozaikov so prikazovali različne teme, od vsakdanjega življenja, mitoloških prizorov do živali in rastlin in geometričnih vzorcev.

Mozaiki so prekrivali tla, zato so po njih hodili. Zaradi trdnih materialov so bili vzdržljivi in dolgotrajni in so prenesli vsakdanjo uporabo oziroma hojo. Zato so bili zelo priljubljeni. Rimljani so razvili različne tehnike za polaganje mozaikov, na primer »opus tessellatum«, za katerega so uporabljali večje mozaične kocke, in »opus vermiculatum«, tehniko izdelovanja slike iz majhnih kamnov, ki je omogočala izjemno podrobne in zapletene podobe.

Mozaiki niso služili le kot dekoracija, temveč so odražali tudi socialni in ekonomski status lastnika. Bogatejši in vplivnejši Rimljani so si pogosto v razkošnih vilah in javnih prostorih privoščili bolj zapletene in umetniško dovršene mozaike.

Poleg estetske vrednosti so rimski mozaiki pomemben vir informacij o rimski kulturi, družbi in vsakdanjem življenju. Iz ohranjenih mozaikov dobimo vpogled v čas, v katerem so nastali, saj so na njih upodobljeni oblačila, hrana, športi in številni drugi motivi. Nekateri mozaiki so vsebovali tudi napise, ki so nam danes v pomoč pri razumevanju njihovega namena in okolja, v katerem so nastali.

Zaščita in ohranjanje rimskih mozaikov je danes pomembno področje v arheologiji in umetnostni zgodovini. Številni mozaiki so bili odkriti med arheološkimi izkopavanji po vsem Sredozemlju in tudi v Sloveniji in so ključnega pomena za naše razumevanje rimske umetnosti in kulture. Njihova obnova in ohranjanje za prihodne generacije ostajata izziv, saj so izpostavljeni naravnim in človeškim vplivom.

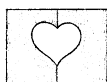
Rimski mozaiki so zato umetniški izdelki, a tudi pomembni zgodovinski dokumenti, ki nam omogočajo, da se poglobimo v življenje antičnega obdobja.

Za izvedbo učne ure predlagamo obisk ostalin rimske vile v neposredni bližini šole oziroma ogled slikovnega gradiva. Del učne ure lahko opravijo učenci sami doma – prinesejo časopisno ali spletno fotografijo z rimskimi mozaiki iz kraja, ki ga učenci morebiti poznajo (na primer iz sosednjega kraja, vasi starih staršev, s počitnic ipd.). Ogled se lahko izvede tudi pri športni vzgoji ali v sklopu kulturnega dneva. Ob taki pripravi se izvede predhodno opazovanje primera mozaika in skiciranje njegovih motivov 1 : 1 in obarvanje. Vsak učenec izdelava po načrtu en vzorec, predvidoma 20 x 20 cm. Vzorce lahko učenci postavijo na tla v del hodnika ali učilnice, da doživijo talno ureditev, kot je bila včasih – na primer pri rimski vili.

Šesti razred, prva priprava

Predmet	Likovna umetnost
Razred	Šesti razred
Število ur	2 zaporedni uri v učilnici
Področje (učna celota)	Arhitektura
Tehnika	Oblikovanje mozaikov
Naloga (učna enota)	Ornament
Materiali	Mehkejši karton – v dveh barvah (temno siva in umazano bela), izdelava mozaikov po predlogah iz slovenskih najdb, rezanje, lepljenje. Barve so lahko tudi tri (temno siva, umazano bela, oker).
Orodja, podlage	Podlaga je karton lepenke v naravni sivi barvi, velikosti 20 x 20 cm, za vse učence.
Motiv	Rimski mozaiki
Obravnavana kulturne dediščine	Izdelava in prepoznavanje značilnih (rimskih) mozaikov, obdelava kamna
Didaktični pripomočki in učna sredstva	PPT-predstavitev in predloge z možnimi motivi, dostopni tudi v e-obliki na spletni strani https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/ V skrinji so tudi vzorci kamnov.
Metode dela	– predhodno raziskovanje, pogovor in razlaga – prikazovanje, demonstracija v živo
Oblike dela	– frontalna – individualno delo
Učni cilji	– Razvijajo izrazne možnosti pri oblikovanju na ploskvi in s tem negujejo individualni likovni izraz (LUM) – Razvijajo občutek za odnose med različnimi barvami (LUM) – Izdelajo svoj ornament po vzoru rimskih mozaikov, poznajo različne izraze: tessera, fuga, mozaik, tlak, ornament, friz, tapeta, rozeta (LUM) – Spoznavajo kulturno-umetniško dediščino domačega kraja in razvijajo spoštljiv odnos (LUM) – Razvijajo ustvarjalnost, inovativnost in estetski čut (LUM)

Prilagoditev za izvedbo v učilnici	<ul style="list-style-type: none"> – PPT-predstavitev – projektor in računalnik – priprava miz in materiala
Prilagoditev za izvedbo na daljavo	– Posredovanje učne priprave, PPT-predstavitve, e-didaktičnega pripomočka
Prilagoditev za izvedbo v učilnici na prostem	Prestavitev ustvarjanja na prosto na mize in klopi: <ul style="list-style-type: none"> – podlaga, natisnjen PPT na plastificirane predloge – tablice za delo v manjših skupinah – prilagoditev tehnike za razmere za delo na prostem
Predlagana vrsta učne ure	<ul style="list-style-type: none"> – Izvedba v razredu (morebitni predhodni ogled arheoloških ostalin ali prezentacije v lokalnem muzeju) – Teoretična in praktična
Medpredmetna povezava	<ul style="list-style-type: none"> – Prostor in pokrajine, arheologija (DR) – Vzorci (MAT) – Ljudski prostor (SLO) – Celota, deli celote (GUM) – Ravnotežje, skladnost (ŠPO)
Prilagoditev:	
Učenci z učno pomočjo	Izdelajo en primer mozaika, geometrijski motiv.
Nadarjeni učenci	Izdelajo en primer z uprizoritvijo, na primer delfinov, kompleksnejši motiv, večje širine.
Predlog predhodne dejavnosti – aktiviranja predznanja	Možnost ogleda in fotografiranja rimskih mozaikov v naravi (arheološki parki) ali muzeju ali ogled filma https://www.Youtube.Com/watch?V=84sj7epyvpg
Dodatna dejavnost učencev povezana z obravnavano temo v okviru učnih ur obravnavanega sklopa	https://www.Visitizola.Com/dozivetja/spoznajte-arheoloski-park-simonov-zaliv
Predlog nadgradnje (pri interesnih dejavnostih, v dan dejavnosti ipd.)	Ogled mozaikov v neposredni bližini/muzeju/obisk konservatorja in predstavitev značilne rimske vile ter mozaikov. Izdelava skupinskega mozaika iz kamenčkov. Obisk arheološkega parka v Simonovem zalivu v spomladanskem in poletnem času. S pomočjo GisKD lahko raziskujejo registrirana arheološka najdišča v svoji občini – jih v razredu označijo na zemljevidu. Izdelajo karte in vprašalnice s podatki iz GisKD.

1. uvodni del

Legenda

U – učitelji

O – otroci

U: Dober dan vsem. Danes bomo govorili o mozaikih, natančneje o rimskih mozaikih. A veste povedati kaj so to mozaiki?

O: Iz drobnih delavcev... različni... pisani: kamen, steklo....

U: Izdelava mozaikov oziroma krašenja prostorov z njimi je stara tehnika, poznana predvsem iz rimskih časov. Prostore rimskih vil so velikokrat okraševali z bogatimi črno-belimi ali barvnimi mozaiki z geometrijskimi motivi ali različnimi upodobitvami. Z mozaiki, ki so bili sestavljeni iz majhnih kamnitih kockic, so okrasili tlake, včasih tudi stene, vendar so stene večinoma ometali in jih poslikali. Sestavljeni so torej iz tesno postavljenih, običajno različno obarvanih majhnih koščkov različnih materialov, ki jih imenujemo tesere..

U. Ali veste iz katerih materialov so izdelani? Običajno so iz kamna, stekla, keramike in drugih materialov. Mozaični kamenčki so posamezni koščki materiala, izrezani oziroma oblikovani v trikotne, kvadratne ali druge pravilne oblike, da se tesno prilegajo v mrežo kock, ki dopolnjujejo površino mozaika. Po velikosti se lahko precej razlikujejo. Najbolj fini antični mozaiki vsebujejo obrobe, ki še posebej na drobno prikazujejo nek motiv in so bili narejeni iz steklenih niti ali kamnitih drobcev, medtem ko so navadno večje površine talnih mozaikov sestavljene iz kock, velikih približno en kvadratni centimeter. Pri nekaterih mozaikih je opazna razlika v velikosti teser glede na funkcijo le-teh v samem mozaiku. Območja z veliko detajli (npr. obrazi, roke in drugi podrobni figuralni vzorci) so včasih narejena iz teser, manjših od povprečja, medtem ko so nekateri drugi enostavnejši deli izdelani iz večjih kosov..

U: Nekaj posebnosti je predvsem pri talnih mozaikih, kjer je poleg barve pomembna njihova odpornost proti obrabi. Najpogosteje uporabljeno vezno sredstvo za mozaike je bila malta, v 20. stoletju pa so njeno funkcijo prevzele moderne, trše vrste cementa in lepila. Tla v rimskih časih so bila sestavljena iz treh plasti. Prva plast je ležala na debelem kamnitem temelju, ki je preprečil posedanje malte in nastanek razpok. Pri stenskih mozaikih je bila na plast malte velikokrat nanesena vodoodporna plast smole ali katrana. Nato sta sledila dva sloja grobe, hrapave malte, katere stabilnost je bila izboljšana z uporabo velikih žebeljev, ki so bili pred začetkom polaganja zabiti v stike zidu. Zadnja plast pa je bila fine konsistence in je pogosto, tako kot za talne mozaike, vsebovala marmor v prahu in vezivne elemente, kot je tolčena opeka .

2. osrednji del

U: Ali poznate kakšen primer rimskih mozaikov iz vaše okolice ali pa če ste ga kje videli v živo? Tukaj bi vam ponazorila kako se izdelava mozaik. Danes bomo pa tudi sami poskušali ustvariti mozaik.

Kriteriji, katere morate upoštevati, so:

1. Vsak vzame en črn in en bel karton, šelešamer ter eno sivo podlago.
2. Črno in belo podlago narišite mrežo 5x5mm, razrežite trakove. Te potem približno s škarjami razrežete na kvadrate. Ni pomembno, da so popolnoma pravilni kvadrati.
3. Na sivo podlago, ki ima natisnjeno mrežo, s svinčnikom skicirajte izbrani motiv po predlogah.
4. Upoštevajte cca 1-2mm razmak med ploščicami, ki ponazarja fugo.
5. Siva podlaga mora biti v celotni dolžini (29cm) od roba do roba izpolnjena s pasom mozaika.
6. Pas naj bo širok vsaj 15 cm.
7. Izmenično lepote svetle in temne ploščice po vašem ornamentu.

PRIČNEMO Z DELOM.

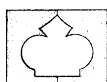
3. zaključni del

Skupaj z učenci pripravimo učilnico, postavimo zaključno inštalacijo in zberemo okoli nje ter se pogovorimo:

1. o ornamentih
2. o tehniki rimskih mozaikov
3. o motivih
4. o slovenskih najdiščih mozaikov
5. sestavimo prostorsko kompozicijo v kotičku – ponazorimo veliko tlakovano površino v rimski vili.

PREGLED IZDELKOV IN VREDNOTENJE

1. Pogovorimo se o zadanih kriterijih vrednotenja in ugotovimo uspešnost nastalih kompozicij.
2. Učenci vrednotijo izdelke drug drugemu.
3. In nato vrednotijo tudi svojega – ugotovijo, kaj so upoštevali in kaj niso upoštevali pri zadanih kriterijih.
4. Izvedemo razstavo v učilnici/hodniku v kotičku za razstave.

O kulturni dediščini: dediščina v prostoru in času

Kulturno dediščino v Sloveniji delimo na nematerialno in materialno. Materialno delimo na premično in nepremično dediščino; ravno zadnji bomo posvetili nekoliko več pozornosti, ostalima pa dali izhodišča za povezovanje. Dediščina so torej podedovane dobrine naše preteklosti, ki jih opredeljujemo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, etične pripadnosti, verskih in drugih prepričanj, znanj in tudi tradicij.

Pri nepremični dediščini poznamo več zvrsti. Ravno od zvrsti je odvisno, kakšno varovanje je določeno za obravnavano dediščino in kaj vse je varovano. Najvišji režim je režim »kulturnega spomenika« oziroma krajše kar »spomenik«. Spomenik je lahko lokalnega pomena, na ravni ene ali več občin ali državnega pomena. Tega razglasi vlada, lokalnega pa občina. Spomenik lahko postane tista kulturna dediščina, ki predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno vpliva h kulturni raznolikosti, je pomemben del prostora Slovenije in predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom.

Nepremično dediščino, ki je registrirana in razvidna iz t. i. Registra kulturne dediščine, pa delimo na: stavbno dediščino, naselbinsko, kulturno krajino, vrtno arhitekturno dediščino, memorialno, zgodovinsko krajino, arheološko območje ter območje druge dediščine.

Če za primer vzamemo registrirano stavbno dediščino, se pri njej varuje, poenostavljeno pojasnjeno, tako zunanost kot notranost. Varovani so fasade, stavbno pohištvo (okna in vrata), kritina, višina objekta, tloris in razporeditev prostorov, pritikline, komunikacije, vedute, skratka celovitost dediščine v prostoru, vključno z morebitnimi arheološkimi ostalinami v zemeljskih plasteh. Zato moramo pred vsakim načrtovanim posegom vanjo predhodno zaprositi za izdajo kulturnovarstvenih pogojev in soglasja, mnenja za vsak poseg, tudi za vzdrževalna dela. Konservator bo nato pregledal vlogo in objekt, izvedla se bodo restavratorska dela, ki bodo podala odgovore o ometih in barvah. Rezultati potem vplivajo na odločitev o zaključnih opleskih, ometih, uporabi kompatibilnih materialov, s sondiranjem se lahko določi morebitne sekundarne konstrukcije, ki jih je možno odstraniti in povrniti v prvotno, izvorno stanje.

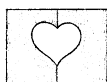
Zaradi kompleksne zvrsti nepremične dediščine je za celovito in ustrezno presojo posegov vanjo potreben meddisciplinarni pristop. To pomeni, da so za dediščino pristojni ne le etnologi, temveč tudi umetnostni zgodovinarji, arheologi, arhitekti in krajinski arhitekti, gradbeniki, strojniki, urbanisti in še mnogi drugi specializirani poklici.

Glede na kompleksnost obravnavane teme za izvedbo učne ure predlagamo omejitev na eno zvrst, po presoji učitelja. Priporočamo pregled stavbne ali naselbinske dediščine. Za izhodišče služi pregledovalnik GisKD, s pomočjo katerega na ortofoto posnetku v nekem kraju, občini in tudi širšem prostoru vidimo posamezne zvrsti. Na pregledovalniku na levi strani izbiramo med zvrstmi, medtem ko v spustnem oknu na desni strani lahko izberemo podlage. Med najzanimivejšimi je vsekakor t. i. franciscejski kataster, ki prikazuje stanje prostora, kakršen je bil okoli leta 1826–28, ko je nastajal. Kataster je odlično izhodišče za branje prostora in analizo urbanističnega razvoja naselja. Če kataster pokrivamo sočasno z današnjimi mejami parcel (izbere se v spustnem oknu na levi strani), lahko ugotavljamo, koliko so se meje spreminjale, če so pravzaprav se, česa ni več v prostoru in kaj je še. Nato kataster zamenjamo s prižigom ortofoto posnetka današnjega stanja. Z zajemom zaslona lahko učenci izvedejo analize in primerjave. Podobne raziskave se lahko izvedejo tudi s t. i. posnetki Lidar, ki ga prav tako lahko izberemo med kartami v spustnem oknu na desni strani. Z njim je mogoče ugotavljati obrise ostankov grajenih struktur pod površjem, zato ga uporabljajo predvsem arheologi.

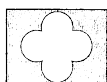

Šesti razred, druga priprava

Predmet	Zgodovina
Razred	Šesti razred
Število ur	2 zaporedni uri
Področje (učna celota)	Kulturna dediščina – ostanki preteklosti: pomen ohranjanja
Tehnika	Delo na spletu, e-kviz, časovni trak
Naloga (učna enota)	Pregled kulturne dediščine – ostanki preteklosti: naravna in kulturna dediščina, pomen ohranjanja, šege/navade, domača obrt, prehrana nekoč in danes, bivališča, umetnostnozgodovinska obdobja
Materiali	Šeleshamer za risanje/risalni listi ali natisnjene podobe/fotografije, svinčnik, vodene barvice, črn flomaster za tekst.
Orodja, podlage	Blago iz lana ali papir v roli širine 40–60 cm in dolžine 300 cm, zaščita miz, lepilni trak, sponke za blago (ali bucike).
Motiv	Kje je dediščina
Obravnava kulturne dediščine	Dediščina v prostoru in času ter zvrsti dediščine: spoznavanje zvrsti dediščine, prepoznavanje v prostoru, spoznavanje umetnostnozgodovinskih obdobj
Didaktični pripomočki in učna sredstva	PPT-predstavitvev in narisana predloga časovnega traku – delitve na obdobja, primerna za več likovnih področij, dostopna v t. i. skrinji dediščine oziroma tudi v e-obliki na spletni strani https://sola-prenove-za-nove-generacije.si/
Metode dela	– pogovor in razlaga, diskusija, prikazovanje, demonstracija v živo – (predhodno) individualno raziskovalno delo – sodelovalno delo v heterogenih skupinah
Oblike dela	– frontalna – individualno delo in tudi skupinsko – sodelovalno
Učni cilji	– Naštejejo večja zgodovinska obdobja (ZGO) – Pojasnijo, zakaj delimo zgodovino na večja obdobja (ZGO) – Opišejo primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih (ZGO) – Primerjajo in pojasnijo podobnosti in razlike v bivališčih in naseljih nekoč in danes (ZGO) – Opišejo primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih (ZGO) – Primerjajo in pojasnijo podobnosti in razlike v bivališčih in naseljih nekoč in danes; opišejo primere naravne in kulturne dediščine (ZGO)

	<ul style="list-style-type: none"> • – Na primerih iz krajevne zgodovine opišejo pomen ohranjanja kulturne dediščine (ZGO) • – Razvijejo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino (ZGO) • – Razvijejo dovednost za različne poglede na zgodovino oziroma interpretacije zgodovine ter razumejo, zakaj se pojavijo (ZGO) • – Razvijejo spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT).
Prilagoditev za izvedbo v učilnici	<ul style="list-style-type: none"> • – PPT-predstavitev, projektor in računalnik • – priprava miz in materiala
Prilagoditev za izvedbo na daljavo	<ul style="list-style-type: none"> • – Posredovanje učne priprave, PPT-predstavitve, e-didaktičnega pripomočka
Prilagoditev za izvedbo v učilnici na prostem	<ul style="list-style-type: none"> • Prestavitev ustvarjanja na prosto na mize in klopi: • – podlaga, natisnjen PPT na plastificirane predloge • – tablice za delo v manjših skupinah • – prilagoditev tehnike za razmere za delo na prostem
Predlagana vrsta učne ure	<ul style="list-style-type: none"> • – Izvedba v razredu s predhodnim ogledom v mestu, na vasi • – Teoretična in praktična
Prilagoditev: Učenci z učno pomočjo	<ul style="list-style-type: none"> • Izdelajo enega predstavnika z opisom za posamezno zgodovinsko obdobje (na primer bivališče).
Nadarjeni učenci	<ul style="list-style-type: none"> • Izdelajo enega predstavnika z opisom za posamezno zgodovinsko in umetnostno obdobje.
Medpredmetna povezava	<ul style="list-style-type: none"> • – Prostor in pokrajine, prostorska predstava, dediščina (DR) • – Preglednice in podatki, prikazi (MAT) • – Ljudski prostor (SLO) • – Prostor (GUM)
Predlog predhodne dejavnosti – aktiviranja predznanja	<ul style="list-style-type: none"> • Obisk izbranih predstavnikov zvrsti dediščine v širši okolici – po skupinah, kombinirano s športno dejavnostjo. Izdelava skupinskega dela – plakata, razglednic obiskanega obeležja – natečaj za najboljšo razglednico.
Dodatna dejavnost učencev povezana z obravnavano temo v okviru učnih ur obravnavanega sklopa	<ul style="list-style-type: none"> • – Iskanje registrirane dediščine po prikazovalniku e-dediščina v svoji okolici/domačem kraju – izdelava plakata o svoji vasi (možnost dela v dvojicah ali skupinah) • – Izbirna tema: človek razmišlja, ustvarja in gradi (ZGO) • – Izbirna tema: kulturna dediščina (ZGO)
Predlog nadgradnje (pri interesnih dejavnostih, v dan dejavnosti ipd.)	<ul style="list-style-type: none"> • Časovni trak lahko služi za šolsko igro – uprizorijo obdobja skozi dramsko igro (oblačila so lahko interpretirana tudi v papirju ali kot kostumi, ponazorijo značilnosti: življenje, prehrane, bivališč)... Obisk muzeja, ogled filma na obravnavano temo ipd.

- 1. uvodni del**
- U: Skupaj ponovimo zgodovinska obdobja in mejnike, ki jih že znajo.
 - S pomočjo prosojnic jih spodbudim, da povedo, kakšni zgodovinski viri so za posamezna obdobja značilni. Kje te vire lahko hranimo?
 - Legenda
 - U – učitelji
 - O – otroci
 - Ponovimo, kaj je kulturna dediščina in kje jo lahko najdemo in raziskujemo? Napovem, da bomo skušali s pomočjo časovnega traku, ki bo nastajal naslednjo uro, ponoviti vse, kar smo se naučili.
 - Spodbudim jih, naj mi povedo ideje, kako bi to lahko naredili.
 - O: Naštejejo obdobja in mejnike. Ob mejnikih razložijo, kaj pomenijo.
 - Učenci naštejejo, prepoznajo zgodovinske vire za posamezna obdobja.
 - Povedo, da vire lahko najdemo na prostem, doma, v muzeju, knjižnici, galerijah ... Odgovarjajo, da poznamo naravno in kulturno, snovno in nesnovno dediščino. Pri vsaki povedo primere in kje jo lahko najdemo danes. Nizajo ideje: vprašali bi doma, pogledali stare slike, šli v muzej, knjižnico, pogledali na splet, na spletne strani muzejev, spletno stran posameznih obrtnikov ...
 - U: Učence razdelim v 5 skupin, kot sedijo po klopeh. Vsaki klopi določim posamezno zgodovinsko obdobje. Vsaka skupina s pomočjo učbenika in zvezka za posamezno obdobje v zvezek napiše, katere vire bi lahko našla v svoji okolici, doma, kjer živi oziroma kje bi jih lahko poiskala. Nekaj idej smo že omenili. Vsaka skupina mora narediti osnutek svojega obdobja. Pričakujem, da bo najtežje pri prazgodovini, zato jim pomagam z namigi.
 - O: Učenci sedijo po skupinah po 5 ali 6. S pomočjo učbenika in zvezka delajo seznam po navodilih. Naredijo sezname, vire in določijo, kdo bo kje kaj poiskal. Kar lahko najdejo v zvezku ali učbeniku, izpišejo. Narišejo ali delajo s pomočjo računalnika (lahko izdelajo tudi digitalni zgodovinski trak). Pri delu si lahko pomagajo s prikazovalnikom GiskD <https://geohub.gov.si/>, kjer so registrirana arheološka najdišča (in ostala registrirana dediščina), da raziščejo svojo občino.

- 2. osrednji del**
- U: Izdelali bomo časovni trak z zgodovinskimi in umetnostnozgodovinskimi obdobji. Na njem bomo označili predstavnike posamezne enote dediščine ali značilne predmete iz Slovenije. Razdelili se bomo v skupine, po posameznih obdobjih.
 - Kriteriji, ki jih morate upoštevati:
 1. Vsak vzame eno belo podlago – šelesamer A3.
 2. Trak bomo pobarvali v komplementarnih barvah.
 3. Vsak bo napisal predstavnike za svoje obdobje, ki jih boste našli doma in prinesli v šolo k naslednji uri.
 4. Skupaj bomo umestili tudi umetnostna obdobja.
 5. Pogovorili se bomo o značilni gradnji objektov.
 6. Nato bomo vse stavbe sestavili v celoto – časovni trak.

• ZAČNEMO DELATI.

• U: Ko vidim, da imajo učenci narejene osnutke, jih umirim in povabim k poročanju. Ponovim navodila za domače delo: na spletu ali z obiskom muzeja, raziskovanjem domačega arhiva poiščejo slikovno gradivo za posamezno obdobje v zgodovini domačega kraja in ga prinesejo v šolo k naslednji uri. Vsaka skupina pove, kako si je zamislila iskati gradivo za svoj del časovnega traku. Ko vsaka skupina zaključi, jo z idejami lahko dopolnijo tudi drugi.

• Naslednjo uro:

• Učencem podam navodilo, da morajo narediti plakat za svoje obdobje. Na njem morajo biti prikazane kulturne dediščine iz tega obdobja. Lahko tudi opis s ključnimi besedami. Plakat mora biti ličen. V skupini si razdelijo vloge za poročanje sošolcem; kako so doma raziskovali. Pomagam in usmerjam po potrebi. Učenci si razdelijo delo, naredijo plakat in se pripravijo za poročanje. Vsaka skupina predstavi svoje delo, na tleh pa kronološko nastaja časovni trak naše krajevne kulturne dediščine, ki so ga oblikovali učenci. Časovni trak razstavimo na steni v razredu.

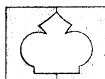
3. zaključni del

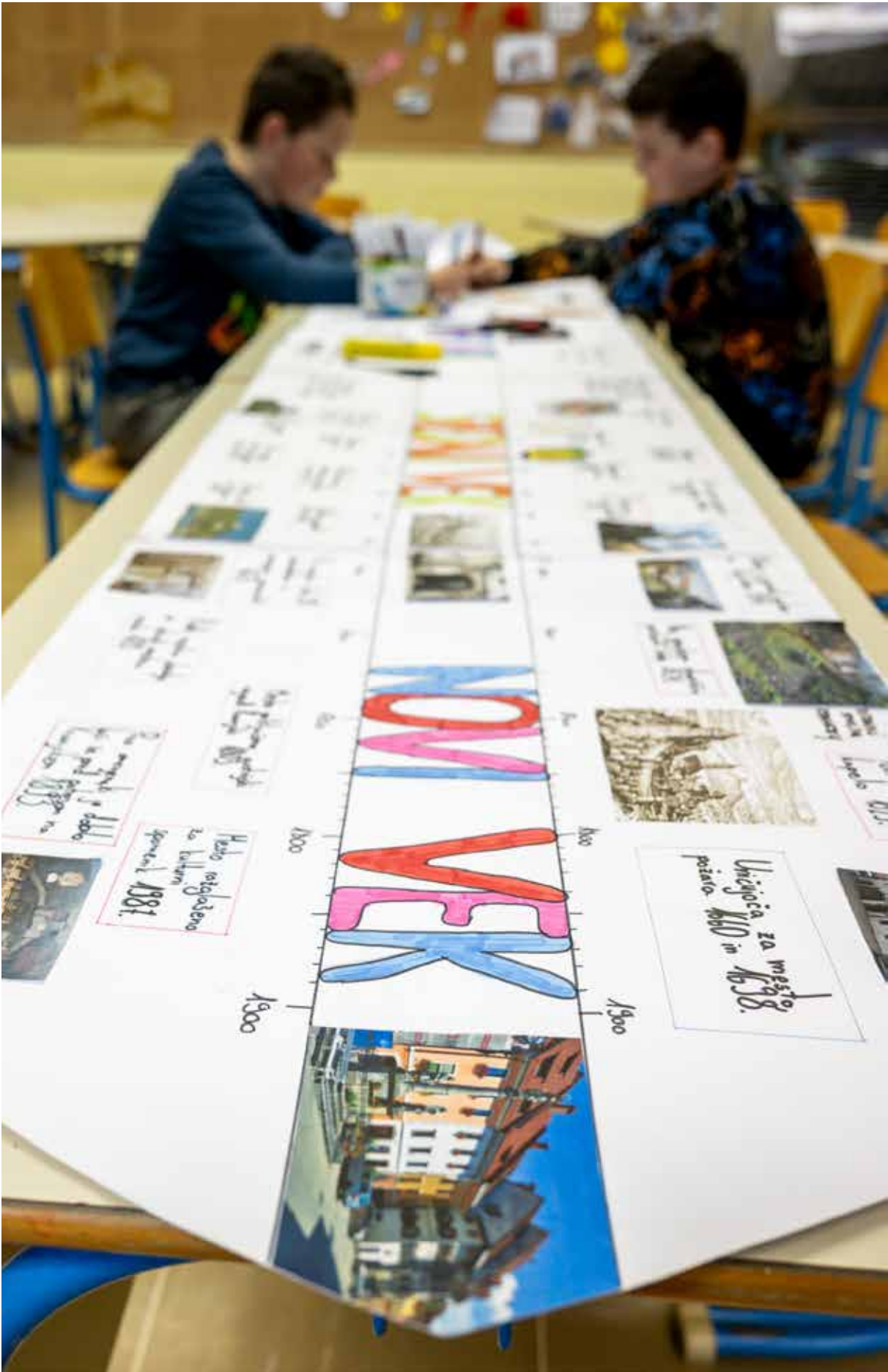
• Z učenci pospravimo učilnico, postavimo zaključno inštalacijo, se zberemo okoli nje in se pogovorimo:

- – o beleženju časa,
- – o periodizaciji zgodovine,
- – o povezavi z umetnostnozgodovinskimi obdobji,
- – sestavimo prostorsko kompozicijo v koticu.

• PREGLED IZDELKOV IN VREDNOTENJE

- – Pogovorimo se o zadanih kriterijih vrednotenja in ugotovimo uspešnost nastalih kompozicij.
- – Učenci vrednotijo izdelke drug drugemu.
- – Nato vrednotijo tudi svojega – ugotovijo, kaj so upoštevali in česa niso upoštevali pri zadanih kriterijih.
- – Izvedemo razstavo v učilnici, /hodniku, v koticu za razstave.

Zaključek

Kulturna dediščina je bistveni element identifikacije pripadnosti, tako v grajenem kakor tudi v naravnem okolju. Predvsem zaradi globalizacije, težnje poenostavljanja procesov gradnje, ponudbe tipskih rešitev in pomanjkanja znanja pri načrtovanju, tako umeščanja novih struktur v grajeni prostor, kakor tudi neprivlačnega prikazovanja obnove obstoječega stavbnega fonda, katerega del je tudi registrirana nepremična kulturna dediščina, se več kot vrtoglavo izgublja identiteta v prostoru. Ob takem trendu se izgubljajo tudi veščine in stara tradicionalna znanja, zato obnova postaja še bolj neprivlačna, težka, prav tako pa tudi njen rezultat običajno ni zadovoljiv, ne za uporabnika, kakor tudi ne za njegovo okolico. Zato je potrebno vzgajati nove generacije, katerim je nujno potrebno samo razumevanje, branje, spoštovanje ter uporabo dediščine ponovno privzgojiti.

Da bi bilo privzgajanje bolj načrtno in tudi lažje razumljivo, smo pripravili priročnike z nekaj praktičnimi primeri učnih priprav s scenariji, ki upoštevajo določila in predpisane vsebine zdajšnjih učnih načrtov posameznih predmetov. Predlogi so zasnovani kot izhodišča in so fleksibilni; vsebine se lahko dodajajo, prilagodijo na primere iz lokalnega okolja, (likovne) tehnike se zamenjajo, skupne vsebine pa povezujejo zdaj z enim predmetom, zdaj z drugim. Pri izvedbi je pa potrebno dobro medsebojno sodelovanje med učitelji obravnavanih predmetov, kakor tudi njihova motivacija za predlagan način poučevanja. Veja poudariti, da predlagane priprave ne vpeljujejo novih, dodatnih vsebin, temveč uporabljajo zdajšnje učne načrte in jih interpretirajo na področju dediščine. Z željo po celoviti podpori učiteljem se poleg priročnikov z osemnajstimi učnimi pripravami vzpostavlja v učnem laboratoriju redno usposabljanje za teme iz področja kulturne dediščine in z njo povezanimi aktualnimi vsebinami. Usposabljanja bodo izvajali konservatorji, restavratorji ter drugi strokovnjaki iz področja prenove objektov. Na ta način bodo učitelji pridobili potrebne veščine za poučevanje kulturne dediščine. Le s sistematičnim in dovolj »zgodnjim« pristopom poučevanja o vrednotah kulturne dediščine lahko zagotovimo nadaljnjo ohranitev in uporabo tega, kar v tem trenutku še imamo. Zato z največjimi upi naslavljamo učitelje, da pomagajo mladim generacijam pri dvigu zavesti tako z direktnim poučevanjem obveznih vsebin, kakor tudi s posrednim tako, da jih interpretirajo na področju dediščine. Za našo kulturno dediščino še za številne prihodnje rodove.

Uporabljena terminologija

Za lažje razumevanje je podanih nekaj ključnih terminov s področja kulturne dediščine, ki so uporabljeni v predstavljenem gradivu:

- DVOKAPNICA** ● Streha, ki je sestavljena iz dveh, največkrat enako naklonjenih strešin, ki se stikata v slemenu
- ENOKAPNICA** ● Streha z eno strešino v položnem, strmem ali zelo strmem naklonu
- ETAŽA** ● Vodoraven del stavbe, ki zapira prostor od zgoraj
- FASADA** ● Zunanost fasadnega ovoja, najpogosteje iz oblog, ki ščitijo konstrukcijo, in z izbiro materiala, iz katerega je narejena fasada in določa njen videz
- FIRNEŽ** ● Premaz z lanenim oljem
- GISKD** ● Geografski informacijski sistem kulturne dediščine, ki nudi spletni pregledovalnik za iskanje registriranih in razglašeni enot kulturne dediščine
- KONSERVATOR** ● Uslužbenec spomeniškega varstva z visoko izobrazbo, ki raziskuje kulturne spomenike in skrbi za njihovo vzdrževanje
- KRAJINA** ● Kot arhitekturna krajina, ki ima v območju tiste arhitekturne regije
- KRAJINSKA UREDITEV** ● Odprti prostor, zasnovan po načelih krajinskega oblikovanja, na primer parkovno pokopališče, mestni park
- KRITINA** ● Zaključni sloj krova, izdelan iz kamnitih strešnikov in odporen proti vremenskim (okoljskim) vplivom
- NAPUŠČ** ● Del strehe, ki sega za določeno dolžino čez zunanji rob zaključene fasadne ravnine objekta
- NIŠA** ● Vdolbina v steni, lahko na zunanji ali notranji strani
- NOSILNA KONSTRUKCIJA** ● Ogrodje objekta, ki nosi obtežbe od strehe proti temeljem
- POLKNO** ● Leseno ali kovano senčilo za okno z zunanje strani na fasadi
- PREDDVERJE** ● Pokrit prostor pred glavnim vhodom v stavbo, kjer se osebe lahko zadržujejo
- PREDPROSTOR** ● Prostor pred drugim večjim, pomembnejšim prostorom v stavbi
- REGISTRIRANA DEDIŠČINA** ● Vpisana v register kulturne dediščine
- RESTAVRATOR** ● Tisti, ki izvaja restavratorska dela
- SLEME** ● Najvišji del strešine, ki je različno naklonjena od horizontalne ravnine
- STAVBNO POHIŠTVO** ● Zunanje pohištvo v fasadnem ovoju, zlasti vrata, okna, leseni opaži v zatrepu, ograje; ob koncu gradnje je vgrajeno v stavbo
- STROP** ● Del stavbe, ki je med dvema stropoma in je razdeljen z vodoravnimi ploskvami
- NADSTROPJE** ● Del stavbe, ki je med dvema stropoma od pritličja navzgor in je razdeljen z vodoravnimi ploskvami
- OBRTNIŠKA DELA** ● Slikopleskarska, kleparska, tlakarska, krovska, fasaderska, mizarska, tesarska in ostala zaključna dela
- ORIENTACIJA** ● Usmerjenost (objekta) glede na smer neba
- PORTAL** ● Vidno poudarjeni del vhodnih vrat, običajno izveden v kamnu ali lesu ometan ali obdelan z vertikalnimi deskami
- ZATREP** ● Lesen trikoten vrh stene pod streho na ožji strani stavbe
- ZVKDS** ● Javni zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije; institucija, ki skrbi za nepremično dediščino

Koristne povezave

Dnevi evropske kulturne dediščine: <https://dekd.zvkds.si/sl/dekd/dekd-tkd>

Film o uporabi učnih kartic o nesnovni kulturni dediščini (SEM):
<https://www.youtube.com/watch?v=XrlRHghk35s>

GisKD pregledovalnik:
https://geohub.gov.si/ghapp/giskd/?showLayers=eVRD_9766;Prostorske_enote_RPE_3588

ICOMOS: <https://www.icomos.org/>

Kulturni bazar: <https://kulturnibazar.si/>

Nesnovna kulturna dediščina: <http://www.nesovnadediscina.si/sl/unesco>

Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV9575>

Register kulturne dediščine: <https://www.gov.si teme/register-kulturne-dediscine/>

Seznam muzejev in galerij v Sloveniji: <https://muzeji-galerije.si/>

UNESCO svetovna dediščina: <https://whc.unesco.org/>

Video vsebine Slovenskega etnografskega muzeja »Mali mojster«:
<https://www.youtube.com/playlist?list=PL6b4Da5MCMdLPzyEZvNf4V5SetwcumiA9>

Zakon o varstvu kulturne dediščine:
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4144&d-16544-s=1&d-16544-o=2&d-16544-p=1>

Zavod za varstvo kulturne dediščine: <https://www.zvkds.si/o-zvkds/>

Literatura in viri

Ahačič, Kozma, Iztok Banič, Andrej Brodnik, Ada Holcar, Polona Klopčič, Berta Kogoj, Monika Mithans, idr. 2022. Izhodišča za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji. Spletna izd. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/izhodišca_za_prenovo_UN.pdf.

Ahačič, Kozma, Marinko Banjac, Sofija Baškarad, Ivana Belasić, Špela Bergoč, Janez Bešter, Bogdana Borota, idr. 2024. Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj. Spletna izd. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/skupni_cilji.pdf.

Babnik, Ines. 2016. Kultura Vrtov: Oblikovane Zelene Površine v Ljubljani Od Sredine 18. Stoletja Do Zgodnjega 19. Stoletja. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Čerček, Tamara. 2022. Didaktična gradiva za spoznavanje sodobnih likovnih del v petem razredu osnovne šole: magistrsko delo. Maribor: [T. Čerček]. <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=81759>.

Dešnik, Stanka. 1995. Zgodovinski Parki in Vrtovi v Sloveniji = Historical Parks and Gardens in Slovenia. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo, Uprava Republike Slovenije za kulturno dediščino.

Dolžan Eržen, Tatjana, Marjana Žibert, in Irena Jeras Dimovska. 2013. „Poslikano kmečko pohištvo v zbirki

Gorenjskega muzeja“. Kranj: Gorenjski muzej.

Karlovšek, Jože. 1935. Slovenski ornament. V Ljubljani: Udruženje diplomiranih tehnikov. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-ZOZRI4JL>.

Klobčar, Marija, in Bojan Knific. 2021. Pokažem se fantu v pisanem gvantu: ob petdesetih Dnevih narodnih noš in oblačilne dediščine v Kamniku. Kamnik: Zavod za turizem in šport.

Košale, Kaja. 2022. „Kakovostno načrtovanje pedagoškega procesa: diplomska naloga“. Koper: [K. Košale]. <https://repozitorij.upr.si/lzpisGradiva.php?id=19138>.

Mednarodna znanstvena konferenca Različni pedagoški principi - pristopi dela z otroki različnih skupin, 6. 2024. 6. mednarodna znanstvena konferenca Različni pedagoški principi - pristopi dela z otroki različnih skupin: Ruše, 23. 3. 2024. Ruše; u Splitu; [Arad]: Osnovna šola Janka Glazerja; Filozofski fakultet u Splitu - Sveučilište; Universitatea Aurel Vlaicu din Arad, Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Asistență Socială.

Medpredmetno povezovanje in pouk jezikov. 2024. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/839>.

Nolimal, Fani, Vilma Brodnik, Ada Holcar, Mariza Skvarč, Mojca Suban, in Anita Poberžnik. 2024. Usmeritve za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne in srednje šole. Spletna izd. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/usmeritve_didacticna_priporocila.pdf.

Miklavčič-Brezigar, Inga. 2022. „Dediščina v akciji: poti in načini vključevanja dediščinskih praks v vzgojno-izobraževalne vsebine: Jasna Fakin Bajec, Martin Pogačar, Matevž Straus, Melita Lemut Bajec, ur., Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2021, 74 str.“ Goriški letnik, št. 46: 293–94.

Rituper Rodež, A. Nana. 2020. „Kako bi izboljšali kakovost prostora: Deset let igrive arhitekture: Uporaba lokalnih materialov je bolj trajnostna: Spoznavajo beton in mavec, kamen, kovino, les, tkanine in umetno maso“. Vestnik 72 (7): 16.

Sič, Albert. 1997. Kmečke hiše in njih oprava na Gorenjskem I = Maisons de paysans dans la Haute-Carniole et leur ameublement I. [Kamnik: Stol].

Šeme, Blaž. 2024. „Vizualna pismenost v konservatorstvu - restavratorstvu“. V Vizualna pismenost: teoretsko raziskovanje, razumevanje, ustvarjanje in interpretacija sodobnosti, 18–41. Založba Univerze. <https://www.aluo.uni-lj.si/zaloznistvo/vizualna-pismenost/>.

Tetičkovič, Nastja. 2017. „Spremljava likovno izraznih sposobnosti otrok na področju kiparstva na razredni stopnji: zaključno delo“. Maribor: [N. Tetičkovič]. <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=68527>.

Tomšič Amon, Bea, in Barbara Tacar. 2010. Likovne kuharije: uporabne likovne tehnike. 1. izd. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tomšič Amon, Bea, in Barbara Tacar. 2012. Likovne kuharije 2: eksperimenti z likovnimi tehnikami. 1. natis. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vdovč, Petra. 2016. „Spremljanje likovno-intelektualnega razvoja v zgodnjem osnovnošolskem obdobju: magistrsko delo“. Maribor: [P. Vdovč]. <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=64463>.

Vendramin, Mojca, Erik Potočar, Barbara Žižič, Marija Režek, Matej Zupančič, Breda Mihelič, Damjana Gantar, idr. 2016. Smernice za energetska prenova stavb kulturne dediščine. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo; Ministrstvo za kulturo. <http://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/energetska-prenova-javnih-stavb/>.

Vidmar, Urša. 2020. „Didaktična igra kreativke pri likovni umetnosti: magistrsko delo“. Maribor: [U. Vidmar]. <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=77972>.

Priročniki in odprte učne priprave, grafični pripomočki (PPT), e-kvizi in aktualna usposabljanja ter delavnice so dostopni na spletnem naslovu:
www.sola-prenove-za-nove-generacije.si

Združenje zgodovinskih mest Slovenije
Učni laboratorij

Mestni trg 35
4220 Škofja Loka
www.sola-prenove-za-nove-generacije.si
www.sola-prenove.si
info@zgodovinska-mesta.si

Sodelujemo skupaj za zeleno, konkurenčno in vključujočo Evropo.
Working together for a green, competitive and inclusive Europe.

www.eeagrants.org www.norwaygrants.org

Projekt Šola prenov za nove generacije in dediščino 21. stoletja sofinancira Norveška s sredstvi Norveškega finančnega mehanizma v višini 478.000 evrov. Namen projekta je vzpostaviti medinstitucionalno okolje in učne prakse za bolj načrtno izobraževanje novih generacij v osnovni šoli o kulturni dediščini in prenovi kot pomembnih kompetencah in vrednotah za življenje in delo v 21. stoletju.

Ta priročnik je nastal s finančno podporo Norveškega finančnega mehanizma. Za vsebino tega dokumenta je odgovoren izključno glavni partner Združenje zgodovinskih mest Slovenije in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališča Nosilca programa Izobraževanje – krepitev človeških virov.

Partnerji
projekta

**ŠOLA PRENOVE ZA
NOVE GENERACIJE**

www.sola-prenove-za-nove-generacije.si

ŠOLSKE CENTRE
Škofja Loka

Osnovna šola
Ivana Groharja

